

Raamatukogu

* Valdo Praust, Asko Tamme, Tagmar Lehtme, Jüri Järs, Sirje Virkus,
Gerda Koidla raamatukogude automatiseerimisest;

* Kirjanik Maimu Berg naisest ja kultuurist jm.

5 / 1998

RK

EESTI RAHVUSRAAMATUKOGU
EESTI RAAMATUKOGUHOIDJATE ÜHING

5/1998

Toimetuse kolleegium:

AILI NORBERG
ANU NUUT
REET OLEVSOO
EVI RANNAP
TRIIN SOONE
KALJU TAMMARU
URVE TÖNNOV
TIIU VALM
ANNE VALMAS

Tegevtoimetaja/Editor ENE RIET
Toimetaja MAIRE LIIVAMETS
Keeletoimetaja ELLEN ARNOVER
Tehniline toimetaja TIIU TALI
Kujundus KERSTI TORMIS
Kaanafotodel Lääne-Virumaa
keskraamatukogu välisvaade ja
eestikeelse kirjanduse kojulaenutuse
osakond.

Address / Address:

EE0100 Tallinn
Tõnismägi 2
Eesti Rahvusraamatukogu
«Raamatukogu» toimetus
tel. (372) 6 307 128
faks (372) 6 311 410
elektronpost: enerk@venus.nlib.ee
kodulehekülj:
http://www.nlib.ee/RK_ajak
http://www.nlib.ee/RK_ajak/i_index.html

ISSN 0235 - 0351
Ilmub 6 korda aastas

NORDAN PROJEKT OÜ, '98 T 229

Tere, kolleeg!

Usun, et Sinagi mõtled sageli, mis Sinu raamatukogus võiks olla teisiti – paremini. Ehk oled astunud sammegi, et muuta oma unelmad tõelisuseks?

Kõigil Eesti raamatukoguhoidjatel on üks ühine unistus – me mõtteis on tõeliselt tänapäevane raamatukogu, kust kõik lugejad saavad vajaliku info kogu maailmast kätte ühest kohast ja kiiresti. Kord oleme selle nimel juba pingutanud, kuid raamatukogude automatiseeritud süsteem KIRI ei õigustanud lootusi. Tuli peatuda ja püüda viga parandada. Võtsime õppust ning targemaks saanuna mõtlesime läbi iga oma sammu, koostasime tegevuskava ja asusime jonnakalt tööle. Meie praegused iidolid on INNOPAC ja *Kirjasto 3000*. Kas seekord õnnestub? Mis on tänaseks Eesti raamatukoguelus muutunud? Kui kaugel oleme praegu oma unelmate raamatukogust? Lugege ja otsustage ise!

Ene Riet

SISUKORD

■ AVAVEERG		
Maailm suundub infoühiskonda	Valdo Praust	4
■ AUTOMATISEERIMINE		
ELNET Konsortsium 1998. aastal	Asko Tamme	7
TPÜ raamatukogu elektroonilised infoteenused	Mai Põldaas	9
<i>Quo vadis</i> rahvaraamatukogude infosüsteem?	Jüri Järs	10
Koostööst Akershusi maakonna raamatukoguga	Tagmar Lehtme	12
Infotehnoloogia rakendamisest raamatukogu ja infotöötajate koolituses	Sirje Virkus	14
Rahvusvaheline projekt infokirjaoskuse õpetamiseks ja õppimiseks	Gerda Koidla	17
■ RAAMATUKOGUNDUSE UUDISKIRJANDUS		19
Kingitus RR-ile 1997. aasta Frankfurdi raamatumessilt		23
■ JUTUTUBA		
Raamatukogu peaks jääma iseendale truuks: vestlus Maimu Bergiga	Maire Liivamets	31
■ RAAMATULUGU		
RR-i haruldasi raamatuid: Tallinna linnaarst dr. Bluhm Tallinnast, tallinlastest ja nende haigustest	Ruth Hiie	34
Renessanss ja raamat: hingehariduselt vaimuharidusele	Vahur Mägi	37
■ EESTI MÖTTELUGU		
Õhtumaa kultuurilugu	Maire Liivamets	39
■ EESTI RAAMATUKOGUHOIDJATE ÜHING		41
■ SÕNUMID		45
■ SUMMARY		46

MAAILM SUUNDUB INFOÜHISKONDA

VALDO PRAUST

Eesti Informaatikakeskuse andmeturbe peaspetsialist
valdo@rk.ee
<http://www.eif.ee/valdo/>

Igal ajastul on oma märksõnad, mis iseloomustavad selle õhkkonda ja aurat.

Tänapäeva ühiskonda iseloomustavad kõige paremini arvutid ja informaatika — terminid, mis käsitlevad digitaalkujul salvestatud informatsiooni säilitamise, töötlemise, edastamise ja kasutamise valdkonda.

Kindlasti tekib paljudel küsimus: mille poolest on informatiseerimisest halvemad teised moodsad valdkonnad, mis on samuti viimaste aastate või aastakümnete jooksul tekkinud ning millest enne undki ei nähtud? Selliste hulka kuuluvad näiteks kosmoselennud, geenitehnoloogia jms. Keskmine ja vanem põlvkond mäletab veel õhinat, millega kosmosetehnoloogiat aastat kolmkümmend tagasi vastu võeti. Hakati ju rääkima kosmoseajastust ning raketit, sputnikit ja muu sellega seonduvat muutustid moeasjaks. Peagi aga vaimustus vaibus ning praegune põlvkond ei tea sellest enam suuremat midagi.

Kas praegu väga moodsat valdkonda — arvutustehnikat — ei taba samasugune odava populaarsuse saatus: vaikne tagaplaanile tõmbumine? Arvan, et mitte — seda ühel olulisel põhjusel.

Vaadeldes inimkonna kui teadaolevalt ainsa mõistusega populatsiooni tegemisi kogu ta eksistentsi vältel, eristame selles kahte olulist tahku: füüsilist ja vaimset tegevust. Kõigepealt õppis ta organiseeritult tegutsema ehk oma füüsilist potentsiaali arukalt ära kasutama — esimese tööriista valmistamist ja oskuslikku kasutamist on paljude poolt peetud *Homo sapiens*i kui mõtleva liigi sünnihetkeks.

Kuid käsitöö on tüütu ning kurnab inimest. Seepärast on inimene kogu aeg püüdnud masinaid ehitada, mis suudaksid rasket füüsilist tööd mehhaniseerida. Kakssada aastat tagasi õnnestus viimaks leiutada aurumasin. Mõni aeg hiljem lisandus sellele elektrienergia massspruukimine, mis võimaldas "jõu" teisaldada peente elektrikaablite abil pea igasse maakera paika.

Kui me saaksime võlukepikese abil pöörduda saja viiekümne aasta tagusesse maailma, ei saaks me tõenäoliselt selles maailmas enam hakkama: niivõrd harjunud oleme me tööstusrevolutsiooni loodud maailmaga ehk industriaalühiskonnaga ja tema saadustega.

Milline roll inimese elus on aga vaimsel töö? Eelpool ju väitsin, et inimese elus on füüsiline ja vaimne pool harmooniliselt ühendatud. Inimühiskonnas kehtib tõsiasi, et mida rohkem kasutame füüsilise töö abivahendeid ja mida keerukamad on inimsuhted, seda suurem vaimne koormus inimesele langeb. Viimaste aastakümnete jooksul on tüütute asjaajamiste maht — rutiinse vaimse töö ehk info-töötamise hulk — tohutult kasvanud. Seepärast on raske füüsilise töö mehhaniseerimine poolik lahendus, kui sellega ei kaasne vabanemist vaimsest koormusest.

Vaimse töö, täpsemalt rutiinse vaimse töö hõlbustamiseks on välja mõeldud abivahendeid, mis puudutavad eelkõige eri liiki teabe salvestamise, edastamise ja töötlemisega — sh. ka suhtlemisega — seonduvat. Esimeseks oluliseks teetähiseks oli lõpliku tähestiku — universaalse märgisüsteemi — leiutamine antiikses Foiniikias. Teiseks tähtsündmuseks kujunes ligi viis ja poolsada aastat tagasi Gutenbergi geniaalne leiutus — trükipress. See võimaldas teabe masspaljundamist ja pani aluse teabevaramule — paberraamatuid täis tuubitud raamatukogudele. Samas ei lahendatud veel teabe mugava töötlemise ja edastamise probleemi.

Nii on vaimse töö hõlbustamiseks, nagu inimtegevuse muudel aladelgi, püüdnud järjest täiuslikumate ja mugavamate abivahendite poole. Alles viimastel aastakümnetel näib olevat leitud põhimõtteline lahendus. Jutt käib nimelt arvutitest kui teavet töötlevatest seadmetest ja teabe digitaal- ehk binaarkujust kui teabe omamoodi universaalkujust, millele õnnestub lõppkokkuvõttes taandada kõik seni tuntud teabe vormingud ja liigid. Digitaalne arvutustehnika võimaldab nii teksti, pildi, heli jm. teabe liikide esitamist, töötlemist ja talletamist põhimõtteliselt samade tehniliste seadmetega ja peaaegu hetkeliselt. Edaspidi võivad minu arvates muutuda, ja suure kiirusega, vaid tehnilised vahendid, kuid digitaalteabe erilise rolli ning sellele tuginevad põhimõtted püsivad kogu inimkonna järelejäänud eksistentsi vältel.

Arvutite ja sellega seotud tehnika areng on eriti viimastel aastakümnetel olnud väga tormiline. Üks olulisi parameetreid, mis näitab arvutite jõudlust,

kasutamiseefektiivsust ja -levikut, on arvuti töökiiruse ja hinna suhe. See näitaja on viimase paarikümne aasta jooksul pidevalt kasvanud, poolteise aastaga kaks korda. Praegu pole maailmas teist valdkonda, mis oleks arenenud nii lühikese aja vältel nii tohtu tempoga! Nelja aasta jooksul kasvab arvutusjõudlus (s.t. infotöötuse jõudlus) nii ju üle kuue korra, kümne aastaga ligikaudu sada korda ja kahekümne aastaga kümme tuhat korda. Erialspetsialistide arvates jätkub selline arengutempo vähemalt kakskümmend aastat...

Seega toimuvad praegu maailmas põhimõtteliselt samasugused revolutsioonilised muutused kui ligikaudu saja aasta eest, mil liiguti agrarühiskonnast industriaalühiskonda. Teatavate reeglite järgi "valmis" maailma on ilmumas uued elemendid, mis seda tasapisi, kuid kokkuvõttes märgatavalt ümber korraldavad. Kui tollased muutused puudutasid eelkõige füüsilist tööd ja tootmist, siis praegune areng puudutab rutiinset vaimset tööd ehk infotöötlust. Näivne on arvata, et meie vaimse töö harjumustes toimuv muudaks ühiskonda vähemal määral kui saja aasta tagune industrialiseerimine!

Lõviosa meie tavaellu ja -harjumustesse tulnud muutustest on põhjustanud (digitaalne) infotehnoloogia, mistõttu tulevikuühiskonda tavatsetakse tihti nimetada infoühiskonnaks.

Kuhu see lõpuks välja viib? Infoühiskonda on püütud defineerida mitmeti. Infoühiskonnaks võib pidada ühiskonda, kus enamikku inimkonna talletatud teavet hoitakse, teisendatakse ning ka edastatakse universaalsel digitaalkujul teatud hulgas seadmetes — tänapäeva arvutite mantlipärijates. Infoühiskond on seega ühiskond, kus peale raske mehaanilise töö on masinatele usaldatud ka rutiinne ning tüütu vaimne töö. Inimeste pärisosaks on jäänud loov vaimne töö.

Infoühiskonnas on peaaegu kogu maailm ühendatud ühtse infoedastusvõrguga — infokiirteega — mis võimaldab hõlpsalt ning valguse kiirusega teisaldada inimese elutegevuses vajalikke suuri infokogumeid. Selline võrk arvatakse olevat praeguse interneti järeltulija. Infoühiskonnas tegelevad inimesed loominguilise vaimse tööga peamiselt mitmesuguste seadmete — tänapäeva arvutite järeltulijate — vahendusel, mis on lülitatud ühtsesse võrku ehk ühendatud infokiirteega. Infoühiskonna üheks oluliseks omaduseks on ka teabe muutumine kaubaks, mis liigub riigi- ja tollipiire tundmata.

Kuidas see kõik inimese elulaadi mõjutab, pole pisiasjadeni veel selge, aga mõju infoühiskonna inimesele on vääramatu fakt. Kujutlegem, et meil on kasutada piisavalt võimas sideliinide võrk, mis võimaldab meil vajadusel saada peaaegu igast maailma paigast ükskõik kui mahukaid tekste, pilte, videolõike jm. teavet. Ning kõik see on võrratult odavam kui nt. rongiga sõitmine Tallinnast Tartusse, sest selleks kulub märksa vähem energiat. Ei kujuta ette? Mõnekümne aasta pärast on see reaalsus...

Tavainimese elus paraneb kindlasti varustatus teabega ning füüsilise ringireisimise asemel

"liigutatakse" teavet. Mõelgem, kui suure osa oma igapäevasest ringisebimisest saab asendada teabe liikumisega? Arvan, et vähemalt poole... Kui kulutatud aeg asendada teabe liikumisega, saaksime poole vabast ajast hetkega juurde või siis saadaksime sama aja jooksul korda kaks korda rohkem asiseid ja kasu toovaid tegusid.

Kui me saaksime kogu soovitud teavet edastada digitaalkujul igasse infokiirteega ühendatud maailma paika, siis võiksid vaimse töö tegijad asuda suvalises maailma osas ning suhelda oma tööandjaga ning kolleegidega üle infokiirtee. Kuivõrd andmed liiguvad mööda võrku valguse kiirusele lähedase kiirusega, kaovad teabes geograafilised kaugused. Need asenduvad virtuaalgeograafiaga, kus kaugusi mõõdetakse teabe läbilaskvuse ühikutes.

Samuti peaks piisava läbilaskevõimega infokiirtee levik ajapikku leevendama suurlinnade (üle)kontsentreeritust ja tagama elutegevuse jätkumise ka tööstusrevolutsiooni tagajärjel kõrvale jäänud kolkapiirkondades. Silmas pidades Tallinna kesklinna liiklust jm. elutihedust, oleks niisugune areng igati tervitatav.

Virtuaalgeograafial on ka oma varjuküljed: karta on, et andmesidevõrkude (infokiirtee) ehitamine ja sellega varustatus kujuneb paikkonniti erinevaks. Arvatavasti tekivad arenenud piirkonnad, mis on teabevõrkudega hõlmatud ja mängivad kogu maailma arengus kaasa, ning kolkad, kuhu selline võrk ei ulatu ning mis jäävad ülejäänud maailmast järjest enam maha.

Infoühiskonna arenedes on paberpõhise teabe vaikne, kuid kindel kadumine ja asendumine digitaalteabega paratamatu. Praegu on digitaalteabe leviku peamiseks takistusteks arvutustehnika kõrge hind, inimeste harjumused ning paberikandja kasutamise märgatav mugavus. Hetkel hoiame ja töötleme arvuteis ning edastame arvutivõrkude vahendusel enamasti operatiivset teavet, mida paberikujul on kohmakas edastada ja töödelda.

Kuid ajapikku need puudused kaovad — tuleviku arvuti (kommunikatsioonivahend) on mõtmetelt paksu papitahvli suurune. Sellele kuvatav pilt ei jää kvaliteedilt alla paberile trükitust ning hind on võrreldav paberraamatu hinnaga. Sellise seadme — nn. digitaallugeja — ilmumine hakkab vaikselt paberpõhisele teabele hinge kella lööma: ta võtab üle kõik paberpõhise teabe head omadused, lisades sellele kõik digitaalsest infotehnoloogiast tulenenud eelised. Vastu mängivad küll traditsioonid ja alalhoidlikkus, kuid need suudavad protsessi tõenäoliselt siiski vaid pidurdada, mitte takistada. Kunagi olid ju ka papüüruserullid ja savitahvlid igal sammul kasutatavad teabekandjad, kuid praegu seisavad nad muuseumiriivileil.

Arvan, et paberikandja asendumine digitaalteabega on siiski objektiivne reaalsus ehk loodusseadus — alati eelistatakse mugavamam ja efektiivsemat. Täies mahus ei juhtu see aga niipea — taskukohane ja mugav digitaallugeja tuleb ekspertarvamuste kohaselt laiatarbeturule alles paarikümne

aasta pärast. Vähemalt sama kaua peaks ta olema paberpõhise teabega paralleelkasutuses. Võib-olla alles meie lapselapselapsed ei pruugi enam paberit ja kirja eriti tihedalt.

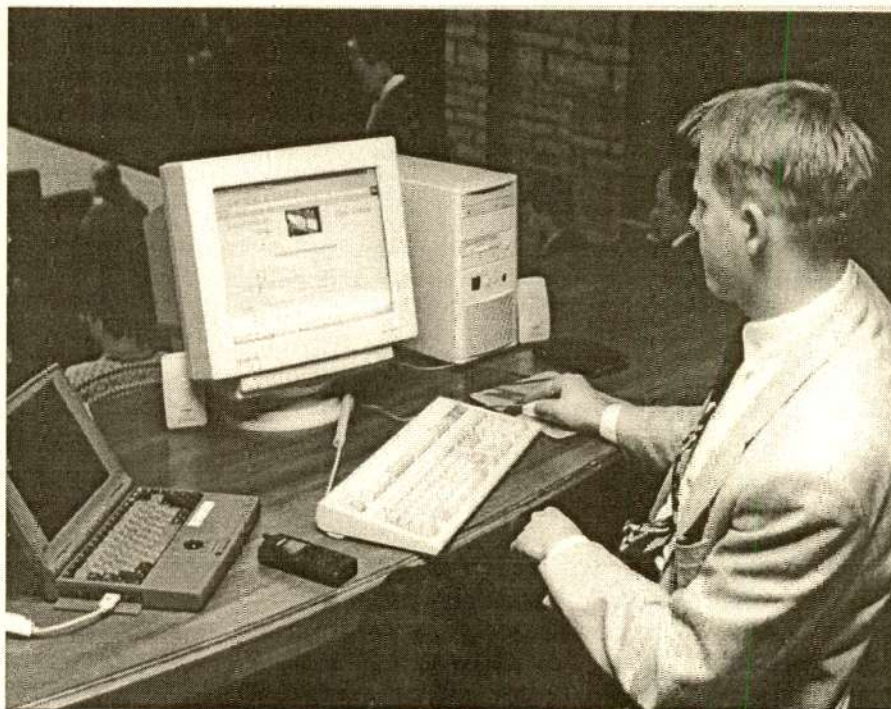
Nimetatut arvestades peavad ajapikku muutuma ka praegused paberpõhised raamatukogud. Esimesena lisanduvad digitaaltehnikal põhinevad ja andmesidevõrkudega ühendatud teabe- ja otsisüsteemid. See protsess on juba käimas — paljudes raamatukogudes saab otsingut teha neti-(veebi-)põhiselt igast maailma paigast.

Paralleelselt ilmuvad traditsiooniliste raamatukogude kõrvale ka infokogumid, mida hoitakse vaid digitaalkujul ning on kättesaadavad vaid andmesidevõrgu (infokiirtee, interneti) vahendusel. Juba praegu on sellistes infokogumites aukartustäratav kogus teavet, mida võib mahult võrrelda väiksemate raamatukogudega. Tuletagem meelde mõõtmataid veebiavarusi, kus seilates võib leida teavet pea igast eluvaldkonnast. Ka seni paberkujul kättesaadavad väljaanded on tänaseks digitaalkujul veebi vahendusel kättesaadavad.

Mõne aastakümne pärast on raamatukogude arengus tõenäoliselt paratamatu ka järgmine oluline samm — mugava digitaallugeja olemasolu tõttu eelistavad inimesed järjest enam digitaalteavet. Sel juhul peavad raamatukogud muutuma praeguste veebisaitide (täpsemini: nende järeltulijate) sarnaseks, väljastades paberkujul teabekandjate (raamatute) kõrval nende digitaalvariante. Seega on raamatukogud saamas esemekogudest infokogumeid jagavateks digitaalseteks infosüsteemideks, moodustades tuleviku infoühiskonna infrastruktuuri koostisosa.

Enamikule ei mõju ühiskonnas asetleidvad muutused šokina, mis tungib ootamatult ja võõrkehana meie juba näiliselt korraldatud ja stabiilsesse ellu, vaid eelkõige väljakutsena liikuda kaasa uuega, mis teeb maailma senisest ühtsemaks, mugavamaks ning inimsõbralikumaks.

Selleks jõudu ja edu!

Arvutite ja sellega seotud tehnika areng on viimastel aastakümnetel olnud eriti tormiline.

1998. aastal pole Eesti Raamatukoguvõrgu Konsortsiumil ette näidata mullusega võrreldavaid tähtsaavutusi. Küll aga on jätkatud tööd teadusraamatukogude ühtse arvutisüsteemi tegelikul loomisel ja edasiste arenguvõimaluste selgitamisel.

Süsteemi kujundamine ja koolitus

Lähtudes varasemast – 1997. a. valmistatud töölehtedest, intensiivsest konsulteerimisest nii *Innovative* rakendusmeeskonna kui ka kõigi raamatukogudega –, on kujunenud välja süsteem:

Tehniline üldstruktuur

Konsortsiumi raamatukogud töötavad kahe keskarvutiga, üks asub Tallinnas (*helios.nlib.ee*) ja teine Tartus (*merihobu.utlib.ee*). Andmebaasid kahes serveris ei ole identsed: analoogiliselt mitme teise raamatukogude koostöös arendatud projektiga täiendavad need üksteist, moodustades kõiki raamatukogusid ja fonde katva võrgu. Rakendatav tarkvara võimaldab lihtsat protseduuri – ei leia Tallinnas, otsi kohe Tartus, ilma teksti sisestamata. Sisult erinevad andmebaasid on oma struktuurilt ja otsinguvõimalustelt identsed.

Andmebaasid ja avalik kataloog

Luuakse suured, ammendava katvusega andmebaasid, milles on korraga nii üksikteosed, perioodika/jätkväljaanded kui ka artiklite kirjed. Otsingut on võimalik täpsustada mitmel moel nii enne otsimist kui ka pärast tulemuse saamist. Eelpiirangud on ruumilised, materjali tüübi kohased ja ka otsiterminitest määratud. Näiteks on võimalik kõigepealt kitsendada otsing Rahvusraamatukoguga, seejärel alles otsustada, kas soovitakse otsida autori, pealkirja, vms. järgi. Ruumilised andmebaaside allosad, nn. skoobid, on:

ELNET KONSORTSIUM 1998. AASTAL

ASKO TAMME

Eesti Rahvusraamatukogu
Eesti Akadeemiline Raamatukogu
Tallinna Tehnikaülikooli Raamatukogu

TTÜ Raamatukogu õpikute osakond

TTÜ majandusteaduskonna raamatukogu

TTÜ energeetikateaduskonna raamatukogu

Tallinna Pedagoogikaülikooli Raamatukogu

Tartu Ülikooli Raamatukogu

Kirjandusmuuseumi Arhiivraamatukogu

Eesti Põllumajandusülikooli Raamatukogu

Materjali tüübi järgi on eelnevalt võimalik määrata, kas soovitakse oma otsingut piirata üksikteoste, seeriaväljaannete või artiklitega.

Niiviisi piiratud (või piiramata) jätetud, sest alati on võimalik otsida ka kogu andmebaasi ulatuses materjali hulgast saab lugeja endale vajalikku raamatut, ajakirja ja muud otsida, valides kuue võimaluse (autor, pealkiri, märksõna, UDK, autor/pealkiri) vahel.

Raamatukoguhoidjal on veel otsivõimalusi: ilmumisandmete (aasta, kirjastus, koht), kohaviida, rahvusvahelise standardinumbri (ISBN, ISSN jne.), vöötcode'i, süsteemisese kirje numbriga järgi.

Juba kord tehtud otsingut on võimalik kas täpsustada avaldamisaasta, keele ja mitmete muude tunnuste järgi või suunata Tartu ja Tallinna naaberandmebaasi. Neid otsisüsteemi praegusi lähtekohti pole raamatukoguhoidjal palju võimalik muuta, küll aga võib lugejale pakkuda rohkem. Lisaks kirjeldatud otsivõimalustele saab lugeja kontrollida oma seisuga raamatukogus (mis temale

laenutatud, millal on tagastamistähtajad, kas tuleb viivist vm. trahvi maksta), vaadata kohustusliku õppekirjanduse nimekirju kursuste ja õppejõudude kaupa, materjali reserveerida, lugeda üldisemat informatsiooni raamatukogu kohta (aadressid, lahti-olekuajad, jms.) ning lülituda eesti keelelt inglise keelele või vastupidi. Kogu süsteem on lugejasõbralik, liikumine otsimisviiside ja -võimaluste vahel peaaegu isendastmõistetav. Ka on süsteemil olemas WWW-väljund, enamik abitekstidest on tõlgitud eesti keelde, kuigi pole igal pool veel korralikult installeeritud. Omaette probleemipunkta, kuid mitte Gordioni sõlme, moodustavad eesti ja vene tähestikuga seotud küsimused. Aga ka selles valdkonnas on praegu täiesti vastuvõetav lahendus olemas.

Süsteemi kujundamisel mängis olulist osa koolitus. Standardne koolituspakett nägi ette kaks nädalat koolitajate koolitamist. See toimus Rahvusraamatukogus ja Tartu Ülikooli Raamatukogus kolme sessioonina. Põhiteemad olid kataloogimine, avalik kataloog ja testsüsteem, süsteemihaldus, laenutus ja perioodika, komplekteerimine. Koolitus tõi välja ka need tööloigud, kus võib edaspidi probleeme tulla.

1) **MARC kataloogimine.** Uus formaat ja uus keskkond tekitavad kindlasti raskusi. Üldiselt on aga eesti raamatukoguhoidjad uue formaadi ja kataloogimisega üsna hästi harjunud. Loodetavasti jõuavad aasta lõpuks kaante vahele (ka masinloetavasse vormi) eestikeelsed UDK tabelid ja universaalne märksõnastik. Ühtses

kataloogimiskeskonnas pole võimalik ühtlustatud kirjeldamist üle tähtsustada. Süsteemi iseärasusena nimetaks tema modifitseeritavust, st. kogu töö toimub süsteemis olevate MARC tabelite järgi. Need tabelid on meile endile kättesaadavad ja neid on võimalik, õigupoolest neid peabki, muudatuste korral korrastama ja parandama.

2) **Laenutus** on ala, kus meie ja keskmise *Innovative*'i klientraamatukogu erinevused tulevad väga selgelt välja. Süsteemil puudub kinnisest kogust laenutamise võimalus, aga koostöös laheneb kindlasti seegi probleem.

3) **Komplekteerimine** on koolituse kõige keerulisem ala. Kui kataloogimine ja laenutus ei toonud tööprotsessidesse midagi uut, siis komplekteerimine võimaldab traditsioonilisest teisel tasemel operatsioone ja rahalist kontrolli. Kergenduseks on teadmine, et komplekteerimist, nagu ka kõiki teisi operatsioone, on INNOPAC-is võimalik teha erineval viisil ja tasemel, keerulisemalt ja lihtsamalt, põhjalikumalt ja pealiskaudsemalt.

Töögrupid

Süsteemi hindamiseks, edasiseks haldamiseks ja ühiste otsuste kergendamiseks on moodustatud mitmeid töögrupe.

– nn. tehniline töögrupp ühendab kõigis majades peakasutajaid ja konsortsiumis osalejaid. Ta töötas intensiivselt algse profileerimise ja esialgse hindamise ajal. Ka praegu otsustab grupp süsteemi tehnilise funktsioneerimise ja selle omadusi käsitlevate küsimuste üle.

Veel on olemas perioodika, komplekteerimise, analüütika, konverteerimise, märksõnastamise ja klassifikatsiooni ning vanaraamatu töögrupp.

Enamik töögrupe kattub, st. need dubleerivad ERÜ juures tegutsevaid grupe. Õigupoolest on olukord taotluslik: püsivamalt pikka aega mingi probleemistikuga tegelnud asjatundjate rühmalt oodatakse nüüd praktilisi nõuandeid ja soovitusi. Tehnilise töögrupi kõrval on kindlasti vas-

tutusrikkaim komplekteermise grupp, kelle vastutusalasse jääb praegu keskse, *Conspetus*-metoodikal baseeruva kogude arenduskava väljatöötamine.

Konsortsiumi tulevikuvõimalused

Uued liikmed

1998. a. astusid konsortsiumi liikmeks Eesti Muusikaakadeemia ja Eesti Kunstiakadeemia raamatukogu. Tehniline valmisolek saavutati TEMPUS-projektide käigus koostöös RR-iga. Raamatukogude esindajad on osa võtnud koolitusest ja lisavahendid liitumiseks on leitavad. Kahe riikliku raamatukogu liitumisega on üks etapp konsortsiumi nn. füüsilises laienemises lõppenud, edasi vaatame suurte keskraamatukogude ja eraülikoolide suunas. Tallinna ja Tartu linnaraamatukogud oma suurte kogude, tuhandete lugejate ja arvukate filiaalidega ei saa kuigi kaua toetuda lokaalsetele lahendustele. Liitumine suurte tsentraalsete baasidega, jagatud bibliograafiline kirjeldamine ja ühtne laenutussüsteem avaksid ka neile uued võimalused. Avatud Ühiskonna Instituut Budapestis, selle regionaalne raamatukoguprogramm (Sorosi Fond Ida-Euroopas) on rahvaraamatukogude toetamise kuulutanud oma peaprioriteediks. Eriraamatukogudest on huvi ilmutanud arhiivid ja väiksemad akadeemilised raamatukogud.

Uued funktsioonid

Kogu teadusraamatukogude võrk omandab paratamatult uusi jooni. Üha tähtsusetumaks muutub ühe või teise raamatukogu profiil ja komplekteerimispoliitika ning üha suuremat tähtsust omandab teadusraamatukogude võrk kui Eesti kultuuri- ja hariduskeskkonna lahutamatu, õigupoolest seda keskkonda oluliselt kujundav osa. ELNET Konsortsium on ainus teadusraamatukogusid liitev organisatsioon ja sellisena on tal märgatav potentsiaal mitmes arengusuunas:

– **teadusraamatukogude info-tehnoloogilise** arengu üleriiklik keskus (1999. aasta eelarvetaotlus läks riigikantselei riigi infosüsteemide osakonnale konsortsiumi nimel);

– **komplekteerimise** koordineerimise keskus. Konsortsium saab olla keskus nii kõige madalamal tasemel, ühtset hindamismetoodikat rakendava ja kontrolliva asutusena, aga ka kõrgemal. Mis tähendab väljaannete tellimise ja kättetoimetamise kontsentreerimist ühte keskusesse. Elektrooniliste väljaannete puhul on see peaaegu vältimatu. Samuti saab komplekteerimiskeskuse funktsiooniga ühitada selliseid praegu praktiliselt koordineerimata ja/või arendamata infoteeninduse valdkondi nagu **Document Delivery** ja **raamatukogudevaheline laenus**. Viimases valdkonnas peavad raamatukogud efektiivsete tulemuste saavutamiseks süstemaatiliselt hindama oma lugeja- ja kogude baasi ning sellest lähtudes otsustama koostöö vajaduse ning paratamatuse üle.

– **täistekstandmebaasid/digitaalne raamatukogu**. Hetkel ei ole ühelgi raamatukogul ega arhiivil kuigi mahukaid digitaaltekstide kogumeid. Sundeksemplari seaduse laienemisel elektroonilistele kandjatele tekib paratamatult küsimus ainult internetis olemasoleva materjali säilitamisest ja

sellele juurdepääsu kindlustamisest. Selles valdkonnas tasub koordineerimine end kergesti ära. Ka hõlbustub asjaajamine.

Ühtse, juba kujunemas oleva raamatukoguvõrgu tsentraliseerituse määr võib olla erinev, ülesandeid ja kohustusi saab jagada mitmel alusel. Lõppkokkuvõttes on otsustav aga raamatukogude valmisolek koostöök. Millises ulatuses ollakse valmis oma funktsioone, ka iseseisvust, otsustamisõigust ja huvisid teistele loovutama. Raamatukogud peavad enda jaoks ja ka üheskoos otsustama, milliseid töid on otstarbekas teha koos, milliste ülesannete puhul nähakse optimaalsena ühiskondlikku organisatsiooni, ERÜ-d, mõnd omailoodud mittetulundusühingut, ELNET Konsortsiumi ja milliste puhul on kõige õigem otsida puhtkommertslikul alusel tegutsijat. Riikliku kultuuri- ja hariduspoliitika väljatöötamisel ja elluviimisel peaks raamatukogud oma traditsioonilist ametkondlikkust, iseolemist suutma vahendada. On kaks mõistet, mis vastuolulisena suunavad raamatukogude arengut – need on koostöö ja kogude terviklik areng. Vähemalt paari lähema aasta jooksul, integreeritud infosüsteemi sisulise juurutamise ajal on ELNET Konsortsiumil selles pingeväljas oma kindel roll täita.

Noored lugejad Vastemõisa raamatukogus Viljandimaal.

TPÜ RAAMATUKOGU ELEKTROONILISED INFOTEENUSED

MAI PÕLDAAS

TPÜ raamatukogu infotehnoloog

1992. aasta sügisel loodi TPÜ raamatukogus arvutispetsialisti ametikoht ja koos teiste teadusraamatukogudega hakati valmistama elektrooniliste infoteenuste pakkumiseks. Tänu riigipiiride avanemisele 1990-ndate aastate alguses tekkis raamatukogutöötajatel võimalus tutvuda välismaa (TPÜ-l Jyväskylä ja Helsingi ülikooli) raamatukoguga ja arvutiga tehtava tööga.

Väliskollegidega suhtlemine tõi raamatukogus kaasa struktuuri ja töökorralduse muutusi. Elektronkataloogi nõuded eeldasid teistsugust raamatute arvelevõtmist ja hoidlasse paigutamist.

1994. aastal osteti raamatukogule kaks esimest 486 arvutit, milledest üks oli koos CD-ROM lugeriga. Samal aastal hangiti ka Eesti Teadusfondi abiga server IBM RS/6000 (32 MB, 2 GB) koos operatsioonisüsteemiga AIX kaheksale kasutajale.

1994. aastal valis RR integreeritud raamatukogusüsteemi KIRI, millega plaaniti hakata koostama Eesti teadusraamatukogude koondkataloogi (hiljem pakuma teisigi raamatukogu teenu-seid). Ka TPÜ raamatukogu maksis samal aastal KIRI litsentsi esimese aasta osamaksu.

1995. aastal osteti neli terminaalserveri RS külge. Kevad-suvel toimus kataloogijate ja komplekteerijate koolitus KIRI-süsteemi kasutamiseks.

Avatud Eesti Fondilt saadud toetusega tasuti KIRI kataloogimise mooduli litsentsi ja KIRI üllapidamiskulud esimeseks aastaks.

1. oktoobrist 1995 võeti TPÜ raamatukogus ametlikult kasutusele KIRI-süsteemi kataloogimismoodul. Selleks ajaks oli aga

selgunud KIRI sobimatus teadusraamatukogudele. (Süsteemi hankimiseks saadud toetus Eesti Teadusfondilt nõudis väga kiiret otsustamist, mistõttu süsteemi tundmaõppimist peaaegu ei toimunud ja samuti seadis toetuse suurus piirid süsteemi hinnatasemele.) Et KIRI-s koostatakse kirjed FINMARC-formaadis, siis on neid võimalik konverteerida mistahes MARC-il põhinevasse süsteemi. Nii otsustati TPÜ raamatukogus jätkata KIRI-ga kuni sobiva integreeritud raamatukogusüsteemi leidmiseni.

Elektronkataloog lihtsustab tunduvalt teaviku leidmist, kuna vajalikk teost saab otsida autori (ka kaasautori), pealkirja, pealkirja sõna, liigi, märksõna, seeria-pealkirja, ISBN numbri järgi. Lihtsamaks muutus teavikute arvelevõtmine ja dubletsuse kontroll. Teavikut saab kergesti leida raamatukogu eri osakondadest.

Sügisel 1995 loodi Eesti teadusraamatukogusid ühendav ELNET Konsortium, mille asutajaliige on ka TPÜ raamatukogu. Konsortiumi eesmärk oli leida ja tundmaõppida erinevaid integreeritud raamatukogusüsteeme ning valida nende hulgast Eestile sobivaim. Samuti hankida raha süsteemi ostmiseks.

1995. aasta sügisel sai raamatukogu juurde kuus personaalarvutit ja viis printerit. Talvel osteti bibliograafiliste andmebaaside ohjesüsteem *Pro-Cite*, et alustada oma bibliograafiliste andmebaaside loomist. Töötajatele korraldati õppusi andmebaaside koostamiseks ja tekstitöötlusprogrammide kasutamiseks. 1995. aasta lõpuks sisaldas raamatukogu elektrooniline kataloog 1400 nimetust (2700 eksemplari).

1996. aasta algul oli raamatukogul kolm arvutit administratiivtööks, kolm bibliograafiatööks (millest üks teatmesaalis juurdepääsuga ka lugejatele (CD-ROM-ide kasutamine)), üks laenutusosakonnas ja üks arhiivi andmebaasi koostamiseks. Lisaks neli terminaal kataloogimis- ja komplekteerimistöödeks. Kuus personaalarvutit olid ühendatud ka ülikooli arvutivõrku ja internetti.

Lugejate teatmeteendust elektrooniliste andmebaaside abil alustati 1996. aastal. Andmebaase osteti CD-ROM-idel ja RR-ilt. Tehti otsinguid internetist. Töötajad osalesid interneti-õppustel.

Kevadel 1996 valis ELNET Konsortium Eesti teadusraamatukogude integreeritud raamatukogusüsteemiks INNOPAC-i.

1997. aastal loobuti TPÜ raamatukogus temaatilistest kaartkartoteekidest, nende asemel hakati koostama bibliograafilist andmebaasi "Haridus", "TPÜ töötajate publikatsioonide bibliograafiat" ja naisuurimuskeskuse tellimisel andmebaasi "Naine". Üldse oli infobibliograafiatöös abiks 18 elektroonilist andmebaasi.

9. juunil 1997 kirjutati ELNET Konsortiumi ja Innovative Interfaces, Inc. poolt alla lepingule INNOPAC-i kasutuselevõtuks seitsmes Eesti teadusraamatukogus. Sügisel algas INNOPAC-i koolitus (USMARC, kataloogimine, liigitamine). ELNET Konsortiumi kaudu saadi raha riistvara ostmiseks uue integreeritud raamatukogusüsteemi töölerakendamiseks. Osteti arvuteid, üks terminaalserver, printereid ja kaks võõtkoodilugerit.

1998. aastal on jätkunud koolitus (komplekteerimine, perioodika, laenutus) ja teised ettevalmistustööd INNOPAC-i rakendamiseks. TPÜ praegune elektronkataloog sisaldab umbes 11 000 nimetust (eksemplariandmeid ligikaudu 20 000). Aasta lõpuks loodame lisada oma raamatukogu (eksemplar)-andmed andmetele INNOPAC-is. Detsembrist alustame tööd INNOPAC-i kolme põhimooduliga: komplekteerimise, perioodika, kataloogimisega.

QUO VADIS RAHVARAAMATUKOGUDE INFOSÜSTEEM?

JÜRI JÄRS

projekti juht
TTÜR

Maakonna ja linna keskraamatukogude automatiseerimisprojekti realiseeritakse mitmes etapis aastatel 1995–2000. Projekti maksumuseks on kavandatud 18–20 miljonit krooni. Esimese ja teise etapi põhiülesanded olid järgmised:

1. etapp (1995–1996) – ettevalmistusperiood

1. Projekti ettevalmistamine
Lähteuring. Töörühma moodustamine. Projekteerimine ja dokumenteerimine
2. Finantseerimise tagamine (stardikapitali hankimine)
3. Raamatukogutarkvara valimine, kohandamine ja installeerimine
4. Riistvara hankimine ja seadistamine
5. Süsteemiga tutvumine ja arvutikoolituse alustamine

2. etapp (1997) – kohtvõrkude rajamine ja süsteemi kasutuselevõtt

1. Raamatukogutarkvara kohandamine ja kasutajalitsentside arvu suurendamine
2. Kohtvõrkude rajamine
3. Elektronkirjete loomise algus
4. Vöötkooditehnoloogia kasutuselevõtt
5. Töötajate elementaarne arvuti- ja süsteemikoolitus

Esimese ja teise etapi põhiülesanded on täidetud, kuigi paljud infosüsteemi juurutamist puudutavad väiksemad probleemid on lahendamata. Kahjuks teravduvad süsteemi kasutamisel ka

suhteliselt väikesed puudused. Artikkel annab ülevaate peamiselt 1998. aasta veebruaris läbi viidud ankeetküsitluse tulemustest.

Riistvara, koht- ja laivõrgud

1997. aasta lõpuks oli projektis osaleval 20 maakonna ja linna keskraamatukogul kokku 133 personaalarvutikohtvõrgu tööjaama, millest 12 ei olnud eri põhjustel kohtvõrku ühendatud. 126 ehk 95% kasutatavatest olid kaasaegsed *Windows'95* keskkonnas töötavad arvutid. Kohtvõrgu servereid oli 20, millest ainult neli olid varustatud spetsiaalse varundusseadmega. Kasutatakse *Novell NetWare* (12 raamatukogu) ja *Windows NT* (8 raamatukogu) võrguoperatsioonisüsteeme. Ligi pooltel raamatukogudel on ainult viie kasutaja võrgulitsentsid, mis eeldab kasutajalitsentside juurdeostmist juba lähitulevikus. Kohtvõrkudes on selle odavuse tõttu eelistatud peamiselt magistraaltopoloogiat (Ethernet 10BASE-2). Printereid on süsteemis 71, vöötkoodilugereid – 47 ja moodemeid – 25. CD-ROM-lugereid oli kokku 40, kuid kuues raamatukogus seadepuudus. Vöötkoodikasutus on ühtlustatud – teaviku vöötkood koosneb kolmest osast: objekti ja raamatukogu tunnus ning teaviku eksemplari number. Kasutatakse peamiselt ID-Baltist tellitud kõrgekvaliteedilisi vöötkoodikette, ainult kaks raamatukogu (Narva ja Võrumaa KR) valmistavad etiketid kohapeal laserprinteril.

Interneti püsiühendus oli Kärdla, Saaremaa, Tartu, Valga ja Võrumaa keskraamatukogul. Jõgeva ja Rapla keskraamatukogul oli internetiühendus modemi ja telefoniliini kaudu. Läänemaa ja Viljandi keskraamatukogu peaksid internetiühenduse saama lähitulevikus. Teenuse pakkujaks on kolmel juhul EENet ja kahel juhul ESTPAK Data, teistele raamatukogudele – kohalikud firmad. WWW kodulehekülg on ainult Saaremaa keskraamatukogul; Tartu linna, Valga ja Võrumaa keskraamatukogus on see loomisel.

Tarkvara ja andmebaasid

Võetud on 115 raamatukogutarkvara litsentsi, sealhulgas 111 *Kirjasto 3000* litsentsi ja 4 *Micro-MARC*-i litsentsi (Harju maakonnaraamatukogu). Üldotstarbelist tarkvara (integreeritud kontoripakette, teksti- ja tabeltöötlustarkvara) on suutnud osta 10 raamatukogu. MS *Office*'ile oli võetud 19, MS *Works*'ile – 11, MS *Excel*'ile – 2 ja *WordPerfect*'ile – 2 litsentsi. Olukorda leevendab see, et lihtsamaks tekstitöötlusteks saab kasutada *Wordpad*'i, mis on *Windows '95* osa. Raamatupidamise ja personaliarvestuse tarkvara (RAAMA, EEVA, RATIOMA, PMEN) olid omandanud viis ja viirusetõrje vahendid (F-PROT) üheksa raamatukogu.

Andmebaasitarkvara *ProCite* on muretsenud Läänemaa, Saaremaa ja Viljandi keskraamatukogu. Läänemaa keskraamatukogu ostab Rahvusraamatukogult kolme *ProCite* andmebaasi (Õigus, MAJ-POL ja VARIA). Teisi andmebaase – Eesti Ettevõtete Elektronkataloogi, ESTLEX-i ja Regio teedeatlast – ostavad veel Tallinna, Tartu linna ja Võrumaa keskraamatukogu. CD-ROM andmebaase (kokku 52 andmebaasi) on hankinud seitse raamatukogu, kõige suurem valik (21 nimetust) on Kohtla-Järve keskraamatukogul.

Integreeritud raamatukogutarkvara vahenditega on süsteemis loodud 268 000 kirjet, millest ligi pooled on raamatute kirjed. Teaviku osade, peamiselt artik-

lite kirjeid loovad kaksteist raamatukogu (kokku ligi 50 000 kirjet). Kõige rohkem raamatute kirjeid (21 600 kirjet) on koostanud Tallinna keskraamatukogu. Kirjete importimisel ja eksportimisel esineb probleeme, sest andmebaasi konverteerimisel teisendatakse mitmed märgid valesti. Andmevahetust häirib ka see, et *Kirjasto 3000* juhendis ei ole ekspordi-impordi protseduurid piisavalt täpsustatud, rääkimata eksportkogumi loomise raskustest. Põhimõtteliselt on kirjete vahetamine disketil ka praegu võimalik, kuid ükski raamatukogu pole sellega veel tõsiselt tegelnud. Kirjete vahetamiseks on vaja ka raamatukogudevahelisi kokkuleppeid.

Infot saab lugeja elektronkataloogist otsida ainult Võrumaa keskraamatukogus, laenutusi registreerib *Kirjasto 3000* vahenditega üksnes Kärkla keskraamatukogu alates 19. detsembrist 1997. 1998. aastal loodavad elektroonilise infootsingu võimaluse luua Kohtla-Järve, Kärkla, Saaremaa ja Tartu linna keskraamatukogu, elektroonilise laenutusüsteemi plaanivad võtta kasutusele Viljandi ja Võrumaa keskraamatukogu.

Koolitus ja informaatikapersonal

Arvutialase põhikoolituse on saanud 118 raamatukogutöötajat, raamatukogutarkvara kursuse lõpetanud 119 töötajat. Tekstiotlust on õppinud 56 ja internetikoolituse läbinud 17 töötajat. CD-ROM andmebaaside kasutamise õpetust on saanud ainult üks töötaja. Toodud arvud võivad näida piisavalt suured, kuid tegelikult on raamatukoguhoidjate arvutioskuste tase madal. Et koolitusraha napib, tuleks rakendada raamatukogusisest edaskoolitust (koolitajate koolitamist). Soovida jätab ka raamatukogutarkvara halduri (nn. peakasutaja) koolitus.

Täiskohaga informaatikapersonali suudab palgal pidada ainult Tartu Linna Keskraamatukogu, 11 keskraamatukogul ei ole ka osalise tööajaga informaatikapersonali.

Kolm keskraamatukogu ei ole suutnud määrata oma esindajat ERÜ rahvaraamatukogude automatiseerimise toimkonda. Need on kurvad tõsiasiad – kui raamatukogus pole ühtegi inimest, kes suudaks otsustada, kas viga on riistvaras, tarkvaras, võrgus või süsteemi kasutajas, siis võivad vaidlused kesta nädalaid ja igapäevast tööd ei saagi teha.

Finantseerimisest

Projekti on algusest peale rahastatud eri allikatest. Peamiselt seetõttu ongi esimese ja teise etapi ülesanded enam-vähem täidetud, sest Eesti riigi ja kohalike omavalitsuste võimalustest üksi poleks piisanud. 1997. aasta lõpuks oli rahvaraamatukogude infosüsteemi loomisse investeeritud 7,5 miljonit krooni, mis finantseerimisallikate järgi jaotus järgmiselt:

Avatud Eesti Fond	
1996	2,0 milj. kr.
Teised allikad	
1995–1996	1,6 milj. kr.
Open Society Institute	
Regional Library Program	
1997	1,1 milj. kr.
Kultuuriministeerium	
1997	0,9 milj. kr.
Teised allikad	
1997	1,9 milj. kr.

Riist- ja võrkvarale on kulutatud ligikaudu 4,5 miljonit krooni ja raamatukogutarkvarale 2 miljonit krooni, muud kulud on olnud miljon krooni. Toodud summades ei kajastu kaudsed kulud ning raamatukogutöötajate palgad. Selge on, et koolitusele tuleks kulutada tunduvalt rohkem raha.

Mis saab edasi?

3. etapi (1998) põhiülesanded on järgmised:

1. Raamatukogutarkvara kohandamine ja kasutajalitsentside arvu suurendamine
2. Andmebaaside loomine (elektronkirjete koostamine ja vahetamine)
3. Kohtvõrkude laiendamine ja täiustamine. Internetiühenduse loomine
4. Infootsingu võimaluse loomine lugejale
5. CD-ROM ja teiste andme-

baaside kasutuselevõtt teatme- ja lugejateeninduses

6. Personali- ja lugejakoolitus. Informaatikapersonali koosseisu tugevdamine

7. Infosüsteemi loomine väiksemates rahvaraamatukogudes

Et aastail 1996–1997 loodi infovõrgu aluskeskkond, oli keskraamatukogude infosüsteemi loomisele võimalik läheneda ühtse mudel järgi. Praeguseks on projekti elluviimine jõudnud uude faasi, st. tuleb arvestada iga raamatukogu eripära (ülesanded, suurus, paiknemine, teeninduskeem, seosed harukogude või piirkonna väiksemate raamatukogudega jne.). Selleks peab iga raamatukogu välja töötama oma infotehnoloogia arenduskava, kus on määratletud tema ülesanded, variandid ja prioriteetid. Vastasel korral pole võimalik valida tehnoloogiliselt ja rahaliselt sobivat laivõrgulahendust, mis tuleks võtta kasutusele aastail 1999–2000. Praeguseks on arenduskava koostanud ainult Tartu Linna Keskraamatukogu. Olenemata valitud lahendusest tuleb selle elluviimiseks kindlasti luua interneti püsiühendus. Seetõttu ongi 1998. aastal tähtsamaid ülesandeid internetiühenduse loomine. Kohtvõrgu täiustamise ja laivõrguühenduse loomisega omandab üha suurema tähtsuse ka kompetentse informaatikapersonali olemasolu ning raamatukogutöötajate täienduskoolitus.

Käesoleval aastal hakatakse looma ka piirkondlikke infosüsteeme, kuhu kaasatakse maakondade küla-, valla- jt. rahvaraamatukogud. Raamatukogu tarkvara ostmisel toetatakse vaid neid raamatukogusid, kes on suutnud hankida riistvara ja on infosüsteemi juurutamiseks valmis. Üldiselt tellivad maakonna rahvaraamatukogud suurema osa uuest kirjandusest keskraamatukogu kaudu. Pärast oma infosüsteemi loomist ei pea väikesed raamatukogud enam vaeva nägema uudiskirjanduse kataloogimisega, vaid saavad keskraamatukogust koos kirjandusega disketil vajalikud kirjed. Keskraamatukogus luuakse maakonna rahvaraamatukogude

koondkataloog, mis tuleb edaspidi teha kättesaadavaks laivõrgu kaudu. Olenevalt püstitatud eesmärkidest on selleks palju tehnoloogilisi võimalusi. Reaalajas täiendatava ammendava informatsiooniga (eksemplari tasemel) piirkondliku koondkataloogi loomiseks ei piisa kõigis maakondades sel sajandil ilmselt vahendeid. Järelkult tuleb leppida vähem täiusliku lahendusega.

Kui ELNET Konsortsiumi (teadusraamatukogude, ühtlasi kataloogimiskeskuste) INNOPAC-süsteem rakendatakse, peaksid keskraamatukogud võimalikult palju kasutama INNOPAC-ist imporditud kirjeid. See vähendaks maakonna kataloogijate tööd ning tagaks kirjete kõrge kvaliteedi. Maakonnas tuleks teavikuid kataloogida ainult siis, kui nende kirjed INNOPAC-is puuduvad. Need küsimused lahendatakse lõplikult ilmselt järgmisel, 1999. aastal.

4. etapil (1999) on kavas:

1. Raamatukogutarkvara täiustamine ja arendamine
2. Kataloogimiskeskustes loodud INNOPAC-i kirjete importimine ja kasutamine
3. Elektroonilise laenutussüsteemi kasutuselevõtt
4. Kohtvõrkude ja internetiühenduse täiustamine
5. Interneti ressurssidel, CD-ROM jt. andmebaasidel põhinevate teenuste laiendamine
6. Postiloendi (*mailing list*) loomine süsteemiseseks infovahetuseks
7. WWW infoserveri (kodu-lehekülj jm.) loomine igas raamatukogus
8. Personali- ja lugejakoolitus, täiskohaga informaatikapersonali rakendamine
9. Infosüsteemi loomine maakondade väiksemates rahvaraamatukogudes

Terviklik integreeritud infosüsteem on kavas rakendada pärast projekti viienda etapi ülesannete täitmist aastal 2000. Projekti lõpp on veel kaugel, aga õrn tuluke tunneli lõpus on siiski märgatav – vähemalt neile, kes oskavad seda näha.

KOOSTÖÖST AKERSHUSI MAAKONNA- RAAMATUKOGUGA

TAGMAR LEHTME

Harju maakonnaraamatukogu

Harju maakonnaraamatukogul on sidemeid mitme riigi kolleegidega. Väga hea koostöö on kujunenud Norra Akershusi maakonnaraamatukoguga, mis algas 1994. aastal, kui maakonnad otsustasid sõlmida koostöölepingu. Pealinna ümbritsevatel maakondadel on palju sarnaseid probleeme. Lepingus, mis hõlmab mitmeid eluvaldkondi, on leidnud oma koha ka raamatukogu automatiseerimine.

Akershusi maakonnaraamatukogu esindajad külastasid meid esmakordselt 1994. a. augustis. Külalised pakkusid materiaalse abina Norra raamatukogudes kasutatavat arvutiprogrammi *Micromarc* ja demonstreerisid kaasavõetud arvutiprogrammi. Tol ajal oli mõni meist näinud töötavat arvutiprogrammi vaid juhuslikel välissõitudel ja Eestis korraldatud tutvustavatel seminaridel, nii et põhjalikumad teadmised enamikul puudusid. Norralased pakkusid meile abi ühe personaalarvuti ostmiseks koos vajalike lisaseadmetega ja raamatuprogrammi *Micromarc* põhipaketiga. Loomulikult olime sellega nõus. Ühele inimesele võimaldati ka kuuajaline väljaõpe Norras.

1995. a. novembris plaan teostus ja meie raamatukogu sai uue arvuti *Micromarc*'iga.

1996. aastal eraldas Akershusi maakond raamatukoguga koostööks 250 000 Eesti krooni. Pool sellest kulus arvutivõrgu serveri

ja võrgutarkvara, ühe arvuti ja kolme kasutajalitsentsi ostmiseks, ülejäänud kogude täiendamiseks.

Ka eelmisel aastal jätkasid norralased meie toetamist. Kirjanduse soetamiseks anti meile 49 600 krooni. Sellest 10 000 krooni eest tellisime võõrkeelset ajakirjandust, ülejäänu läks raamatute muretsemiseks. Veel kingiti väärtuslik CD-plaatide kogu norra muusikast. Eelmise aasta septembris oli meie raamatukogu nädal aega külas raamatukoguhoidja Akershusi maakonnast.

Jätkus ka automatiseerimisalane koostöö. Akershusi maakonna finantseerimisel korraldas arvutitarkvarafirma Norsk Systemutvikling AS Keilas kolmepäevased *Micromarc*'i kasutamise kursused. Kursustest võttis osa 12 Harju maakonnaraamatukogu töötajat. Kommunikatsiooniprobleemide lahendamiseks loodi moodemühendus meie raamatukogu ja tarkvarafirma vahel. Ka *Micromarc*'i hooldustasu on siamaani maksnud Norra.

Koostöö norralastega kestab edasi. Samuti jätkub vähemalt kolmel järgmisel aastal finantsabi automatiseerimisprogrammi arendustöödeks.

Hinnates senist koostööd on selge, et andja on olnud Norra ja saajaks meie – nii oleks õigem seda nimetada abiprogrammiks. Kindlasti on aga Norra meiega suhtlemisel mõistnud meie rahvaraamatukogude olukorda ja Eesti arengutendentse.

Riistvara hankimiseks oleme saanud lisaks Norrale raha ka rahvaraamatukogude automati-seerimise projektile eraldatud summast.

Micromarc'ist

Raamatukogutarkvara *Micromarc* on loodud Oslos asuvas tarkvarafirmas Norsk Systemutvikling AS. *Micromarc*'i esimene versioon valmis 1987. aastal. Pidevalt täiustatuna on ta praegu laialt levinud nii Norras, kus *Micromarc*'i kasutab üle 50 protsendi rahvaraamatukogudest, kui ka teistes Skandinaaviamaades (üle 300 kasutaja). *Micromarc*'i kasutatakse ka Inglismaal ja Saksamaal. Üks klient on Kreekas ja praegu ainukesena Eestis Harju maakonnaraamatukogu. Ei saa jätta mainimata, et Inglismaal kasutab *Micromarc*'i teiste hulgas ka Eatoni kolledž.

Micromarc'i meie poolt kasutatav esimene versioon töötab DOS-is, ainult peamenüü on Windows'is. Uus, äsjavalminud *Micromarc* töötab täielikult Windows'is. Meie raamatukogu seniste kogemuste põhjal on *Micromarc* küllaltki töökindel ja kergesti kasutatav, lihtsalt õpitav ja väga paindlik raamatukogu tarkvara.

Kataloogimine on lihtne. Kogu kirje sisestatakse ühel ekraanileheküljel. Programm kontrollib tähtsamate andmete õiget sisestamist (nt. ISBN ja ISSN). Iga välja täitmisel on võimalik saada abiinfot vastava funktsiooni-klahviga. Liigi sisestamisel on kasutada kaks välja, märksõnade puhul neli välja. Nendega ei pruugi piirduda, kuna kataloogimisel võime kasutada kaht muutpikkusega välja. Üks neist on pealkirjaväli, milles on kasutada 12 rida ja teine nimega "muud väljad" on viiskümmend rida pikk. Sellesse välja saab lisada näiteks kaasautoreid, märksõnu, liike jne., kasutades vastava parameetri MARC-formaadi tähist, kusjuures kõigi sellesse välja lisatud andmete järgi on võimalik teostada otsingut. Nimetatud välja kasutame ka kogumike jms. kataloogimisel, siis kui on otstarbekas eraldi välja tuua kõik auto-

rid ja pealkirjad. Nii saab hiljem otsida raamatut selles leiduva ühe autori või ühe artikli pealkirja järgi.

Juba olemasolevaid kirjeid on võimalik kopeerida. See võimaldab kiiresti kataloogida näiteks ühes sarjas ilmuvaid sama autori raamatuid, millel on sageli ka sama tõlkija. Valmis kirjes tuleb muuta ainult pealkiri, lehekülgede arv, ISBN ja vajadusel ilmumisaasta. *Micromarc* võimaldab luua kirjeid kehtivate kataloogimisreeglite järgi, kusjuures sisestaja ei pea ise sisestama kirje alaid eraldavaid kirjamärke.

Infootsing käib nii fraasi, sõna kui ka numbrite ja kuupäevade järgi; on vabasõnaotsing ja otsiterminite sirvimise võimalus. Saab koostada ja printida nimekirju ja kataloogikaarte.

Lugejakataloog on kahel tase- mel – lihtsam ja keerulisem. Laenutusmoodulit meil veel ei ole. Komplekteerimismooduli testimisega alustame veel sel sügisel.

Micromarc'il on ka puudusi. Programm on ingliskeelne ja kasutada saame esialgu ainult ladina tähestikku. Praegu saame hakkama, aga kui lugeja hakkab *Micromarc*'i kasutama, on ilmselt vaja eestikeelset versiooni.

Micromarc on kallis. Meie maakonna mitmed raamatukogud olid huvitatud *Micromarc*'i tarkvara hankimisest, kuid loobusid kõrge hinna tõttu *Kirjasto 3000* kasuks.

Harju maakonnaraamatukogu on *Micromarc*'i kasutanud juba kaks aastat. 1996. aasta aprillis alustasime raalkataloogi koostamist. Selleks ajaks olime saanud kätte firmast ID-Balti tellitud vöotkoodid. Märksõnastamise probleemi püüdsime lahendada koostatava märksõnatesauruse arvutiväljatrükkide abil. Algul tekkinud küsimustele saime telefoni teel vastused Oslo tarkvarafirmast. Kuna töö käis ühe arvutiga, sisestasime algul põhiliselt uut juurdetulevat kirjandust. 1997. aasta algul installeeriti *Micromarc* veel nelja tööjaama. Neist ühte kasutab bibliograaf kodulookartoteegi koostamiseks, teine asub muusikaosakonnas,

mille raamatute eestikeelsed andmed on sisestatud. Järjekorda ootavad auvikud. Kaks arvutit on komplekteerijate kasutuses. 1998. aasta kevadest on *Micromarc* ka lugemissaali arvutis.

Kuna raamatukogu asub kahes majas, siis pole meie töö raalkataloogi loomisel eriti produktiivne, sest arvutivõrk asub ainult ühes majas. Põhiliselt kataloogime ikkagi uusi raamatuid ja muusikaosakonna kogu. Tänu uutele hoidlaruumidele kataloogime ja liigitame ümber ka põhikogust hoidlasse paigutatavaid topelt-eksemplare. Edaspidi, kui raamatukogu ühte majja koondub, on lihtne lisada põhikogus olevad eksemplarid. Praegu on meil raamatute kirje arv veidi alla 5000 ja kodulookartoteegis üle 2500.

Töö lihtsustamiseks oleks vajalik andmevahetuse võimalus, sest *Micromarc* on võimeline andmeid importima ja konverteerima.

Kahjuks takistab meie tööd ka Astrodata arvutite kvaliteet. Kahel arvutil on vahetatud kõvaketas. Õnneks kestab arvutil veel garantiiaeg, aga töö ju seisab kui arvuti on kaks-kolm nädalat remondis. Selle aasta algul sõlmis raamatukogu riistvara hoolduslepingu Keilas asuva AS-ga Neti ja neist on juba palju abi olnud. Varukoopiate tegemiseks muret-sesime magnetoptilise seadme.

Harju maakonnaraamatukogu on tänulik Norra partneritele abi eest ja loodame, et edaspidi pakub meie koostöö rohkem huvitavat ka norralastele.

INFOTEHNOLOOGIA RAKENDAMISEST RAAMATUKOGU- JA INFOTÖÖTAJATE KOOLITUSES

SIRJE VIRKUS

Tallinna Pedagoogikaülikool, infoteaduste osakond
dotsent, infoteaduse õppetooli juhataja

Oma nõudmiste ja vajadustega uus sajand koondub sõnasse **infoühiskond**. Eesti on teel õppimis- ja teadmiskeskse ühiskonda. Haridus on paradigmamuutuste keskel, murrang toimub õpetamises ja õppimises (Jensen 1993). Hariduses katsetatakse erinevaid haridusfilosoofilisi ja pedagoogilisi paradigmasid. Oluliseks muutub õppeprotsess, hariduse kvaliteet ning pedagoogiline lähenemiskiivis õpetajakeskselt õppijakesksele. Õpetamine, õppimine ja õppijat toetav süsteem suundub üha enam elektroonilisse keskkonda. Räägitakse uuest õpimudelist, nn. arvutivõrkudel põhinevast õpetamisest ja õppimisest, mis pakub avaraid võimalusi ka täienduskoollituseks (Levy, Fowell 1995).

Õppekavade ülesehitamine toimub uues õpikeskkonnas kompetentsusest lähtuvalt. Raamatukogu- ja infoteaduse õppeasutustes arutletakse, milliseid teadmisi ja oskusi peab **raamatukogu- ja infotöötaja** valdama. Tuuakse välja **seitse oskuste rühma**:

* juhtimisoskused (personali-, finants-, projekti- ja infojuhtimise, aruandlusoskus jne.);

* infooskused (informatsiooni esitus, otsing, säilitus, korraldus, levi, analüüs ja informatsioonile väärtuste lisamine, informatsiooni kvaliteedi tagamine jne.);

* infotehnoloogiaoskused (tekstitöötlus, tabelarvutus, statistika, andmebaaside loomine, sidusandmebaaside, CD-ROM-ide, integreeritud raamatukogusüsteemide, interneti, elektronposti, graafikapaketide kasutamine, arusaamine infotehnoloogia võimalustest jne.);

* raamatukogutöö ja infotöö oskused (kataloogimine, klassifitseerimine, indekseerimine, automatiseerimine, infootsing, tesauruste koostamine jne.);

* suhtlemisoskused (suuline ja kirjalik kommunikatsioon, esinemisoskused, üldsussuhted, keeleoskus jne.);

* äritegevuse oskused (planeerimine, finantsplaneerimine, strateegiline planeerimine, probleemide lahendamise oskus, üldsussuhted ja turundus, konsultatsioonid jne.);

* üldoskused (paindlikkus, kohanemisvõime, võime töötada pinges seisundis, võime kinni pidada tähtsatest, entusiasm, loogiline mõtlemine, töökeskkonna mõistmine, aktiivsus, meeskonnatöö jne.).

Kogu maailma raamatukogu- ja infoalast haridust andvates õppeasutustes toimuvad radikaalsed muutused. Kohandatakse õppekavasid uuele infotehnoloogiale ja infokeskkonnale (Budd 1992).

1976. aastani oli TPÜ infoteaduse eriala õppeplaanis esindatud

vaid kaks ainekursust, mida võis seostada infotehnoloogiaga: teaduslik informatsioon ja infosüsteemid ning raamatukogutehnika. Need ained moodustasid 5 protsenti õppekavast ja nad ei peegeldanud adekvaatselt infotehnoloogia arengusuundi maailmas. 1976. aastal lisandusid õppekavale vaid informaatika alused.

Uued suunad Eesti ühiskondlik-poliitilises elus 80-ndate aastate lõpus võimaldasid reorganiseerida haridussüsteemi ning muuta raamatukogu- ja infotöötajate erialahariduse õppekava Tallinna Pedagoogilises Instituudis. Avanes võimalus ulatuslikumalt integreerida erialaõpetusse infotehnoloogiat ja nüüdisaegseid koolitusmeetodeid. Alates 1988. aastast võime rääkida info- ja kommunikatsioonitehnoloogia süstemaatilise rakendamise raamatukogunduse ja bibliograafia erialal ning eriala õppeprogrammide vastavusse viimise alustamist maailma, eelkõige Euroopa juhtivate raamatukogu- ja infoalast haridust andvate õppeasutuste programmidega. Raamatukogunduse ja bibliograafia õpingud toimusid 1988. aastast Eestis koostatud ja TPedI-s kinnitatud 5-aastaste õppeplaanide alusel. 1988. aasta õppeplaan sisaldas järgmisi tehnoloogiaga seotud ainekursusi: sissejuhatus informaatikasse, infoteaduse alused, raamatukogutehnika, automatiseeritud infootsüsteemid ning andmebaasid. Infotöö lisaeriala pakkus järgmisi tehnoloogiakursusi: infotöötlus, infotehnika, arvuti rakendamine raamatukogutöö protsessides ning infosüsteemide projekteerimine. 1988. aastal moodustasid tehnoloogiaga seotud aineüksikud õppeplaanis ligi 13 protsenti.

1990. aastast mindi TPedI-s üle aine- ja kursusesüsteemi ühendavale õppeplaanile. Õppeplaani lisandusid infotehnoloogia alused kohustusliku ja infomeediumid valikainena. Traditsiooniliste raamatukogunduslike kursuste sisus toimusid muutused, mõnimgad kursused ühendati. Infotehnoloogiakursused moodustasid ligikaudu 20 protsenti õppeplaanist.

1994. aasta mais kinnitati ülikooli erialadel uued õppekavad, mis andsid võimaluse läbida eriala õpinguid erinevatel haridusastmetel. Õppekavva tulid juurde kohustuslike ainetena infotehnoloogia alused, automatiseeritud infotöötlus, andmepangad ja infootsing, andmebaasid, integreeritud infosüsteemid ja -võrgud; valikainetena infosüsteemide analüüs ja projekteerimine ning raamatukogu ja infotehnika. Infotehnoloogiakursused moodustasid ligikaudu 25 protsenti õppeplaani.

1996. aasta aprillis kinnitati TPÜ nõukogus täiendatud ja parandatud infoteaduse eriala õppekava. Lisandusid infosüsteemid ja -võrgud kohustusliku ainekursusena; valikkursustena hüpertextsüsteemid, infosüsteemide võrdlev analüüs, audiovisuaalsed materjalid ning kompakandmeplaadid ja suuremahulised andmesalvestid. Infotehnoloogiavahendeid käsitlevad ja infotehnoloogiaga seotud kursused moodustasid ligikaudu 32 protsenti õppekavast.

1997. a. märtsis kinnitati uus muudetud ja parandatud õppeplan. Kohustusliku ainenäki hakati õpetama hüpermeediat. Valikainetena lisandusid infootsing CD-ROM-is ja sidusandmebaasides, tehisintellekt ning äriteabesüsteemid. Uues õppekavas moodustasid infotehnoloogiavahendeid käsitlevad ja infotehnoloogiaga seotud aineüksikud ligikaudu 40 protsenti.

Käesolevat aega iseloomustab infotehnoloogiavahendite kasutamine paljude erialainete õpetamisel: kataloogimises, kogude kujundamises, infoallikate ja infootsingu õpetuses jm. Lisaks uutele kursustele on muutunud varasema infotehnoloogiaõpetuse sisu. Infotehnoloogiaalased ainekursused on integreeritud kogu erialaõpetusse. Infotehnoloogiaalaste kursuste vajalikkust on põhjendanud ka valikkursuste valikustatistika. Rida aineid muutus valikkursustest kohustuslikuks (arvuti rakendamine raamatukogutöös, infotöötlus, hüpermeedia, infosüsteemide võrdlev analüüs jm.), kuna enamik üliõpi-

lasi eelistas neid valikainetena. Ülikooli ja teaduskonna üldainetena on õppekavva lülitatud infoallikad ja infootsing. Uute ainekursuste lisamisele eelnesid uuringud infotarbija vajadustest ja infotöötajatele esitatavatest nõudmistest, et määratleda nende kursuste vajalikkust erialaõppekavas. Internetikasutajate uuring TPÜ-s kinnitas vajadust koolitada raamatukogudele internetikon-sultante, äriteabeuuring Eesti ettevõtetes põhjendas sidussüsteemide ja andmebaaside õpetamise vajalikkust.

Tehnoloogiavahendeid käsitlevate ja tehnoloogiaga seotud aineüksikute õpetamist raskendas varasematel aastatel puudulik tehnoloogiline baas. Selle sihipärane rajamine algas TPÜ raamatukogunduse ja bibliograafia kateedris 1985. aastal, mil muretseti kaheksa kuvariga terminal-seadmete kompleks ES-7920-11, mille kaudu said võimalikuks sidusotsingud Eesti Teadus- ja Tehnikainformatsiooni ning Majandusuuringute Instituudi (Eesti Informatsiooni Instituut) teadusinfo automatiseeritud kaugotsingu süsteemi (TAKS) andmebaasides. Alates 1990. aastast saadi infotehnoloogiavahendeid peamiselt välispartnerite annetusena ja alates 1997. aasta jaanuarist on infoteaduste osakonnal niisuguste kommunikatsioonitehnoloogia ja multimeedia võimalustega **kaugkoolituse õppeklass**, mis võimaldab infotehnoloogiaõpetust korraldada tänapäevatasemel. Õppeklassi rajamine sai võimalikuks tänu Avatud Eesti Fondi toetusele raamatukogu- ja infotöötajate kaugkoolitusprojekti "Infotehnoloogia rakendamine raamatukogu töös" realiseerimisele.

Infoteaduse eriala kaasajastamine on toimunud samuti nüüdisaegsete koolitusmeetodite juurutamise teel. Seoses uue, õppeprotsessi toetava tehnoloogia muutumisega üha tavapärasemaks, kerkib üles küsimus traditsiooniliste pedagoogiliste meetodite efektiivsusest uues õpikeskkonnas. Üheks võimaluseks nii ülikoolihariduse kui täienduskoolituse kaasajastamisel on kaug-

koolitus. Kaugkoolitus loob eelused haridusvõimaluste laiendamiseks, stereotüüpsete õpetamis- ja õppimismudelite muutusteks, eneseteadlikkuse kasvaks, ülikooli avamiseks igale inimesele.

Euroopa kõrghariduses on kaugkoolitus alustamas kolmandat arenguetaapi, Eestisse jõudsid kaugkoolituse ideed alles 1993. aastal. Uurimistöö kaugkoolituse kui nüüdisaegse koolitusmeetodi tundmaõppimiseks ja rakendamiseks TPÜ infoteaduste osakonnas algas 1994. aastal. Raamatukogu- ja infotöötajate täiendkoolituseks loodi 1995. aasta juunis infoteaduste osakonna koosseisus **infotöö õppekeskus**. 1996. aasta kevadel algas kaugkoolituse katse-line juurutamine raamatukogu- ja infotöötajate täiendkoolituses. Üleminek traditsioonilistelt koolitusvormidelt paindlikele algas õppekeskuses spetsiaalsetele sihtgruppidele mõeldud katseprojektide kaudu.

Mõisted *distance learning*, *flexible learning*, *resource-based learning* ja *open learning* on leidnud kindla koha progressiivse koolitaja sõnavaras. 1992. aastal otsiti Eestis vastet ingliskeelsele terminile *distance education*. Keelespetsialistide soovitusel tõlgitakse see nüüd *kaugkoolitus*.

Kui ingliskeelne termin *distance education* jaguneb kaheks eraldi terminiks – *distance teaching* ja *distance learning*, siis eesti keeles kuuluvad mõlemad terminid kaugkoolituse alla. Kaugkoolituse koolitusmeetodi aluseks võib pidada iseõppimist, andragoogilise mudeli tunnistamist, iseseisva õppija tähtsustamist ja väärtustamist, kavandatud õppimise rakendamist ning nüüdisaegsete tehnoloogiliste vahendite kaasamist. Kaugkoolitus on avatud, paindlik, kättesaadav, toetav, koostöövalmis koolitusviis pidevalt uueneva haridustehnoloogiaga, mis võimaldab õppida eri valdkondades tööd katkestamata. Õpijuhendiga õppematerjalidega saab õppida vastavalt oma soovile, sobivas tempos ja kohas. Õppimise toetamiseks on trükised, audio- ja videokassetid, arvuti-programmid, arvutivõrgud, CD-ROM-id ning kaugõppimiseks

kohandatud õppeprogrammid, aga ka tuutorid, kellega saab kontakteeruda kirja, telefoni, faksi või arvutiside teel. See seondubki terminiga *resource-based learning*, mis eesti keeles võiks olla *uus õpikeskkond*.

Inglisekeelne maailm kasutab üha enam termini *distance education* kõrval terminit *flexible learning*, mida eesti keelde tõlgitakse *paindlik õppimine*. See ei ole alternatiivtermin, vaid üldprintsip, mis läbib kõiki aspekte, mis on teistelgi terminitel (kaugkoolitus, avatud õpe, uus õpikeskkond). Õppija seisukohalt võimaldab see haridust ja koolitust, mis vastaks tema vajadustele, ootustele ja eesmärkidele. Paindlik õppimine nõuab haridusinstituutidelt uut kultuuri ja ideoloogiat, õppimise ja õpikeskkonna ümberdefineerimist.

Avatud õppe – *open learning* all mõistetakse koolitusmeetodit, mis on kavandatud andmaks laiemaid õppimisvõimalusi, milles õppijal enesel oleks suurem kontroll oma tegevuse üle. Inimene õpib ajal, mis talle sobib, talle sobivas kohas ning tempos.

Tänapäeval on suur hulk tehnoloogiavahendeid teadmiste vahendamiseks kompetentsikeskustelt sihtgruppidele, kuid nende kasutamine ei tohiks olla eesmärk omake. Tehnoloogiavahendid peavad aitama kõrvaldada õppeprotsessis kaugusest tingitud takistusi ja andma võimaluse jõuda sihtgruppideni, kes ei saa osaleda traditsioonilises õppeprotsessis geograafilistel, majanduslikel, perekondlikel, tervislikel, tööalastel jm. põhjustel. Seega on võimalik info- ja kommunikatsioonitehnoloogiat ning traditsioonilisi meetodeid kombineerides rakendada teadmiste edastamist paindliku süsteemina.

Informatsiooni- ja kommunikatsioonitehnoloogia on loonud uued ja innovaatilised

võimalused õppematerjalide esitamiseks, õppija ja õppematerjali interaktsiooniks ning õppija, õpetaja/tuutori ja õppijate vaheliseks kommunikatsiooniks.

Esimeseks katseprojektiks TPÜ infoteaduste osakonna infotöö õppekeskuses oli kooliraamatukoguhoidjate **kaugkoolitusprojekt**. See algas 1996. aasta mais, kuid kursuste kavandamine, koolitusvajaduste kindlaksmääramine ja tehnoloogiliste vahendite valik toimus juba 1995. aastal. Vastavasisulise uurimistööga alustati 1994. aastal. Kooliraamatukoguhoidjate täienduskoolituse kaudu taheti tõsta infoteeninduse kvaliteeti kooliraamatukogudes. Koolitus andis teadmisi ja oskusi infovõrkudest, infootsingust internetis, elektronkirjastamisest hüpermeediasüsteemis *World Wide Web*, kooliraamatukogude reklaamist ja üldsussuhetest ja infonõustamisest. Eeldati kooliraamatukoguhoidja rolli kasvu koolis ning tema muutumist oluliseks lüliks õpetajate ja õpilaste vahel. Loodeti informatsiooni muutumist teadmiseks, aidates nii vältida infouputust. Tehnoloogilistest vahenditest kasutati internetti ja selle sünkroonse ja asünkroonse kommunikatsiooni võimalusi.

Kaugkoolitusala uurimistöö tulemusena on kavandatud ulatuslik raamatukogu- ja infotöötajate kaugkoolitusprojekt "Infotehnoloogia rakendamine raamatukogu töös". Projekti eesmärgiks on raamatukogu- ja infotöötajate infotehnoloogiaalase täiend- ja ümberõppe käivitamine kaugkoolitusmeetodil, et tagada Eesti raamatukogude riikliku infosüsteemi arenguprogrammi edukas realiseerimine.

Tallinna Pedagoogikaülikooli infoteaduste osakond on kujundamas nüüdisaegsel tehnoloogial põhinevat avatud õpikeskkonda, mis suudaks vastata saabuva sajandi väljakutsele. Oleme veendunud, et raamatukogu- ja infotöötajate koolitus peab kaasas käima infoteaduse arenguga ja õpetus peab olema suunatud tulevikku, sest me koolitame infospetsialiste tuleviku tarbeks.

Kasutatud kirjandus

Budd, R. W. (1992). A new library school of thought. *Library Journal* 117: 44-47.
 Jensen, R. (1993). The technology of the future is already here. *CAUT Bulletin* 40: 14-15.
 Levy, P.; Fowell, S. (1995). Computer-mediated communication in the information curriculum: An initiative in computer-supported collaborative learning. *Education for Information* 13 (3); 193-210.
 Virkus, S. (1997). Infotehnoloogia rakendamise raamatukogu- ja infotöötajate koolituses: Magistritöö. Tallinn: TPÜ.

Voka raamatukogu Ida-Virumaal.

RAHVUSVAHELINE PROJEKT INFOKIRJAOSKUSE ÕPETAMISEKS JA ÕPPIMISEKS

GERDA KOIDLA

TTÜR, projekti Eesti koordinaator

1998. a. mais käivitus Euroopa Liidu poolt rahastatava programmi "Telemaatika raamatukogudes" projekt **DEDICATE** (*Distance Education Information Courses with Access Through Net-works*). Projektis osaleb kaheksast riigist üheksa ülikooliraamatukogu: Chalmersi tehnikaülikooli raamatukogu (projekti koordinaator) ja Linköpingi tehnikaülikooli raamatukogu Rootsist, Helsingi tehnikaülikooli raamatukogu Soomest, Sheffieldi ülikooli infoteaduste osakond Suurbritanniast, Tallinna tehnikaülikooli raamatukogu Eestist, Kaunase tehnikaülikooli raamatukogu Leedust, Riia tehnikaülikooli raamatukogu Lätist, Veszpremi ülikooli keskraamatukogu Ungarist ja Nicolaus Copernicuse ülikooli raamatukogu Poolast. Kõik need raamatukogud on rahvusvahelise organisatsiooni IATUL liikmed.

Projekti kestab 16 kuud – 1998. a. maist 1999. a. septembrini.

Projekti põhieesmärk on infokirjaoskuse efektiivse ja rentaabli kaugkoolituskursuse väljaarendamine. Spetsiifilisemad eesmärgid on:

- * Webis projekti kohta informatsiooni levitamine DEDICATE-i sõnumilehe kaudu

- * võrgukeskkonnas õppija toetusüsteemide nagu *Into Info* programmid ja *Focus Conferencing System* väljaarendamine ja katsetamine

- * kindlatel ainevaldkondadel põhineva kaugkoolituskursuse kavandamine ja läbiviimine viies

Kesk- ja Ida-Euroopa riigis – Eestis, Lätis, Leedus, Poolas ja Ungaris

- * kursuse toetuseks mõeldud tekstide kättesaadavaks tegemise meetodite katsetamine

- * strateegia kavandamine DEDICATE-projekti edasiseks väljaarendamiseks.

Projekt on mõeldud eelkõige tehnikaülikoolide raamatukogude töötajate kaugkoolituseks, kellest edaspidi saavad lõppkasutaja – üliõpilase, teadlase ja spetsialisti – koolitajad infootsingul võrgukeskkonnas.

Projekti olulisema osa moodustab kuus kuud kestev (oktoober 1998 – märts 1999) **kaugkoolituskursus "Infokirjaoskuse koolitus"**, mille põhieesmärk on anda osavõtjatele võimalus omandada infootsingu kogemusi tehnika vallas ja oskusi infokirjaoskuse õpetamiseks tehnikaülikoolide üliõpilastele.

Kursuse lõppedes on osavõtjal teadmised valitud ainevalla infoallikatest (energeetika, füüsika, keemia), teaduskommunikatsiooni protsessist; sellest, kuidas saada rentaabliilist täistekstdokumente. Osalenu on saanud oskused teadusinformatsiooni süstemaatiliselt otsimiseks, selle kvaliteedi ja relevantuse hindamiseks valitud ainealal, kommunikatsiooniks ja tulemuste esitamiseks arvuti abil. Lisaks valitud ainevalla infoallikate tundmaõppimisele saavad kursusest osavõtjad otsese kogemuse internetil põhineva õppekava mudeli kasutamisest, mis on sobiv

infokirjaoskuse kaugkoolituseks /1/. See mudel on kohaldatav nende endi professionaalse praktikaga.

DEDICATE-kursus toimub interneti kaudu, kasutades WWW-d jm. elektroonilise kommunikatsiooni vahendeid.

Eksperimentaalsele infootsimoodulile WWW toetuse kindlustamiseks kasutatakse **Into Info (EDUCATE) programme**, mis on välja töötatud kuues ainevaldkonnas: arhitektuur, keemia, elektroonika ja elektrotehnika, energeetika, meditsiin, füüsika. Esimesed kaks neist – füüsika ja elektroonika – töötati välja juba eelmise EL projekti EDUCATE ajal, mis kestis 1994. aasta jaanuarist 1997. aasta veebruarini.

Into Info programmid rahuldavad teadlaste, inseneride, infospetsialistide ja raamatukoguhoidjate infovajadusi, kindlustades kasutajale õppevahendid ja juurdepääsu asjakohastele infoallikatele. /2/. *Into Info* sisaldab nii käsiraamatuid, entsüklopeediaid, andmebaase kui ka täistekstmaterjale.

Into Info põhineb WWW hüperteksti infosüsteemide kasutamisel. /3/. Erinevate brauserite, nagu *Netscape* ja *Microsoft Explorer* kasutamise võimalus kindlustab programmi-dele paindliku juurdepääsu. Lisaeeliseks on nende kättesaadavus ja kasutamisevõimalus igal ajal.

Into Info programmid baseeruvad alghierarhilisel struktuuril, kolmel tasandil paljude sisemiste ja väliste hüperlinkidega. Hierarhia esimene tase pakub seitse valikut: **marsruudid e. rajaleidjad** võimaldavad juurdepääsu mitmetele erinevatele radadele; **infoallikad** on otsepöördumispunktid kogenud kasutajale; **infootsingu kursus** on antud koos eesmärkide /4/, tekstide, harjutuste ning küsimustega enesehinnanguteks; **tekstid** on saadaval html-is allalaadimiseks; sisaldavad põhilisi õpperaamatuid; **sissejuhatu internetti** on antud linkidega internetikursuste, terminite nimestikele; **IT+++** kindlustab juurdepääsu uudistele ja üldinfole; **A-Z märksõnaregister** koos otsingumootoriga kergendab juurdepääsu *Into Info* programmidele.

Kui valida marsruudid, on kasutajal järgmisel hierarhia tasandil valik pääsuks radadele, nagu **starting**

to use the library, starting research, searching for facts jne. Igauks neist on edasine hierarhiline tasand asjakohaste komponentidega.

Into Info programmid sobivad kasutamiseks kursustel ülikoolides, kaugkoolituses, iseõppimiseks, jätkuõppeks ja professionaalsete oskuste arendamiseks.

Võrgulitsentsiga on eri ainevaldade programmid kättesaadavad nii ülikoolides, kolledžites kui firmades. Programmid hoolduse ja levitamise eest vastutab Chalmersi tehnikaülikooli raamatukogu.

Füüsikaprogramm on Into Info demo kaudu kättesaadav igauhele igal ajal aadressil: <http://educate.lib.chalmers.se/index.frame.html>

DEDICATE-kursuse toetuseks kasutatakse samuti NetLinkS-projekti – võrgukeskkonnas õppija toetusprogrammi. See on WWW-l põhinev **elektrooniline arvamuste vahetamise süsteem Focus**, mis on installeeritud UK Sheffieldi serverile ja võimaldab vaba juurdepääsu erinevate WWW brauseritega. Kursusest osavõtjad võivad otse lülituda Focus'ele läbi DEDICATE Web-i. Focus kindlustab kasutajale atraktiivse ja kergesti juhitava arvamuste vahetamise keskkonna ja on peamiseks kommunikatsiooniplatvormiks DEDICATE-kursusele. Focus pakub hierarhiliselt ülesehitatud süsteemi diskussioonideks. Focus'e struktuur on kolmeastmeline – arvamused sisaldavad konkreetseid arutluse teemasid – vestlusringe, mis on omavahel seotud nn. jutulõngaga. Focus'es saab faile lisada teadete juurde ja need tõstetakse automaatselt esile kui hüperlingid. Focus'e struktuuris on ette nähtud spetsiaalsed kohad ülddiskussioonideks kindlatel teemadel, jooksvaks infovahetuseks, tehnilisteks kommentaarideks, lõogastava arvamustevahetuseks, samuti foorumid igale õppegrupile/5/.

Focus on kättesaadav igauhele UK Web-is aadressil: <http://www.ukweb.com/>.

Viies riigis üheaegselt toimival DEDICATE-kursusel pööratakse erilist tähelepanu õppeprotsessile, eluaegse õppimise vajadusele kiiresti muutuvast ühiskonnas.

Läbiviidav DEDICATE-kursus "Infokirjaoskuse koolitus on jaotatud viide perioodi:

* I periood: **Internet õpikeskonnana** – tehnoloogiate ja toetusprogrammide (Focus, Into Info, DEDICATE Web) kasutuselevõtt. Kestus kolm nädalat.

* II periood: **Infootsingu valitused ainevallas** – infootsingu harjutamine (energeetika, füüsika, keemia). Kestus neli nädalat.

* III periood: **Institutsionaalne kontekst** – võimalus arutlusteks, planeerimiseks, läbirääkimisteks, milline võiks infokirjaoskuse kursus olla konkreetses ülikoolis. Vastavasisuline diskussioon avatakse ka Focus'es. Kestus kolm nädalat.

* IV periood: **Infokirjaoskuse kursuse kavandamine** spetsiaalsetele kasutajagruppidele konkreetses raamatukogus, arvestades kasutajate tegelikke infovajadusi. Kestus kaheksa nädalat.

* V periood: **Toimunud õpingute ja kursuse ülevaade**. Kokkuvõtete tegemine. Kestus kaks nädalat.

Iga perioodi jaoks on välja töötatud detailsem kava, mis on kasutatav kogu kursuse vältel.

Kaugkoolituskursuste tähtsus just kasvab, võrreldes teiste koolituvormidega: iga kursusest osavõtja saab ise valida õppimisaega, õppija ja õpetatav ei pea olema koos ühes kohas, õppematerjalide hankimine ja levitamine toimub interneti kaudu.

DEDICATE-kursuse läbiviimise paigad peavad projekti tulemusel toimima katalüsaatorina kasutajakoolitusprogrammide väljarendamisel vastavates riikides. Loodetakse, et DEDICATE-kursus saab infokirjaoskuse kaugkoolituse mudeliks raamatukogude jaoks kogu Euroopas.

DEDICATE-projekti käigust saab informatsiooni regulaarselt ilmuva DEDICATE-i sõnumilehe kaudu aadressil: <http://educate.lib.chalmers.se/DEDICATE/news.html>

Kohalik DEDICATE-projekti informatsioon on kättesaadav DEDICATE-i Tallinna veebi leheküljelt aadressil: <http://www.lib.ttu.ee/dedicate/index.html>

Kirjandus

1. DEDICATE. Course Design. Report. Gothenburg August 1998.
2. Thomson, G. and Fjällbrant, N. EDUCATE: the design and development of a networked end-user education program // Education for Information. Vol. 14, (1996), no 4, p. 295-303.
3. Fjällbrant, N. et al. Into Info (EDUCATE) WWW based Programs for Information Education, Training and Access.. IFLA Conference Paper. Copenhagen, 1997.
4. Fjällbrant, N. EDUCATE – a networked user education project in Europe. // IFLA Journal Vol.22 (1996) 1, p. 31-34.
5. DEDICATE. Tests of Into Info and Learning Support Software. Report. Sheffield. August 1998.

DEDICATE-kursusest osavõtjad
Ine Leinuste, Küllike Märtnmaa, Maie Pihlakas ja Marje Võrk TTÜ raamatukogust.

RAAMATUKOGUNDUSE UUDISKIRJANDUS

1998/5

Koostanud ENE SAHKAI

RAAMATUKOGUNDUSE ÜLDKÜSIMUSED

547. **Praust, V.** Infoühiskonna aabits : ehk lühke jutustust sellest, mis mõjutab meid lähemas ja kaugemas tulevikus. - Tallinn, 1997. - 327 lk. - RR.

548. **Association of American Universities Research Libraries Project** : reports of the AAU Task Forces on acquisition and distribution of foreign language and area studies materials ; a national strategy for managing scientific and technological information ; intellectual property rights in an electronic environment. - Washington, 1994. - II, 153, [2] p. - RR.

549. The **Bowker** annual : library and book trade almanach. 42nd ed. - New Providence (N. J.), 1997. - X, 839 p. - RR.

550. **Copyright** in public libraries. - 3rd ed. - London, 1996. - 36 p. - (The Library Association copyright guides). - RR.

551. **Cornish, G.** Copyright : interpreting the law for libraries, archives and information services. - 2nd ed. - London, 1997. - 189 p. - RR.

552. **Friends of libraries** : sourcebook. - 3rd ed. - Chicago ; London, 1996. - XIII, 313 p. - RR.

553. Eine **Milchstrasse** von Einfällen : Juergen Seuss und die Deutsche Buchkunst der zweiten Jahrhunderthälfte. - Leipzig, 1995. - 171 S. - RR.

554. **Oddy, P.** Future libraries, future catalogues. - London, [1997]. - 180 p. - RR.

555. **Porola, H.** Tekijänoikeus ja kirjastot : käytännön ohjeita kirjastoalan ammattilaisille. - Helsinki, 1997. - 82 s. - (Suomen musiikkikirjastoyhdistyksen julkaisusarja ; 63). - RR.

556. **24. ABDOS-Tagung**, Leipzig, 22. bis 25. mai : Referate und Beiträge. - Berlin, 1995. - XXIV, 249 S. - (Staatsbibliothek zu Berlin - Preussischer Kulturbesitz : Veröffentlichungen der Osteuropa-Abteilung ; Bd. 19). - RR.

557. **Библиотека и закон** : документы, коммент., консультации, юрид. советы на каждый день : справочник. - М., 1996. - Прил. к журн. "Библиотека" : сб. из 10 ч.

Вып.1 : 2-е полугодие 1996, ч. 8. - 1996. - 382с.

Вып.2 : 1-е полугодие 1997, ч. 2. - 1997. - 470 с.

*

558. **Anttonen, M.** The Library of Turku Polytechnic in the wind of change // Tietopalvelu. - 1998. - Vsk. 13, N 4. - S. 39-41. - ERÜ, RR.

559. **Collins, J. W. III.** A value that bonds : the library as a uniquely democratic institution // Coll. and Res. Libr. News. - 1998. - Vol. 59, N 5. - P. 355-356. - TTÜ.

560. **Copyright** and license - the way forward? // Information Europe. - 1998. - Vol. 3, N 2. - P. 22-23. - RR.

561. **Eliassen, T. H. F.** Skrivebua // Scand. Publ. Libr. Quart. - 1998. - Vol. 31, N 2. - P. 6-9. - ERÜ, RR.

562. **First European Union Framework Programme in Support of Culture (2000-2004)** // Information Europe. - 1998. - Vol. 3, N 2. - P. 6. - RR.

563. **Haigh, S.** Canadian Initiative on Digital Libraries : looking towards libraries' digital future // National Libr. News. - 1998. - Vol. 30, N 6. - P. 11-13. - RR.

564. **Häkli, E.** Muutoksen tuulia Euroopan tieteellisissä kirjastoissa // Signum. - 1998. - Vsk. 31, N 5. - S. 90-95. - EAR, RR, TTÜ, TÜ.

565. **Jonaitis, L.** Estų ekslibrisui šimtas metų // Tarp knygų. - 1998, N 7. - P.23-26. - RR.

566. **Laamanen, I., Salo, T., Launo, R.** We are building the information society // Tietopalvelu. - 1998. - Vsk. 13, N 4. - S. 5-6. - ERÜ, RR.

567. **Ronayne, L.** Reports on Ireland's libraries // Information Europe. - 1998. - Vol. 3, N 2. - P. 25-29. - RR.

568. **Sandkvist, J.** Knowledge management // Tietopalvelu. - 1998. - Vsk. 13, N 4. - S. 33-35. - ERÜ, RR.

569. **Simsonaitė B.** Estijos bibliotekininkų žurnale // Tarp knygų. - 1998, N 8. - P.15-18. - RR.

570. **Varpula, R.** The book branch believes in EDI // Tietopalvelu. - 1998. - Vsk. 13, N 4. - S. 9-10. - ERÜ, RR.

TEATMEKIRJANDUS

571. **ALA** handbook of organization, 1997-98. - Chicago (Ill.), 1997. - XX, 219 p. - RR.

572. **International** directory of art libraries. - München, 1997. - XIII, 251 p. - (IFLA publications ; 82). - Rööppealk. pr., sks., hisp., vene k. - RR.

RAAMATU JA RAAMATUKOGUNDUSE AJALUGU

573. **Festschrift** zur 500. Wiederkehr der Weihe der Schwabacher Standkirche. - [Schwabach, 1995]. - 64 S. - RR.

574. **Graf, M.** Buch- und Lesekultur in der Residenzstadt Braunschweig zur Zeit der Spätaufklärung unter Herzog Karl Wilhelm Ferdinand (1770-1806). - Frankfurt am Main, [1994]. - 317 S. - RR.

575. **Instruction** and amusement : papers from the Sixth Australian Library History Forum, Monash University, 1 November 1995. - Melbourne, 1996. - VII, 203 p. - (Monash occasional papers in librarianship, record-keeping and bibliography ; no. 8). - RR.

*

576. **Havu, S.** Suomenkielinen Uusi testamentti 450 vuotta // Helsingin yliopiston kirjaston tiedotuslehti. - 1998. - Vsk. 40, N 3. - S. 77-80. - EAR, RR.

577. **Perälä, A.** Ainutlaatuinen kirjainnäyte Helsingin yliopiston kirjaston kokoelmassa // Helsingin yliopiston kirjaston tiedotuslehti. - 1998. - Vsk. 40, N 2. - S. 44-48. - EAR, RR.

TEADUSTÖÖ

578. **Kaminer, N., Braunstein, Y. M.** Bibliometric analysis of the impact of Internet use on scholarly productivity // J. of Amer. Soc. for Inform. Sci. - 1998. - Vol. 49, N 8. - P. 720-730. - TTÜ.

579. **Kushowski, J. D., Gerhard, K. H., Dobson, C.** A method for building core journal lists in interdisciplinary subject areas // J. of Documentation. - 1998. - Vol. 54, N 4. - P. 477-488. - TTÜ.

580. **Moed, H. F., Leeuwen, Th. N. van, Reedijk, J.** A new classification system to describe the ageing of scientific journals and their impact factors // J. of Documentation. - 1998. - Vol. 54, N 4. - P. 387-419. - TTÜ.

581. **Schwens, U.** Dissertationen online // Dialog mit Bibl. - 1998. - Jg. 10, H. 2. - S. 12, 14-16. - RR.

RAAMATUKOGUTÜÜBID

582. **Eesti** eriala- ja teadusraamatukogud 1996. - Tallinn, 1997. - 91 lk. - RR.

583. **Eesti** kooliraamatukogud 1996/1997. - Tallinn, 1998. - 273 lk. - RR.

584. La **Bibliothèque** des Nations Unies à Genève : collections et service des lecteurs. - Genève, 1990. - 15 p. - RR.

585. **Health** information management : what strategies? : proceedings of the 5th European Conference of Medical and Health Libraries, Coimbra, Portugal, September 18-21, 1996. - Dordrecht etc., 1997. - XXIV, 335 p. - RR.

586. **Jahresbericht** 1996 : beschlossen in der Sitzung des Stiftungsrates vom 20. Februar 1997. - Vaduz, 1996. - 25, 3 S. - RR.

587. **Matarazzo, J. M., Prusak, L.** The value of corporate libraries : findings from a survey of senior management. - [Washington, 1995]. - 21 p. - RR.

588. **Public** libraries : trading in futures : proceedings of the 1st National Public Libraries Conference, Melbourne 1-3 February 1994. - Adelaide, 1994. - 198 p. - RR.

589. **Public** Library Manifesto, 1994 : öffentliche Bibliothek. Manifest der UNESCO, 1994. - Berlin, 1995. - 8 S. - RR.

590. **Tilastokirjaston** toimintakertomus, 1992. - Helsinki, 1992. - 17 S. - RR.

*

591. **Häkli, E.** Uusi rakennus, uudet toimintamallit / Helsingin yliopiston kirjaston tiedotuslehti. - 1998. - Vsk. 40, N 3. - S. 61-65. - EAR, RR.

592. **Jokitalo, P.** Creating a virtual library community in Finland // Tietopalvelu. - 1998. - Vsk. 13, N 4. - S. 13-14. - ERÜ, RR.

593. **Muhonen, A.** Kirjastokortteli - toimiva palvelukokonaisuus // Helsingin yliopiston kirjaston tiedotuslehti. - 1998. - Vsk. 40, N 3. - S. 66-69. - EAR, RR.

594. **Murayama, T.** The National Diet Library in the world : providing information about Japan in the network era // National Diet Library Newsletter. - 1998. - N 106. - P. 9-12. - RR.

595. **Niinikangas, L.** Miksi vankilassa on kirjasto muttei koulussa? // Kirjastolehti. - 1998. - Vsk. 91, N 7/8. - S. 238. - EAR, ELT, ERÜ, RR, TTÜ, TÜ.

RAAMATUKOGUHOIDJA. HARIDUS JA TÄIENDUSKOOLITUS

596. Der **Diplom-Bibliothekar** an wissenschaftlichen Bibliotheken : Versus einer Standortbestimmung. - Göttingen, [1992]. - 47 S. - RR.

597. **Prins, H., Gier, W. de.** The image of the library and information profession : how we see ourselves : an investigation : a report of an empirical study undertaken on behalf of IFLA's round table for the management of library associations. - München, 1995. - 86 p. - (IFLA publ. ; 71). - RR.

*

598. **Antila-Olkku, A.** Information professionals in the whirl of changes // Tietopalvelu. - 1998. - Vsk. 13, N 4. - S. 25-26. - ERÜ, RR.

599. **Whitmire, E.** Development of critical thinking skills : an analysis of academic library experiences and other measures // Coll. and Res. Libr. - 1998. - Vol. 59, N 3. - P. 266-273. - TTÜ.

RAAMATUKOGU TÖÖKORRALDUS

600. **Baldwin, D. A., Migneault, R. L.** Humanistic management by teamwork : an organizational and administrative alternative for academic libraries. - Englewood (Colo.), 1996. - XVI, 187 p. - RR.

601. **Chalmers, A.** Strategic management in eleven national libraries : a research report. - Wellington, 1997. - 79, [2] p. - RR.

602. **Richtlinien** für Gemeindebibliotheken : Grundsätze, technische Daten und praktische Beispiele für Gründung, den Ausbau und die Führung allgemeiner öffentlicher Bibliotheken. - [Solothurn, 1995]. - 60, [1] S. - RR.

603. **Snyder, H., Davenport, E.** Costing and pricing in the digital age : a practical guide for information services. - London, 1997. - X, 166 p. - RR.

*

604. **Citera, M.** Distributed teamwork : the impact of communication media on influence and decision quality // J. of Amer. Soc. for Inform. Sci. - 1998. - Vol. 49, N 9. - P. 792-800. - TTÜ.

605. **Fowler, R. K.** The university library as learning organization for innovation : an exploratory study // Coll. and Res. Libr. - 1998. - Vol. 59, N 3. - P. 220-231. - TTÜ.

606. **Guidelines** for media resources in academic libraries : a draft / prepared by the ACRL Media Resources Committee // Coll. and Res. Libr. News. - 1998. - Vol. 59, N 5. - P. 357-364. - TTÜ.

607. **Kies, J. K., Williges, R. C., Rosson, M. B.** Coordinating computer-supported cooperative work : a review of research issues and strategies // J. of Amer. Soc. for Inform. Sci. - 1998. - Vol. 49, N 9. - P. 776-791. - TTÜ.

608. **Nutty, D. J.** Renovating for technology : partnerships produce quick results : how a little team work went a long way // Coll. and Res. Libr. News. - 1998. - Vol. 59, N 6. - P. 414-416. - TTÜ.

609. **Rouse, W. B.** Computer support of collaborative planning : an applications report // J. of Amer. Soc. for Inform. Sci. - 1998. - Vol. 49, N 9. - P. 832-839. - TTÜ.

610. **Urquhart, C.** Personal knowledge : a clinical perspective from the value and evince projects in health library and information services // J. of Documentation. - 1998. - Vol. 54, N 4. - P. 420-442. - TTÜ.

611. **Zhang, J.** A distributed representation approach to group problem solving // J. of Amer. Soc. for Inform. Sci. - 1998. - Vol. 49, N 9. - P. 801-809. - TTÜ.

STANDARDISEERIMINE

612. **Wiechmann, B.** Neuer Stand der Personen-namendatei // Dialog mit Bibl. - 1998. - Jg. 10, H. 2. - S. 17-18. - RR.

KOMPLEKTEERIMINE

613. **Checkliste** für die Wahl und Bewertung von Zeitschriftenlieferanten. - Berlin, 1994. - 98 S. - (Arbeitshilfen / Deutsches Bibliotheksinstitut). - RR.

*

614. **Davis, B.** How the WLN Conspectus works for small libraries // The Acquisitions Librarian. - 1998. - N 20. - P. 53-72. - RR.

615. **Gregory, V. L.** Education for collection development in the electronic age : with an emphasis on public libraries // The Acquisitions Librarian. - 1998. - N 20. - P. 185-193. - RR.

616. **Greiner, J. M.** Collection development in the information age : Great Britain's public libraries // The Acquisitions Librarian. - 1998. - N 20. - P. 73-89. - RR.

617. **Guarino, P. H.** Making the Internet a part of the library's collection // *The Acquisitions Librarian*. - 1998. - N 20. - P. 91-100. - RR.

618. **Hacken, R.** The current state of European studies in North America and of scholarly publishing in Western Europe // *The Journal of Academic Librarianship*. - 1998. - Vol. 24, N 3. - P. 201-207. - RR, TTÜ.

619. **Hastings, S. K.** Selection and evaluation of networked information resources // *The Acquisitions Librarian*. - 1998. - N 20. - P. 101-107. - RR.

620. **Milnor, N.** Cyberselction : the impact of the Internet on collection development in public libraries // *The Acquisitions Librarian*. - 1998. - N 20. - P. 101-107. - RR.

621. **Stephens, A. K.** The public library planning process : its impact on collection development policies and practices // *The Acquisitions Librarian*. - 1998. - N 20. - P. 15-23. - RR.

622. **Watson, D.** Multicultural children's literature selection and evaluation : incorporating the World Wide Web // *The Acquisitions Librarian*. - 1998. - N 20. - P. 171-183. - RR.

KIRJELDAMINE

623. **Hunter, E. J., Bakewell, K. G. B.** Cataloguing. - 3rd ed. - London, 1991. - XXVII, 307 p. - (A Clive Bingley book). - RR.

624. **ISBD(ER)** : International standard bibliographic description for electronic resources ; revised from the ISBD(CF) : International standard bibliographic description for computer files. - München, 1997. - X, 109 p. - (UBCIM publications ; N.S., vol. 17). - RR.

625. **Greene, R.** The role of batchloading in OCLC cooperative cataloging // *OCLC Newsletter*. - 1998. - N 233. - P. 34-36. - RR, TÜ.

626. **Molto, M., Svenonius, E.** An electronic interface to AACR2 // *Cataloging and Classification Quarterly*. - 1998. - Vol. 26, N 1. - P. 3-24. - RR.

627. **Serrão Alves Mey, E.** The item, the work and the object of cataloging // *Cataloging and Classification Quarterly*. - 1998. - Vol. 26, N 1. - P. 45-62. - RR.

LIIGITAMINE

628. **O'Connor, B. C.** Explorations in indexing and abstracting : pointing, virtue, and power. - Englewood (Colo.), 1996. - XIII, 182 p. - (Library and information science text series). - RR.

629. **Vizine-Goetz, D.** Subject headings for everyone : popular Library of Congress subject headings with Dewey numbers // *OCLC Newsletter*. - 1998. - N 233. - P. 29-33. - RR, TÜ.

630. **Zhou, J.** A new subclass for Library of Congress classification, QF : computer science // *Cataloging and Classification Quarterly*. - 1998. - Vol. 26, N 1. - P. 37-44. - RR.

KATALOOGID

631. **Del Bono, G.** Storia delle biblioteche fra settecento e novecento. Saggio bibliografico : i cataloghi di biblioteca nella collezione Diomede Bonamici (Biblioteca Nazionale Centrale. Firenze). - Manziana (Roma), [1995]. - 325 p. - (Bibliografia, bibliologia e biblioteconomia : studi ; 2). - RR.

632. **Guidelines** for bibliographic description of interactive multimedia : the interactive multimedia guidelines review task force. - Chicago etc., 1994. - XI, 43 p. - RR.

633. **Schaffer, B., Maierbichler, G.** Regeln für die Sacherschliessung an der PAST. - Graz, 1995. - 37 S. - RR.

634. **Vaisto, E.** Asiasanasto HELECON-tietokantoihin BILD/FINP/THES. - Uudistettu painos. - Helsinki, 1998. - 36 s. - RR.

*

635. **Ercegovac, Z.** Minimal level cataloging : what does it mean for maps in the contexts of card catalogs, online catalogs, and digital libraries // *J. of Amer. Soc. for Inform. Sci.* - 1998. - Vol. 49, N 8. - P. 706-719. - TTÜ.

636. **Lundgren, L.** Helping children to help themselves // *Scand. Publ. Libr. Quart.* - 1998. - Vol. 31, N 2. - P. 10-12. - ERÜ, RR.

KOGUD

637. **A.V.** in public and school libraries : selection and policy issues. - New York [etc.], [1994]. - 110, 4 p. - (The acquisitions librarian series ; no. 11). - RR.

638. **Kikas, K.** Information needs of Estonian specialists and collection of research libraries (1967-1996). - Tallinn, 1997. - 60 p. - (Tallinna Tehnikaülikooli Raamatukogu töid ; A1). - RR.

*

639. **Campbell, S.** A diminished thing : what are we losing by favouring electronic access? // *Coll. and Res. Libr. News*. - 1998. - Vol. 59, N 4. - P. 263-264. - TTÜ.

640. **Graham, P. S.** New roles for special collections on the network // *Coll. and Res. Libr.* - 1998. - Vol. 59, N 3. - P. 232-239. - TTÜ.

641. **Matthias, A.** Die Sammelaufgaben der Deutschen Bibliothek // *Dialog mit Bibl.* - 1998. - Jg. 10, H. 2. - S. 20-31. - RR.

642. **Nurminen, T.** Tietoaimeston julkiset kokoelmat riittämättömät // *Signum*. - 1998. - Vsk. 31, N 5. - S. 97-102. - EAR, RR, TTÜ, TÜ.

KOGUDE HOID

643. **Lehmann, K. D.** Wenn Bücher sauer werden... // *Dialog mit Bibl.* - 1998. - Jg. 10, H. 2. - S. 9-11. - RR.

644. **Liers, J.** Die Erhaltung der Bestände ganzer Archive und Bibliotheken - Illusion oder Realität? // *Dialog mit Bibl.* - 1998. - Jg. 10, H. 2. - S. 5-6, 8. - RR.

LUGEJATEENINDUS

645. **Bancroft, A. F., Croft, V. F., Speth, R., Phillips, D. M.** A forward-looking library use survey : WSU libraries in the 21st century // *The Journal of Academic Librarianship*. - 1998. - Vol. 24, N 3. - P. 216-224. - RR, TTÜ.

646. **Buchhave, B.** Young people - a topical challenge // *Scand. Publ. Libr. Quart.* - 1998. - Vol. 31, N 2. - P. 29-33. - ERÜ, RR.

647. **Fäldt, A. L.** The Lingonberry children : development of a method in Jönköping County, 1997-99 // *Scand. Publ. Libr. Quart.* - 1998. - Vol. 31, N 2. - P. 13-15. - ERÜ, RR.

648. **Furlong, K., Roberts, F. D.** If you teach it, will they learn? : Information literacy and reference services in a college library // *Computers in Libr.* - 1998. - Vol. 18, N 5. - P. 22-25. - RR.

649. **Kroijer, B.** Viborg County library goes into the arts : the School of Visual Arts for children // *Scand. Publ. Libr. Quart.* - 1998. - Vol. 31, N 2. - P. 23-25. - ERÜ, RR.

650. **Laitinen, E., Kivekäs, M.** Children's libraries-on-wheels in Espoo... and in Lahti // *Scand. Publ. Libr. Quart.* - 1998. - Vol. 31, N 2. - P. 19-22. - ERÜ, RR.

651. **Månson, P.** Children, young people and the library // *Scand. Publ. Libr. Quart.* - 1998. - Vol. 31, N 2. - P. 26-28. - ERÜ, RR.

652. **Massey-Burzio, V.** From the other side of the reference desk : a focus group study // The Journal of Academic Librarianship. - 1998. - Vol. 24, N 3. - P. 208-315. - RR, TTÜ.

LUGEMINE

653. **Poutiainen, R.** Reading is a joy // Scand. Publ. Libr. Quart. - 1998. - Vol. 31, N 2. - P. 16-18. - ERÜ, RR.

BIBLIOGRAAFIA- JA INFOTÖÖ

654. **CD-ROM** Bibliodata. - Frankfurt am Main, 1997. - 20 S. - RR.

655. **CD-ROM.** Bibliodata. - Frankfurt am Main, 1997. - 20 S. - Tekst ingl. k. - RR.

656. **Lambert, J.** Information resources selection. - [London, 1996]. - 49, [4] p. - (The Aslib know how series). - RR.

657. **Machine-readable** services. - Frankfurt am Main, 1997. - 28 p. - RR.

658. **Pritchard, E., Scott, P. R.** Literature searching in science, technology and agriculture. - Westport etc, 1996. - XVI, 196 p. - RR.

659. **Slade, A. L.** Library services for off-campus and distance education : the second annotated bibliography. - Englewood (Colo.), 1996. - XXIX, 239 p. - RR.

*

660. **Ashton, S., Levy, P.** Networked learner support in higher education : initiatives in professional development and research for a new role // J. of Amer. Soc. for Inform. Sci. - 1998. - Vol. 49, N 9. - P. 850-853. - TTÜ.

661. **Chen, H. a. o.** Internet browsing and searching : user evaluations of category map and concept space techniques // J. of Amer. Soc. for Inform. Sci. - 1998. - Vol. 49, N 7. - P. 582-603. - TTÜ.

662. **Hightower, C., Reiswig, J., Berteaux, S. S.** Introducing database advisor : a new service that make your research easier // Coll. and Res. Libr. News. - 1998. - Vol. 59, N 6. - P. 409-412. - TTÜ.

663. **Savolainen, R.** Use studies of electronic networks : a review of empirical research approaches and challenges for their development // J. of Documentation. - 1998. - Vol. 54, N 3. - P. 332-351. - TTÜ.

664. **Still, J.** The role and image of the library and librarians in discipline-specific pedagogical journals // The Journal of Academic Librarianship. - 1998. - Vol. 24, N 3. - P. 225-231. - RR, TTÜ.

665. **Voorbij, H. J.** Title keywords and subject descriptors : a comparison of subject search entries of books in the humanities and social sciences // J. of Documentation. - 1998. - Vol. 54, N 4. - P. 466-476. - TTÜ.

666. **White, M. D.** Questions in reference interviews // J. of Documentation. - 1998. - Vol. 54, N 4. - P. 443-465. - TTÜ.

INFORMAATIKA. INFOTEADUS

667. **Information** als Wert, Information als Ware : zum Selbstverständins der Medienarchive in sparsamen Zeiten : Dokumentation der 32. und 33. Frühjahrstagung der Fachgruppe ... der IASA-Ländergruppe Deutschland. - Baden-Baden, [1995]. - 310 p. - (Beiträge zur Dokumentation ; Bd. 3). - RR.

*

668. **Billings, H.** Libraries, language, and change : defining the information present // Coll. and Res. Libr. - 1998. - Vol. 59, N 3. - P. 212-218. - TTÜ.

669. **Weingarten, R.** The next generation Internet : government policy and the future of the Internet // Coll. and Res. Libr. News. - 1998. - Vol. 59, N 4. - P. 253-258. - TTÜ.

AUTOMATISEERIMINE JA INFOTEHNOLOOGIA

670. **Bibliotheken** im Zeitalter der Datenautobahnen und internationalen Netze. - 2. Aufl. - Göttingen, 1996. - [8] S. - RR.

671. **Electronic** publishing and libraries : planning for the impact and growth to 2003. - London etc., 1996. - XII, 200 p. - (British library research). - RR.

672. **Givatovsky, N.** An introduction to the issues and applications of interactive multimedia for information specialists : an information kit. - Washington, 1994. - 40 p. - RR.

673. **Havekost, H., Lemke, A., Gläser, C.** BISMAS : Version 2.0 : bibliographisches Informationssystem zur maschinellen Ausgabe und Suche. - Oldenburg, 1995. - 311 S. - RR.

674. **4. Weinheimer** Bibliothekartreffen 1995 : Referate. - [Grevenbroich, 1995]. - VIII, 115 S. - RR.

*

675. **Brooks, T. A.** Orthography as a fundamental impediment to online information retrieval // J. of Amer. Soc. for Inform. Sci. - 1998. - Vol. 49, N 8. - P. 731-741. - TTÜ.

676. **Žaltauskaitė, I.** Tarptautinis bibliografinės apskaitos seminaras // Tarp knygų. - 1998, N 7. - P. 11-13. - RR.

677. **Winston, I.** Canadiana looks to the future on CD-ROM // National Libr. News. - 1998. - Vol. 30, N 6. - P. 1-2. - RR.

678. **Witbrock, M. J., Hauptmann, A. G.** Speech recognition for a digital video library // J. of Amer. Soc. for Inform. Sci. - 1998. - Vol. 49, N 7. - P. 619-632. - TTÜ.

HOONED JA SISUSTUS

679. **Daniel, E.** English baroque libraries // The Yale University Library Gazette. - 1998. - Vol. 72, N 3-4. - P. 116-140. - RR.

680. **Gustafsson, D.** Kirjaston aikamatka korttelissa / / Helsingin yliopiston kirjaston tiedotuslehti. - 1998. - Vsk. 40, N 2. - S. 37-41. - EAR, RR.

RAAMATUKOGUNDUSLIKUD ORGANISATSIOONID

681. **Change** as opportunity 1997 : information professionals at the crossroads : Special Library Association 88th Annual Conference, Seattle, June 7 - 12, 1997 : preliminary program. - Seattle, 1997. - 103 p. - RR.

682. **18th Congress** of IAML ; San Sebastián / Donostia, 21-26 June 1998. - [Donostia], 1998. - 21 p. - RR.

PERSONAALIA

683. **Cataloging** and Classification Quarterly. Vol. 25, N 2/3, Portraits in cataloging and classification : theorists, educators, and practitioners of late twentieth century, part 1. - New York, 1998. - 241 p. - RR.

684. **Cataloging** and Classification Quarterly. Vol. 25, N 4, Portraits in cataloging and classification : theorists, educators, and practitioners of late twentieth century, part 2. - New York, 1998. - P. 243-316. - RR.

KINGITUS EESTI RAHVUSRAAMATU- KOGULE 1997. AASTA FRANKFURDI RAAMATUMESSILT

RAAMATUKOGUNDUSE ÜLDKÜSIMUSED

1. **All day, every day** : effective library promotion. - Queen Victoria Terrace, 1994. - 131 p.
2. **Arbeitsfeld** Bibliothek : 6. Deutscher Bibliothekskongress, 84. Deutscher Bibliothekartag in Dortmund 1994. - Frankfurt am Main, [1994]. - VII, 287, 2 S. - (Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie : Sonderheft ; 59).
3. **Ausgewählte** Bibliographien und andere Nachschlagewerke 1974-1993 : Generalregister zur gleichnamigen Rubrik in der Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie. - Klostermann, [1995]. - 344 S. - (Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie : Sonderheft ; 61).
4. **Bibliotheken** in Brandenburg : Entwicklungsplan II. - Potsdam, 1995. - 52 S.
5. **Bibliotheken** mit regionalen Funktionen : Standortbestimmung und Entwicklungschancen : Reden und Kolloquium aus Anlass der Verabschiedung von Dr. Gerhard Römer am 20. und 21. September 1993. - [Karlsruhe, 1994]. - 120 S. - (Vorträge / Badische Landesbibliothek ; 40).
6. **Birdsall, W. F.** The myth of the electronic library : librarianship and social change in America. - Westport ; London, 1994. - XVI, 206 p. - (Contributions in librarianship and information science ; 82).
7. The **Bowker** annual : Library and book trade almanach. 39th ed.. - New Providence (N. J.), 1994. - X, 843 p.
8. The **Bowker** annual : Library and book trade almanach. 40th ed.. - New Providence (N. J.), 1995. - X, 828 p.
9. **Bremer, S.** Long range planning : a how-to-do-it manual for public libraries. - New York etc., 1994. - IX, 109 p. - (How-to-do-it manuals for librarians ; no. 40).
10. **Building** partnerships : computing and library professionals : the proceedings of Library Solutions Inst., Chicago, Illinois, May 12-14, 1994. - Berkeley, 1995. - XII, 102 p. - (Proceedings of the Library Solutions Inst. ... ; No. 3).
11. **Bücher** für die Wissenschaft : Bibliotheken zwischen Tradition und Fortschritt : Festschrift für Günter Gattermann zum 65. Geburtstag. - München etc., 1994. - X, 562 S. - Osa teksti ingl. k.
12. **Clegg & Guttman** : die Offene Bibliothek : the Open public library. - Hamburg, 1994. - 127 S. - Osa teksti ingl. k.
13. **Copyright**, public policy, and the scholarly community. - Washington, 1995. - 56 p.
14. **Cultural** diversity in libraries. - New York ; London, 1994. - IX, 226 p.
15. **Deutsche** Bibliotheksstatistik 1993. - Berlin, 1994.

- T. A : Öffentliche Bibliotheken mit hauptamtlichem Personal. - 493 S.
- T. C : Wissenschaftliche Spezialbibliotheken. - 156 S.
- T. D : Gesamtstatistik. - 229 S.
17. **Du Mont, R. R., Buttlar, L., Caynon, W.** Multiculturalism in libraries. - Westport ; London, 1994. - 240, 3 p. - (Contributions in librarianship and information science ; no. 83).
18. The **emerging** information infrastructure : players, issues, technology, and strategies : Association of Research Libraries proceedings of the 123rd meeting, Arlington, Virginia, October 20-22, 1993, pt. 1. - Washington, 1994. - V, 106 p.
19. **Feather, J.** Publishing, piracy and politics : an historical study of copyright in Britain. - London, 1994. - VII, 261 p.
20. **Foerstel, H. N.** Banned in the U.S.A. : a reference guide to book censorship in schools and public libraries. - Westport ; London, 1994. - XXII, 231 p.
21. **Für** alle(s) offen : Bibliotheken auf neuen Wegen : Festschrift für Dr. Fredy Gröbli, Director der Öffentlichen Bibliothek der Universität Basel. - [Basel, 1995?]. - 348 S. - Osa teksti pr. k.
22. The **future** of the book. - Berkeley etc., 1996. - 306 p.
23. **Guide** to technical services resources. - Chicago etc., 1994. - XIV, 313 p.
24. **Hall, R. B.** Financing public library buildings. - New York ; London, 1994. - XIII, 299 p.
25. **Impulse** für Bibliotheken : Festschrift für Bernhard Adams zum 65. Geburtstag. - Essen, 1995. - X, 186 S. - (Veröffentlichungen der Universitätsbibliothek Essen ; 19).
26. **Information** and libraries in the Arab world. - London, 1994. - XVIII, 268 p. - (Information and libraries in the developing world ; 3).
27. **Informationen** zu den regionalen und überregionalen Verbundsystemen in Deutschland. - 4., aktualisierte Aufl. - Berlin, 1995. - 124 S.
28. **Konfliktfeld** Fernsehen - Lesen : Kundermedien zwischen Kunstanspruch und Kommerz. - Wien, 1995. - 175, 2 S. - (Neue Aspekte in Kultur- und Kommunikationswissenschaft ; Bd. 10).
29. **Lee, P., Um, Y. A.** Libraries and librarianship in Korea. - Westport ; London, 1994. - XII, 172 p. - (Guides to Asian librarianship).
30. **Librarianship** and information work worldwide 1994 : an annual survey. - London etc., 1994. - XIII, 278 p.
31. **Librarianship** and information work worldwide 1995 : an annual survey. - London [etc., 1996]. - XVI, 368 p.
32. **Managing** information for the competitive edge. - New York etc., 1996. - XIII, 554 p.
33. **Networking** and the future of libraries, 2 : managing the intellectual record : an international conference held at the University of Bath, 19-21 April 1995 : Festschrift for Philip Bryant. - London, 1995. - XII, 212 p.
34. The **new** review of children's literature and librarianship, vol. 2. - London, 1996. - 188 p.
35. **Normes** pour les bibliothèques de lecture publique : principes, données techniques et exemples pratiques pour la création, le développement et la gestion des bibliothèques de lecture publique. - Lausanne, 1995. - 60 p.
36. **Öffentlichkeitsarbeit** und Werbung : ein Handbuch für allgemeine öffentliche Bibliotheken. - [Sulthum, 1995]. - 103 S.
37. **O'Neil, R.** Total library management in libraries : a sourcebook. - Englewood, 1994. - XVI, 194 p.
38. **Prytherch, R.** Information management and library science : a guide to the literature. - 3. rev. ed. - Aldershot, 1994. - VII, 323 p. - Sisaldab annot. bibliograafia ja põhiliste erialaajakirjade loetelu lk. 148-277.
39. **Public** librarianship : a critical nexus : proceedings of the Public Library Research Forum, Monash University, 8 April, 1994. - Melbourne, 1995. - VII, 162 p. - (Monash occasional papers in librarianship recordkeeping and bibliography ; No. 7).
40. **Rechtsvorschriften** für die Bibliotheksarbeit. - 2. überarb. und erw. Ausg. - Berlin, 1994. - XIV, 636 S. - (Dbi-Materialien ; 137).

41. **Rothbart, O. R.** Lektoratskooperation : Idee und Wirklichkeit. - Wiesbaden, 1995. - VI, 139, [2] S. - (Buchwissenschaftliche Beiträge aus dem Deutschen Bucharchiv München ; Bd. 52).
42. **Steierwald, U.** Wissen und system : zu Gottfried Wilhelm Leibniz' Theorie einer Universalbibliothek. - Köln, 1995. - 134 S. - (Kölner Arbeiten zum Bibliotheks- und Dokumentationswesen ; H. 22).
43. **The upside of downsizing** : using library instruction to cope. - New York ; London, 1995. - IX, 249 p.
44. **Verwaltungsreform** : Bibliotheken stellen sich der Herausforderung. - Berlin, 1995. - 215 S. - (Dbi-materialen ; 142).
45. **Weigand, D. E.** Managing today's public library : blueprint for change. - Englewood, 1994. - X, 185 p.
46. **Young, V. G.** The library trustee : a practical guidebook. - 5th ed. - Chicago ; London, 1995. - IX, 252 p.
47. **Zusammenarbeit** mit Bibliotheken in Mittel- und Osteuropa : eine Bestandsaufnahme. - Berlin, 1995. - 167 S.
48. **Zwischen Schreiben und Lesen** : Perspektiven für Bibliotheken, Wissenschaft und Kultur : Festschrift zum 60. Geburtstag von Hermann Havekost. - Oldenburg, 1995. - 551 S. + 1 Diskette.

TEATMEKIRJANDUS

49. **Directory** of library schools and lectures in librarianship in Australia and New Zealand. - Adelaide, 1994. - XII, 322 p.
50. **Encyclopedia** of library history. - New York ; London, 1994. - XXXI, 707 p. - (Garland reference library of social science ; vol. 503).
51. **Guide** to libraries and information units : in government department and other organisations. - London, 1996. - II, 206 p. - (Library resource series).
52. **Guide** to libraries in Western Europe : national, international and government libraries. - 2 nd ed. - London, 1994. - IV, 169 p. - (Library resource ; science technology and industry).
53. **Information** Schweiz, 1994 : Bibliotheken, Archive, Dokumentationsstellen, Datenbankanbieter. - 2. Aufl. - Aarau etc., 1995. - 280 S. - Rööppealk. ja osa teksti pr. k.
54. **Keitz, S. von, Keitz W. von.** Dictionnaire des sciences de l'information, de la bibliothèque et de la documentation : français/allemand, allemand/français. - Weinheim etc., 1994. - 323, 4 p. - Rööptiitel, -tekst saksa k.
55. **Rosenbaum, O.** ISDN-Fachlexikon. - Hannover, 1995. - 163 S.
56. **Siegelverzeichnis** für die Bibliotheken der Bundesrepublik Deutschland : Stand 1994. - Berlin, 1995. - XIX, 485 S.
57. **Siegelverzeichnis** für die Bibliotheken der Leihverkehrsregion Berlin-Brandenburg : Stand 1994. - Berlin, 1994. - XI, 215 S.
58. **Varet, G., Varet, M. M.** Maitriser l'information a travers sa terminologie : manuel-dictionnaire. - Paris, 1995. - XX, 709 p. - (Annales Littéraires de l'Université de Besançon ; vol. 559).
59. **Zeitungswörterbuch** : Sachwörterbuch für bibliothekarischen Umgang mit Zeitungen. - Berlin, 1994. - XV, 334 S.

RAAMATU JA RAAMATUKOGUNDUSE AJALUGU

60. **Aus** den Tresoren der ältesten deutschen Univesitätsbibliothek : Baugeschichte der Bibliothek. Heidelberg in alten Stadtansichten. Faksimilia. Originalhandschriften und Drucke : Eine Ausstellung aus Anlaß des 90jährigen Bestehens des Durmschen Bibliotheksgebäudes...- Begleitheft zur Ausstellung. - [Heidelberg, 1995]. - IX, 144 S.
61. **Barrowman, R.** The Turnbull : a library and its world. - Auckland, 1995. - VIII, 233 p.
62. **Behrends, E.** Technisch-wissenschaftliche Dokumentation in Deutschland von 1900 bis 1945 : unter besonderer Berücksichtigung des Verhältnisses von Bibliothek und Dokumentation. - Wiesbaden, 1995. - VIII, 336 S. - (Buchwissenschaftliche Beiträge aus dem Deutschen Bucharchiv München; Bd. 51).

63. **Bryan, H.** No gray profession : reminiscences of a career in Australian libraries. - Adelaide, 1994. - III, 233 p.

64. **Gamble, H. Y.** Books and readers in early church : a history of early Christian texts. - New Haven etc., 1995. - XII, 337 p.

65. **Geisler, H. V.** Buch und Erwachsenenbildung : eine historische Untersuchung zu Aspekten der Interdependenz von öffentlichem Bibliothekswesen und Erwachsenenbildung (1714-1914). - Regensburg, 1995. - 152 S. - (Theorie und Forschung ; Bd. 25 : Pädagogik ; Bd. 25).

66. **Küsters-Schah, U.** Schrift, Buch und neue Medien : Auswahl-Bibliographie. - [Jülich, 1995]. - 249, [2] S. - (Bibliographien des Forschungszentrums Jülich ; Bd. 6).

67. **Eine Kultur verläßt den Raum** : Gehören Bücher auf den Müll? : Büchertexte aus Kaltenburg. - Kaltenburg, 1994. - ca.[180] S.

68. **Lang, G.** Leser und Lektüre zu Beginn des 19. Jahrhunderts : die Ausleinbücher der Universitätsbibliothek Erlangen 1805 bis 1818 als Beleg für das Benutzerverhalten. - Harrassowitz, 1994. - VI, 220, 2 S. - (Buchwissenschaftliche Beiträge aus dem Deutschen Bucharchiv München ; Bd. 47). - RR.

69. **Leipziger** Jahrbuch zur Buchgeschichte. 5 (1995). - Wiesbaden, 1995. - 431 S. - (Veröffentlichungen des Leipziger Arbeitskreises zur Geschichte des Buchwesens) - Osa teksti ingl. k.

70. **Petrucci, A.** Writers and readers in medieval Italy : studies in the history of written culture. - New Haven ; London, 1995. - XIII, 257 p.

71. **Reifenberg, B.** Lessing und die Bibliothek. - Wiesbaden, 1995. - 144 S. - (Wolfenbütteler Schriften zur Geschichte des Buchwesens ; Bd. 23).

72. **700 Jahre** Pauliner Kirche : vom Kloster zur Bibliothek. - [Göttingen, 1994]. - 171 p.

73. **Sirges, T.** Die Bedeutung der Leihbibliothek für die Lesekultur in Hessen-Kassel 1753-1866. - Tübingen, 1994. - XII, 569 S. - (Studien und Texte zur sozialgeschichte der Literatur ; Bd. 42).

74. **Steinkopf, S.** Buchwerbung in Prospekten : Bochum. - Bochum, 1994. - VI, 196 S.

75. **Studien** zum Buch- und Bibliothekswesen. Bd. 9. - München [etc.], 1995. - 93 S.

76. **Von** faschistischer Tradition in deutschen wissenschaftlichen Bibliotheken : auf der Suche nach einer demokratischen Bibliothek der Zukunft. - Hannover, 1995. - 22 S. - (Laurentius Flugschriften).

77. **Weigand, J.** Träume auf dickem Papier : das Leihbuch nach 1945 - ein Stück Buchgeschichte. - Baden-Baden, 1995. - 168 S.

78. **Zum Hingst, A.** Die Geschichte des Großen Brockhaus : vom Conversationslexikon zur Enzyklopädie. - Wiesbaden, 1995. - X, 212, [6] S. - (Buchwissenschaftliche Beiträge aus dem Deutschen Bucharchiv München ; Bd. 53).

79. **Zwischen** Studium und Verkündigung : Festschrift zum hundertjährigen Bestehen der Nordelbischen Kirchenbibliothek in Hamburg. - Herzberg, 1995. - 424 S. - (Bibliothemata ; Bd. 13).

RAAMATUKOGUTÜÜBID

80. **Academic** libraries : their rationale and role in American higher education. - Westport ; London, 1995. - XIII, 230 p. - (Contributions and librarianship and information science ; no. 84).

81. **Academic** libraries in the United Kingdom and the Republic of Ireland, 1994. - 3rd ed. - London, 1994. - VIII, 148 p.

82. **ARL** statistics, 1993-94 : a compilation of statistics from the one hundred and nineteen members of the Association of research libraries. - Washington, 1995. - 100 p.

83. **Assessment** and school library media center. - Englewood, 1994. - XI, 152 p.

84. **Automation** for school libraries : how to do it from those who have done it. - Chicago ; London, 1994. - XII, 138 p.

85. **Bazillion, R. J., Braun, C.** Academic libraries as high-tech gateways : a guide to design and space decisions. - Chicago ; London, 1995. - XV, 180 p.

86. **Berger, G.** Rechts- und Betriebsformen für öffentliche Bibliotheken. - Berlin, 1995. - 87 S. - (Arbeitshilfen).

87. **Betriebsvergleich** an öffentlichen Bibliotheken : ein Zwischenbericht aus dem Projekt der Betelsmann Stiftung. - 2. Aufl. - Gütersloh, 1994. - 46, 3 S.

88. **Bibliothekenführer** der Freien Universität Berlin. - 10. Aufl., Stand Juli 1995. - Berlin, 1995. - 158 S.

89. **Bibliothekskultur** entwickeln : 50 Jahre Staatliche Fachstelle für das öffentliche Bibliothekswesen Freiburg. - Freiburg im Br., 1995. - 429 S. - (Schriften der Universitätsbibliothek Freiburg im Breisgau ; 20).

90. **Bibliothèque** Sainte-Geneviève. - Paris, 1995. - 15 p.

91. **Bibliothèques** départementales de prêt, données 1993 et 1994. - Paris, 1995. - 79 p.

92. **Bibliothèques** municipales : données 1994. - [Paris, 1996]. - 179 p.

93. **Bierbaum, E. G.** Museum librarianship : a guide to the provision and management of information services. - Jefferson (N. C.) ; London, 1994. - IX, 179 p.

94. **Blake, B., Kruger, T.** Bridging cultures : a program kit for schools and public libraries. - New York, 1994. - XI, 190 p.

95. **Buch**, Bibliothek, Politik : Vorträge und Ansprachen anlässlich des Richtfestes für den Neubau der Deutschen Bibliothek Frankfurt am Main. - Wiesbaden, 1995. - 72 S. - (Gesellschaft für das Buch ; Bd. 1).

96. **Ceynowa, K.** Von der "dreigeteilten" zur "fraktalen" Bibliothek : benutzerzentrierte Bibliotheksarbeit im Wandel : das Beispiel der Stadtbibliothek Panderborn. - Würzburg, 1994. - 113 S.

97. **Craver, K. W.** School library media centers in the 21st century : changes and challenges. - Westport ; London, 1994. - XXXI, 179 p. - (Greenwood professional guide in school librarianship).

98. **Day, A.** The new British Library. - London, 1994. - XIII, 265 p.

99. Die **Deutsche** Bibliothek : Jahresbericht 1994 : Kurzfassung. - Frankfurt am Main, 1995. - 8 S.

100. **L'Évaluation** des bibliothèques universitaires dans l'espace francophone : Congrès de l'ABCDEF tenu à Dakar les 17/18 mars 1993. - Fribourg, 1995. - 179 p.

101. **Führer** durch die Bibliotheken der Ludwig-Maximilians-Universität München : Mit einem Anhang Weitere wissenschaftliche Bibliotheken in München. - 4. Aufl. - München, 1995. - 142 S.

102. **Glaesser, H. G., Seusing, E.** Im Dienste der Wirtschaftswissenschaften : Informationsangebote und überregionale Wirkungen einer zentralen Fachbibliothek. - Kiel, 1994. - VII, 77 S.

103. **Havekost, H.** Wandlungen in der wissenschaftlichen Information : die moderne Bibliothek als Bindeglied zwischen Forschung und Lehre. - Oldenburg, 1995. - 45 S. - (Oldenburger Universitätsreden ; Nr. 72).

104. **Heeks, P., Kinnell, M.** School libraries at work. - London, 1994. - X, 141 p. - (Library and information research report ; 96).

105. **Heery, M., Morgan, S.** Practical strategies for the modern academic library. - London, 1996. - 117 p.

106. **Karp, R.** The academic library of the 90s : an annotated bibliography. - Westport ; London, 1994. - VIII, 337 p. - (Bibliographies and indexes in library and information science).

107. **Landesbibliothek** Nordrhein-Westfalen : Sammeln - Erschliessen - Informieren. - Münster, 1995. - 24 S.

108. **Leleu-Rouvray, G.** Le fil d'Ariane : bibliothèques spécialisées de Paris et de la Région parisienne. - Saint-Maur-des-Fosses, 1995. - XXVIII, 454, 5 p. - Röoptitel, -tekst ingl. k.

109. **Libraries** inside : a practical guide for prison librarians. - Jefferson ; London, 1995. - VIII, 235 p.

110. **Managing** library resources in schools. - London, 1994. - XI, 254 p.

111. **Moody, R.** Coming to terms : subject search strategies in the school library media center. - New York, 1995. - 178 p.

112. **Mount, E.** Special libraries and information centers : an introductory text. - 3rd ed. - Washington, 1995. - VIII, 272 p.

113. **Öffentliche** Bibliothek und Schule neue Formen der Partnerschaft : Dokumentation zum Expertenhearing. - Gütersloh, 1995. - 122 S.

114. **Öffentliche** Bibliotheken auf der Schwelle des Informationszeitalters : Zehn Thesen zur Funktion der öffentlichen Bibliotheken. - Landesverband Baden-Württemberg, 1995. - 24 S.

115. **Öffentliche** Bibliotheken in Baden-Württemberg : Berichte, Informationen, neue Bibliotheken. - 13. Ausg. - Freiburg [etc., 1995]. - 84, 1 S.

116. **Pfoser, A.** Die Wiener städtischen Büchereien : zur Bibliothekskultur in Österreich. - [Wien, 1994]. - 264 S.

117. **Research** issues in public librarianship : trends for the future. - Westport ; London, 1994. - XIII, 229 p. - (Contributions in librarianship and information science ; N 80).

118. **Richtlinien** für Patientenbibliotheken. - Berlin, 1995. - 71 S. - (Dbi-materialen ; 138).

119. **Schweizerische** Landesbibliothek = Bibliothèque Nationale Suisse = Biblioteca Nazionale Svizzera = Biblioteca Nazionale Svizzera : 81. Jahresbericht 1994. - Bern, 1995. - 93 S.

120. **Spezialbibliotheken** auf dem Weg zur virtuellen Bibliothek? : 25. Arbeits- und Fortbildungstagung der ASPB/ Sektion 5 im DBV : Hamburg 21.- 25. März 1995. - [Karlsruhe, 1995]. - 307 p.

121. **Staats-** und Universitätsbibliothek Hamburg Carl von Ossietzky : Bibliotheksführer. - 2., aktualisierte Aufl. - Hamburg, 1995. - 61 S.

122. **Stadtbibliothek** Gütersloh lebendig - tagtäglich : ein Marketingkonzept und seine Verwirklichung. - Gütersloh, 1994. - 76, [2] S.

123. **Stadtbibliothek** Spandau 1920-1995 : Festschrift zum 75 jährigen Jubiläum, Oktober 1995. - [Berlin, 1995]. - 60 S.

124. **Stiftung** Hamburger Öffentliche Bücherhallen : Jahresbericht 1994. - [Hamburg, 1995]. - II, 82 S.

125. **Tradition** und Wandel : Festschrift für Richard Landwehrmeyer aus Anlaß seines Ausscheidens aus dem Amt des Generaldirektors der Staatsbibliothek zu Berlin, Preußischer Kulturbesitz am 28. Februar 1995. - [Berlin], 1995. - 213 S.

126. Die **Universitätsbibliothek** Freiburg : Perspektiven in den neunziger Jahren : Wolfgang Kehr zum 63. Geburtstag und zum Beginn des Ruhestandes. - Freiburg i. Br., 1994. - 226 S. - (Schriften der Universitätsbibliothek Freiburg im Breisgau ; 17).

127. **Woolfs, B.** The school library media manager. - Englewood, 1994. - XVI, 336 p. - (Library science text).

128. **Zur** Geschichte der Bibliothek für Bildungsgeschichtliche Forschung (vormals Deutsche Lehrerbücherei, gegründet 1875). - Berlin, 1994. - 17 S.

129. **Zur** Geschichte der Öffentlichen Bibliotheken in Österreich. - Wien, [1995]. - 216 S. - (BVÖ-Materialen ; 2).

130. **250 Jahre** Commerzbibliothek der Handelskammer Hamburg : 1735-1985. - Hamburg, 1985. - 151 S.

RAAMATUKOGUHOIDJA. HARIDUS JA TÄIENDUSKOOLITUS

131. **Aspekte** der Professionalisierung des Berufsfelds Information : Beiträge zu Ausbildung und Beruf der Informationslandschaft. - Konstanz, 1995. - 421 S. - (Schriften zur Informationswissenschaft ; Bd. 21).

132. **Australian** library and information professionals. - Blackwood, 1994. - 134 p.

133. **Baldvin, D.** The academic librarian's human resources handbook : employer rights and responsibilities. - Englewood (Colo.), 1996. - XII, 167 p.

134. **Berufliche Alternativen durch Weiterbildung?** : der Weiterbildungsmarkt für Bibliothekare/innen : Tips und ausgewählte Beispiele. - Köln, 1994. - 55, [1] S.
135. **Berufsbild** und Selbstverständnis der Bibliothekare in Deutschland 1994. - Berlin, 1995. - 157 S. - (Dbi-Materialien ; 141).
136. **Bessler, J. M.** Putting service into library staff training : a patron-centered guide. - Chicago ; London, 1994. - VI, 72 p. - (LAMA occasional papers).
137. **Bibliionota** : 50 Jahre bibliothekarische Ausbildung in Hamburg - 25 Jahre Fachbereich Bibliothek und Information. - Münster ; New York. - [1995]. - 293, [2] S.
138. **Bibliothekarische Studium** in Vergangenheit und Gegenwart : Festschrift aus Anlass des 80jährigen Bestehens der bibliothekarischen Ausbildung in Leipzig im Oktober 1994. - Frankfurt am Main, [1995]. - VI, 292 S. - (Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie : Sonderhefte ; 62).
139. **Bildungsdokumentation** Heute : Fachinformation für Wissenschaft und Praxis : 1. GIB-Fachtagung Frankfurt/Main, 10.-11. November 1993. - Berlin, 1994. - 90, [1] S. - (Schriftenreihe der Gesellschaft Information Bildung ; 1).
140. **Bryant, S. L.** Personal professional development and the solo librarian. - London, 1995. - VII, 80 p. - (Library training guides).
141. **Casteleyn, M.** Job descriptions for the information profession : An Aslib know how guide. - London, 1996. - 58 p. - (The Aslib know how series).
142. **Chronik** und Bibliographie 1990-1995 : Institut für Bibliothekswissenschaft der Humboldt-Universität zu Berlin. - Berlin. - 1995. - 319 S.
143. **Davis, S. H.** New employee orientation : a how-to-do-it manual for librarians. - New York, 1994. - XI, 144 p. - (How-to-do-it manuals for librarians ; 38).
144. **EUCLID** directory. - Copenhagen, 1995. - 48 p.
145. **Fortbildung** zum/zur Fachwirt/Fachwirtin im Archiv-, Bibliotheks- und Informationswesen : ein Fortbildungskonzept der Gewerkschaft ÖTV. - [Stuttgart, 1995]. - 107 S. - (Schriftenreihe Berufsbildung ; 9).
146. **Fortbildungs-Adressbuch** : Bibliothek, Information, Dokumentation. - 3., überarb. Aufl.. - Berlin, 1994. - 88 S. - (Arbeitshilfen zur Fortbildung ; 1).
147. **Goulding, A.** Managing change for library support staff. - Aldershot etc., 1996. - VII, 157 p. - (Avebury studies in librarianship and information management).
148. **Habermann, A.** Die Rolle von Bibliothekaren und Sammlern im wissenschaftlichen Leben der Weimarer Republik : eine Biographische Annäherung. - Hannover, 1994. - 56 S. - (Kleine historische Reihe der Zeitschrift "Laurentius").
149. **Horton, F. W.** Extending the librarians domain : a survey of emerging occupation opportunities for librarians and information professionals. - Washington, 1994. - 64 p. - (SLA occasional papers series ; no. 4).
150. **Jochum, U.** Die Idole der Bibliothekare. - [Würzburg], 1995. - 162 S.
151. **Marloth, H.** Deutsche Archiv-, Bibliotheks- und Informations-Aufbildung im Jahre 2000 : notwendige Vorbereitungen auf weitreichende Änderungen : Vorlage zur Diskussion im Internet. - Frankfurt am Main, 1995. - 70 S.
152. **Marwinski, F.** Sozialdemokratie und Volksbildung : Leben und Wirken Gustav Hennigs als Bibliothekar. - München, 1994. - 130 S. - (Beiträge zur Bibliothekstheorie und Bibliotheksgeschichte ; Bd. 9).
153. **McCune, B. F., Nelson, C.** Recruiting and managing volunteers in libraries : how-to-do-it manual. - New York ; London, 1995. - VIII, 174 p. - (How-to-do-it manuals for librarians ; 51).
154. **Ostler, L. J., Dahlin, T. C., Willardson, J. D.** The closing of American library schools : problems and opportunities. - Westport ; London, 1995. - XI, 158, 2 p. - (Contributions in librarianship and information science ; no 85).
155. **Recruiting**, educating, and training librarians for collection development. - Westport ; London, 1994. - XIV, 245 p. - (New directions in information management ; N 33).
156. **Reed, S.** Library volunteers - worth the effort : a program manager's guide. - Jefferson (N. C.) ; London, 1994. - VI, 122 p.
157. **Riedinger, E. A.** Where in the world to learn : a guide to library and information science for international educational advisers. - Westport ; London, 1995. - XXI, 145 p. - (The Greenwood educators' reference collection).
158. **SLA** biennial salary survey, 1995. - Washington, 1994. - IV, 72 p.
159. **Special** librarianship as a career : an SLA information kit. - Washington, 1995. - V, 105 p.
160. The **tell** it manual : the complete program for evaluating library performance. - Chicago etc., 1996. - VII, 270 p.
161. **Trotta, M.** Successful staff development : a how-to-do-it manual. - New York ; London, 1995. - X, 111 p. - (How-to-do-it manuals for librarians ; no 55).
162. **Wilson, L.** People skills for library managers : a common sense guide for beginners. - Englewood ; Colorado, 1996. - XI, 125 p.
163. **Writing**-across-the-curriculum and the academic library : a guide for librarians, instructors, and writing program directors. - Westport ; London, 1995. - XIX, 240 p.

RAAMATUKOGU TÖÖKORRALDUS

164. The **APT** review : a review of library and information cooperation in the UK and Republic of Ireland. - Sheffield, 1995. - ca. 120 p. - (British Library R&D report 6212).
165. **Bergman, J. I.** Managing change in the nonprofit sector : lessons from the evolution of five independent research libraries. - San Francisco, 1996. - XXXIII, 249 p. - (Jessey-Bass nonprofit sector series).
166. **Best** practice : challenges in library management education. - Blackwood, 1996. - 140 p. - (Library challenges series ; no. 8).
167. **Bibliotheksaufgaben**, Betriebsformen und Organisation, Medien. - [Reutlingen, 1995]. - 138 S. - (ekz-Konzepte ; Bd. 3).
168. **Carson, P. P. et al.** The library manager's deskbook : 102 expert solutions to 101 common dilemmas. - Chicago etc., 1995. - XVIII, 212 p.
169. **Chiou-sen, D. C.** Serials management : a practical guide. - Chicago ; London, 1995. - XII, 186 p. - (Frontiers of access to library materials ; no. 3).
170. **Hirshon, A., Winters, B.** Outsourcing library technical services : a how-to-do-it manual for librarians. - New York, 1996. - XII, 172 p. - (How-to-do-it manuals for librarians ; 69).
171. The **Internet** initiative : libraries providing Internet services and how they plan, pay, and manage. - Chicago ; London, 1995. - XIV, 220 p.
172. **McDonald, J. A., Micikas, L. B.** Academic libraries : the dimensions of their effectiveness. - Westport ; London, 1994. - XII, 188 p. - (New directors in information management ; no 32).
173. **Mikroformen** in Bibliotheken : Beiträge einer Fortbildungsveranstaltung. - Berlin, 1994. - 106 S. - (Dbi-Materialien ; 136).
174. **Prentice, A. E.** Financial planning for libraries. - 2nd ed. - Lanham, 1996. - V, 197 p. - (The library administration series ; no. 8).
175. **Qualität** und Leistung - Bibliotheken auf dem Prüfstand : Beiträge zum Qualitätsmanagement in Bibliotheken. - Berlin, 1996. - 189 S. - (Dbi-Materialien ; 150).
176. **Strategic** management for higher education librarians : revised lecture notes of a DSE/UB-DLIS Training Course, Gaborone, 17-28 June 1996. - Bonn ; Gaborone, 1996. - 138, 1 p.
177. **Sutton, B.** Public library planning : case studies for management. - Westport ; London, 1995. - XI, 312 p. - (Greenwood library management collection).

178. **Walter, T.** Kosten/Nutzen-Management für Informations- und Dokumentationsstellen : Instrumente zur Planung, Steuerung und Kontrolle der Informationsversorgung in Kreditinstituten. - Wiesbaden, 1995. - XXI, 402 S. - (NFB ; Bd. 159).
179. **Webb, S. P.** Creating an information service. - 3rd ed. - London, 1996. - VIII, 134 p.
180. **Zeitschriften** in deutschen Bibliotheken : Bestand, Erwerbung, Erschließung, Benutzung. - München etc., 1995. - VIII, 371 S. - (Bibliothekspraxis ; Bd. 35).

STANDARDISEERIMINE

181. **ISMN** : Internationale Standard-Musiknummer : Leitfaden. - Frankfurt am Main, 1994. - 30 S.
182. **Rieger, W.** SGML für die Praxis : Ansatz und Einsatz von ISO 8897. - Berlin etc., 1995. - X, 427 S. - (Edition page).

KOMPLEKTEERIMINE

183. **Bibliotheken** mit Pflichtexemplar in Deutschland. - Berlin, 1995. - 97 S.
184. **Collection** development policies and procedures. - 3rd ed. - Phoenix, 1995. - X, 349 p. - (A Neal-Schuman professional book).
185. **Electronic** data interchange (EDI) : Beiträge zur elektronischen Kommunikation zwischen Buchhandel und Bibliothek. - Berlin, 1995. - 138 S. - (Dbi-Materialien ; 144).
186. **Erwerbungsabteilungen** Deutscher Bibliotheken, EDB 1995/1996 : Personen & Anschriften. - Wiesbaden, 1995. - 157 S. - (Bibliotheksarbeit).
187. **Gillespie, J. T., Folkarelli, R. J.** Guides to library collection development. - Englewood, 1994. - XII, 441 p.
188. **Martin, M. S.** Collection development and finance : a guide to strategic library-materials budgeting. - Chicago ; London, 1995. - XII, 126 p. - (Frontiers of access to library materials ; N 2).
189. **Sammelrichtlinien** für die Deutsche Bibliothek : Stand: 1. Januar 1994. - 2., überarb. Aufl. - Leipzig, 1994. - 98 S.
190. **Scholtz, J. C.** Video acquisitions and cataloging : a handbook. - Westport ; London, 1995. - XVIII, 164 p. - (Greenwood library management collection).
191. The **tender** process : library materials acquisition : report. - Leeds, 1995. - VII, 38 p.
192. **Van Orden, P. J.** The collection program in schools : concepts, practices, and information sources. - 2nd ed. - Englewood, 1995. - XVIII, 376 p. - (Library science text).

KIRJELDAMINE

193. **Altbestandserschließung** in wissenschaftlichen Bibliotheken : ein Förderprogramm der Deutschen Forschungsgemeinschaft. - Berlin, 1995. - 101 S. - (Dbi-Materialien ; 143).
194. **Betriebswirtschaftliche** Aspekte der Buchbearbeitung in öffentlichen Bibliotheken : empfehlungen einer Experten-Gruppe des Deutschen Bibliotheksinstituts. - Berlin, 1994. - 33 S. - (Arbeitshilfen).
195. **Bowers, F.** Principles of bibliographical description. - Winchester ; New Castle ; Delaware, 1994. - XXV, 505 p. - (St. Paul's bibliographies ; 15).
196. **Chan, L. M.** Library of Congress subject headings : principles and application. - 3rd ed. - Englewood, 1995. - XIV, 541 p.
197. **Johnson, B. C.** Guidelines for bibliographic description of reproductions. - Chicago ; London. - 1995, VII, 32 p.
198. **Konversionsdienstleistungen** für Bibliotheken : Anbieterverzeichnis : Stand: Dezember 1996. - Berlin, 1996. - 25 S.
199. **Maywald-Pitellos, C.** Buchkunde : Kriterienstellung und Schlüsselverzeichnis zur Aufnahme von Einbänden und buchtechnischen Elementen mit Hilfe einer Datenbank. - München, 1995. - 27, 1 S.

200. **Metz, S.** Zur Katalogisierung chinesischer Werke : Regeln und EDV-Einsatz. - Berlin, 1995. - 133 S.

201. **Outsourcing** cataloging, authority and physical processing : a checklist of considerations. - Chicago etc., 1995. - XI, 40 p.
202. **Piepenburg, S.** Easy MARC : a simplified guide to creating catalog records for library automation systems : preformat integration. - Castle Rock, 1994. - XV, 152 p.
203. **Regeln** für die Katalogisierung alter Drucke. - Berlin, 1994. - 125 S. - (Schriften der Deutschen Forschungsgemeinschaft).
204. **Schultz, L. M.** A beginner's guide to copy cataloging on OCLC/PRISM. - Englewood, 1995. - XVII, 288 p.
205. **Südwestdeutscher** Bibliotheksverbund - Verbundzentrale - 3. SWB-Nutzerrat am 15.-16. September 1994 in Konstanz : Vorträge. - Konstanz, 1994. - 86 S.
206. **Snyder, H. L., Hutchinson, H. L.** Cataloging of the hand press : a comparative and analytical study of cataloging rules and formats employed in Europe. - München etc., 1994. - XII, 200 p. - (Professional library ; 1).
207. **UNIMARC** and CDS/ISIS : proceeding of the workshops held in Budapest, 21-22 June 1993 and Barcelona, 26 August 1993. - München etc., 1994. - VIII, 84 p. - (UBCIM publications : new ser. ; vol. 13).

LIIGITAMINE

208. **Aufbau** und Erschließung begrifflicher Datenbanken : Beiträge zur bibliothekarischen Klassifikation : Eine Auswahl von Vorträgen der Jahrestagungen 1993 (Kaiserslautern) und 1994 (Oldenburg) der Gesellschaft für Klassifikation. - Oldenburg, 1995. - 335 S.
209. **Brown, L. B.** Subject headings for African American materials. - Englewood etc., 1995. - XVII, 118 p.
210. **Dewey, M.** Dewey decimal classification and relative index. - 20th ed. - Albany (N.Y.), 1989.
Vol. 1 : Introduction. Tables. - LXI, 514 p.
Vol. 2 : Schedules 000-599. - XX, 944 p.
Vol. 3 : Schedules 600-999. - VII, 846, [1] p.
Vol. 4 : Relative index. Manual. - VII, 961, [1] p.
211. **Gaus, W.** Dokumentations- und Ordnungslehre : Theorie und Praxis des Information Retrieval. - 2., völlig neubearb. Aufl. - Berlin etc., 1995. - VIII, 452 S. - (Springer-Lehrbuch).
212. **Guide** pratique des classifications musicales à l'usage des bibliothèques. - Paris, 1995. - VII, 167 p.
213. **Iyer, H.** Classificatory structures : concepts, relations and representation. - Frankfurt/Main, 1995. - 229, 1 p. - (Textbooks for knowledge organization ; vol. 2).
214. **Klassifikation** für Allgemeinbibliotheken : Teil Kinderliteratur : (KAB/K) : Gliederung, alphabetisches Schlagwortregister, Kommentar. - Aug. 1994. - Berlin, 1994. - 76 S.
215. **Klassifikation** für Allgemeinbibliotheken : Teil Tonträger/Musik (KAB/TM) : Gliederung, alphabetisches Schlagwortregister, Kommentar. - Aug. 1994. - Berlin, 1994. - 38 S.
216. **Konstruktion** und Retrieval von Wissen : 3. Tagung der Deutschen ISKO Sektion einschließlich der Vorträge des Workshops "Thesauri als terminologische Lexika" : Weilburg, 27.-29.10. 1993. - Frankfurt/Main, 1995. - 258 S. - (Fortschritte in der Wissenorganisation ; Band. 3).
217. **Langridge, D. W.** Inhaltsanalyse : Grundlagen und Methoden. - München, etc., 1994. - 159 S.
218. **Liste** der fachlichen Nachschlagewerke zu den Normdateien (SWD, GKD) : Ausgabe April 1995. - Leipzig [etc.], 1995. - 140, [5] S.
219. **Österreichische** Systematik für Öffentliche Büchereien. - Wien, [1995]. - 79 S. - (BVÖ-Materialien ; 1).
220. **Sacherschließung** in Online-Katalogen. - Berlin, 1994. - 106 S. - (Dbi-Materialien ; 132).
221. **Subject** indexing : principles and practices in the 90's : proceedings of the IFLA Satellite Meeting, held in Lisbon, Portugal, 17-18 August 1993, and sponsored by the IFLA Section on Classification and Indexing and the Instituto da

Biblioteca Nacional e do Livro, Lisbon, Portugal. - München etc., 1995. - X, 302 p. - (UBCIM publications : New Series ; vol. 15).

222. **Thesaurus** zur Erschließung von Musik nach Anlaß Zweck und Inhalt. - 2., überarb. u. erw. Aufl. - Berlin, 1994. - XXI, 160 S.

KATALOOGID

223. **King, L., Kovacs, D.** Directory of electronic journals, newsletters and academic discussion lists. - 4th ed. - Washington, 1994. - V, 575 p.

224. **Sachgruppen** der Deutschen Nationalbibliographie : Leitfaden zu ihrer Vergabe. - 2., überarb. Aufl. - [Frankfurt am Main etc., 1994]. - 171 S.

KOGUD

225. **Bestandserhalt** durch Konversion : mikroverfilmung und alternative Technologien : Beiträge zu drei Fachtagungen des EU-Projekts MICROLIB. - Göttingen, 1995. - 208 S. - (Göttinger Bibliotheksschriften ; 7).

226. **Evans, G. E.** Developing library and information center collections. - 3rd ed. - Englewood, 1995. - XVII, 556 S. - (Library science text series).

227. **Graf, A., Kübler, H. D.** Videos in den Hamburger Öffentlichen Bücherhallen : eine empirische Pilotstudie zur Einführung eines neuen Angebots in den Stadtteilbibliotheken. - Hamburg, 1994. - I, 52 S. - (Wer nutzt die Bücherhallen?).

228. **Manage** business collections in libraries. - Westport (Conn.), [1996]. - X, 283 p. - (The Greenwood library management collection).

229. **Mason-Robinson, S.** Developing and managing video collections : a how-to-do-it manual for librarians. - New York ; London, 1996. - XIV, 233 p. - (How-to-do-it manuals for librarians ; no 68).

230. **Parang, E., Saunders, L.** Electronic journals in ARL libraries : policies and procedures : a SPEC kit. - Washington, 1994. - 119 p. - (SPEC kit ; 201).

231. **Sachvideos** in öffentlichen Bibliotheken. - Berlin, 1995. - 132 S. - (Dbi-Materialien ; 139).

232. **Zur Praxis** des Handschriftenbibliothekars : Beiträge und Empfehlungen. - 2., überarb. u. erw. Aufl. - Frankfurt am Main, [1995]. - 134, [1] S. - (Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie : Sonderheft ; 60).

KOGUDE HOID

233. **Bibliotheksbuchbinder** : Firmenverzeichnis und Qualitätsanforderungen. - Berlin, 1995. - 263 S.

234. **Historische** Zeitungsbestände und ihre Verfilmung : Studie zur Bestimmung des Anteils der noch nicht verfilmten Zeitungsbestände in Deutschland. - Berlin, 1994. - 59 S. - (Schriften der Deutschen Forschungsgemeinschaft).

235. **Kahn, M.** Disaster prevention and response for special libraries : an information kit. - Washington, 1995. - IV, 69 p.

236. **Liste** von Herstellern neutral-bzw. alkalisch geleimter holzfreier und in diesem Sinne alterungsbeständiger Papiere : entsprechend ISO (künftig DIN-ISO) 9706. - 4. Aufl. - Berlin, [1995]. - 25 S.

237. **Voigt, G.** Die kriegsbedingte Auslagerung von Beständen der Preußischen Staatsbibliothek und ihre Rückführung : Eine historische Skizze auf der Grundlage von Archivmaterialien. - Hannover, 1995. - 161, [2] S. - (Kleine historische Reihe ; Bd. 8).

LUGEJATEENINDUS

238. **Bielefeld, A., Cheeseman, L.** Maintaining the privacy of library records : a handbook and guide. - New York ; London, 1994. - IX, 203 p.

239. **Dehmlow, R.** Der mittlere Dienst im Bibliotheksbereich : Entstehung, gegenwärtige Situation und Perspektiven. - Hannover, 1994. - 109 S. - (Laurentius Sonderheft).

240. **Elektronische** Fernleihe und Dokumentlieferung : Referate anlässlich eines Symposiums in Bonn vom 29.9. bis 1. 10. 1993. - Konstanz, 1994. - 273 S. - (Bibliothek aktuell ; Sonderheft 11).

241. **Leihverkehrsliste** für Bremen, Hamburg, Mecklenburg-Vorpommern, Schleswig-Holstein. - Hamburg, 1995. - VII, 51 S.

242. **Miller, G.** Customer service and innovation in libraries. - Wisconsin, 1996. - 93 p. - (The Highsmith Press handbook series).

243. **Walter, V. A.** Output measures and more : planning and evaluating public library services for young adults : part of the Public Library Development Program. - Chicago ; London. - 1995, X, 117 p.

244. **Walters, S.** Customer service : a how-to-do-it manual for librarians. - New York, 1994. - III, 115 p. - (How-to-do-it manuals for librarians ; no. 41).

245. **Zusammenarbeit** zwischen Schulen und Bücherhallen : eine Umfrage. - [Hamburg, 1995]. - 22 S. - (Wer nutzt die Bücherhallen?).

LUGEMINE

246. **Auf** den Schultern von Gutenberg : Medienökologische Perspektiven der Fernsehgesellschaft. - [Berlin ; München, 1995]. - X, 280 S.

247. **Bischoff-Kümmel, G., Fiebig, I., Laubach, G.** Rollenbestimmung für Öffentliche Bibliotheken : Standortbezogene Zielsetzungen für die Bücherhallen im Bezirk Wandsbek. - Hamburg, 1994. - 92 S. - (Wer nutzt die Bücherhallen?).

248. **Gross, S.** Lese-Zeichen : Kognition, Medium und Materialität im Lese-prozeß. - Darmstadt, 1994. - XII, 158 S.

249. **Kleye, W. A.** Am Anfang die Auswahl : der Bibliothekar zwischen Buch und Leser. - 2. Aufl. - Rheinfelden ; Berlin, 1994. - VIII, 118 S. - (Themen unserer Zeit ; 12).

250. **Klüger, R.** Lesen Frauen anders?. - Heidelberg, 1994. - 21 S. - (Heidelberger Universitätsreden ; Bd. 6).

251. **Lange-Greve, S.** Die kulturelle Bedeutung von Literatursausstellungen : Konzepte, Analysen und Wirkungen literaturmusealer Präsentation ; mit einem Anhang zum wirtschaftlichen Wert von Literaturmuseen. - Hildesheim [etc.], 1995. - 311, [8] S. - (Germanische Texte und Studien ; Bd. 49).

252. **Lesen.** - [Berlin, 1994]. - 20 S.

253. **Lesen** im internationalen Vergleich : ein Forschungsgutachten der Stiftung Lesen für das Bundesministerium für Bildung und Wissenschaft, T. 2 : Dänemark, Finnland, Israel, Japan, Kanada, Niederlande, Rußland, Schweden, Spanien, USA. - [Berlin, München], 1995. - 343 S.

254. **Leseverständnis** und Lesegewohnheiten deutscher Schüler und Schülerinnen. - Weinheim ; Basel, 1995. - 238 S. - (Reiche Beltz Stiftung Lesen).

255. **Meier-Hirschi, U.** Bücher machen Kinder stark! : ...und Lesen macht das Leben schön. - [Zürich, 1994]. - 105, 3 S.

256. **Reading** in bed : Personal essays on the glories of reading. - Boston, 1995. - 152, 3 p. -

257. **Reifsteck, P.** Handbuch Lesungen und Literaturveranstaltungen : Konzeption, Organisation, Öffentlichkeitsarbeit. - Reutlingen, 1994. - 137 S.

258. **Rosenthal, N.** Speaking of reading. - Portsmouth, 1995. - XVIII, 213 p.

BIBLIOGRAAFIA- JA INFOTÖÖ

259. **Borne, B. W.** 100 research topic guides for students. - Westport (Conn.) ; London, 1996. - XX, 234 p. - (Greenwood professional guides in school librarianship).

260. **Chevalier, B., Doré, D., Sutter, E.** Guide pour la gestion d'un centre d'information : La maîtrise des chiffres clés. - Paris, 1995. - 270 p.

261. **Feldman, R., Schultze, K.** Wie finde ich Literatur zur Geschichte. - 3., durchges. Aufl. - Berlin, [1995]. - XIV, 456 S. - (Orientierungshilfen ; Bd. 8).

262. **Geographic** information systems and libraries : patrons, maps and spatial information : papers presented at the Clinic on Library Applications of Data Processing, April 10-12, 1995. - Champaign, 1996. - 240 p.

263. **Internet** tools of profession : a guide for special librarians. - Washington, 1995. - V, 200 p.

264. **Lees, N.** How to find information - chemistry : a guide to searching in published sources. - London, 1995. - 30 p. - (How to find information).

265. **Reference** and information services : an introduction. - 2nd ed. - Englewood, 1995. - XXIV, 626 p. - (Library science text series).

266. **Spencer, N.** How to find information : business : a guide to searching in published sources. - London, 1995. - 40 p. - (How to find information).

267. The **impact** of emerging technologies on reference service and bibliographic instruction. - Westport ; London, 1995. - X, 180 p. - (Contributions in librarianship and information science ; no. 87).

283. **Bartz, T., Prestel, J., Wagner, H.** Problemstellungen, Herausforderungen und Aufgabenbereiche für Bibliotheken als Informationsmittler und -aufbereiter in der wissenschaftlichen Kommunikation im Umfeld des Internet : Materialien zum Projektkurs Informationsmarkt WS 94/95 : Endbericht der Arbeitsgruppe Virtuelle Bibliotheken. - Konstanz, 1995. - III, 80, [10] S. - (Bericht / Universität Konstanz ; 71-95).

284. **Baustelle** Information Highway Deutschland : Status und Perspektiven. - Ratingen, 1995. - VIII, 121 S.

285. **Billerbeck, J. D.** Wegeweiser zum Datenhighway : Praxisorientierte Einführung. - [Düsseldorf, 1995]. - X, 130 S.

286. **Breeding, M.** PC-based integrated library systems. - Westport ; London, 1994. - XI, 183 p. - (Essential guide to the library IBM PC ; vol. 13).

287. **Butler, E. S., Scanio, B.** Using dBase : a how-to-do-it manual for librarians : version 5 for Windows. - New York, 1995. - 104 p. - (How-to-do-it manuals for librarians ; no.54).

288. **Clement, G. P.** Science and technology on the Internet : an instructional guide. - 2nd print. - Berkeley etc., 1996. - XX, 228 p. - (Internet workshop series ; no. 4) - Supplement to : Crossing the Internet threshold.

289. **Computer-Software** in öffentlichen Bibliotheken : Referate und Materialien aus einem Fortbildungsseminar des Deutschen Bibliotheksinstituts. - Berlin, 1996. - 142 S. - (Dbi-Materialien ; 152).

290. **Cooper, M. D.** Design of library automation systems : file structures, data structures, and tools. - New York etc., 1996. - XVIII, 638 p.

291. **Davis, T., Huesman, J.** Serials control systems for libraries. - Westport ; London, 1994. - X, 175 p. - (Essential guide to the library IBM PC ; vol. 12).

292. **Dietzsch, U.** Informations-technische Grundbildung. - Darmstadt, 1995. - 160 S.

293. **Digital** libraries : current issues : Digital Libraries Workshop DL '94, Newark, NJ, USA, May 19-20, 1994 : selected papers. - Heidelberg, 1995. - XIII, 321 p. - (Lecture notes in computer science ; 916).

294. **Eisenhart, D. M.** Publishing in the information age : a new management framework for the digital era. - Westport ; London, 1994. - XIV, 296 p.

295. **Elektronische** Informationsdienste im Bildungswesen : 2. GIB-Fachtagung Berlin, 17.-18. November 1994. - Berlin, 1995. - 207, [2] S. - (Schriftenreihe der Gesellschaft Information Bildung ; 2).

296. **Elektronische** Informationsmedien in Bibliotheken : Anwenderhandbuch für die infoThek-Software. - [Berlin, 1995]. - 46 S.

297. **Garlock, K. L., Piontek, S.** Building the service-based library Web site : a step-by-step guide to design and options. - Chicago etc., 1996. - V, 101 p.

298. **Gassner, R.** Zukunft der Informationsgesellschaft : Trends und Gestaltungsoptionen : Zwei Expertisen im Auftrag der Forum für Informationstechnik GmbH. - Berlin, 1995. - 71 S. - (Werkstattberichte / IZT ; Nr. 20).

299. **Grosch, A.** Library information technology and networks. - New York etc., 1995. - VIII, 385 p. - (Books in library and information science ; 56).

300. **Haynes, C.** Paperless publishing. - New York, 1994. - XIV, 370 p.

301. **Heusinger, L.** Marburger Informations-, Dokumentations- und Administrations-Systeme (MIDAS) : Handbuch. - 3. überarb. Aufl. - München [etc.], 1994. - XXVIII, 593 S. - (Literatur und Archiv ; Bd. 4).

302. **Hunter, P.** Network operating systems : making the right choices. - Wokingham, 1995. - X, 298 p. - (Data communications and networks).

303. **Informationen** zu den regionalen und überregionalen Verbundsystemen in Deutschland. - 3., aktualisierte Aufl. - Berlin, 1994. - 100 S.

304. **Informationen** zu den regionalen und überregionalen Verbundsystemen in Deutschland : Bibliographie : Stand: Mai 1995. - [Berlin, 1995]. - 134 S.

INFORMAATIKA. INFOTEADUS

268. **Capurro, R.** Leben im Informationszeitalter. - Berlin, 1995. - 131, 3 S.

269. Die **Deutschen** und die Informationsgesellschaft : Bekanntheit, Nutzung, Perspektiven : eine Exklusiv-Umfrage. - [Düsseldorf, 1995]. - 46, [131] S.

270. **Deutscher** Dokumentartag 1993 : Qualität und information ; Friedrich-Schiller-Universität Jena, 28. bis 30. September 1993 : [Proceedings]. - [Frankfurt am Main, 1994]. - 519, [2] S. - Osa teksti ingl. k.

271. **Deutscher** Dokumentartag 1994 : Blick Europa! : Informations- und Dokumentenmanagement : Universität Trier, 27. bis 30. September 1994 : Proceedings. - [Frankfurt am Main, 1994]. - 511 S. - Osa teksti ingl. k.

272. **Deutscher** Dokumentartag 1995 : Zukunft durch Informationen : Fachhochschule Potsdam, 26. bis 28. September 1995 : Proceedings. - [Frankfurt am Main, 1995]. - 616 S. - Osa teksti ingl. k.

273. **DV-Organisation.** - München [etc.], 1995. - 229, [4] S. - (Fokus ; Bd. 12).

274. **Hennes, W.** Informationsbeschaffung Online : Wettbewerbsvorteile durch weltweite Kommunikation. - Frankfurt/Main etc., 1995. - 220 S.

275. **Information** systems and data analysis : prospects, foundations, applications. - Berlin, 1994. - 462 S. - (Studies in classification, data analysis, and knowledge organization).

276. **Informationsethik.** - Konstanz, [1995]. - 308 S. - (Schriften zur Informationswissenschaft ; Bd. 18). - Osa teksti ingl. k.

277. **D'Internet** aux autoroutes de l'information. - Paris, 1996. - 64 p. - (Regards sur l'actualité : mensuel no. 217).

278. **Knowledge** organization and quality management : proceedings of the 3rd International ISKO Conference, 20-24 June 1994, Copenhagen, Denmark. - Frankfurt/Main, 1994. - 448 p. - (Advances in knowledge organization ; vol. 4/1994).

279. **Mehrwert** Information : Kommunikationsformen, Märkte und Arbeitsweisen in der Informationsgesellschaft. - Stuttgart, 1995. - 287 S. - (Wirtschaftswoche).

280. Les **Sciences** de l'information : bibliométrie, scientométrie, infométrie. - Rennes, 1995. - 260 p. - (Solaris ; 2).

AUTOMATISEERIMINE JA INFOTEHNOLOOGIA

281. **Ahlers, T.** Das Projekt allegro : Entwicklung, Anwendungen, Einsatz in Netzen. - Braunschweig, 1994. - 102 S. - (Veröffentlichungen der Universitätsbibliothek Braunschweig ; H. 11).

282. **Anwendungssoftware** für Bibliotheken : eine Produktübersicht. - Berlin, 1996. - 76 S. - (Arbeitshilfen).

305. **Internet** und Bibliotheken : Entwicklung - Praxis - Herausforderungen. - Köln, [1995]. - 185 S. - (Kölner Arbeiten zum Bibliotheks- und Dokumentationswesen ; H. 21).

306. **Introducing** and managing academic library automation projects. - Westport ; London, [1996]. - X, 187 p. - (The Greenwood library management collection).

307. **Konversionsdienstleistungen** für Bibliotheken : Anbieterverzeichnis : Stand: Dezember 1995. - [Berlin, 1995]. - 27 S.

308. **Lammarsch, J., Steenweg, H.** Internet & Co : elektronische Fachkommunikation auf akademischen Netzen. - 2. überarb. Aufl. - Bonn, 1995. - XVI, 415 S.

309. **Library** without walls : plug in and go. - Washington, 1994. - VII, 216 p.

310. **Liu, L.-G.** The Internet and library and information services : issues, trends, and annotated bibliography, 1994-1995. - London, 1996. - XI, 300 p. - (Bibliographies and indexes in library and information science ; No. 10).

311. **Maier, G., Wildberger, A.** In 8 Sekunden um die Welt : Kommunikation über das Internet. - 3., überarb. Aufl. - Bonn etc., 1995. - VIII, 200 S.

312. **Marloth, H.** Bibliotheksnetze - Möglichkeiten und Grenzen : Vortrag beim internationalen Seminar "Neue Bibliotheksstrategien" vom 3. bis 9. Sept. 1995 in Bergisch-Gladbach. - Frankfurt am Main, 1995. - 21 S.

313. **McClure, C. R., Moen, W. E., Ryan, J.** Libraries and the Internet/NREN : perspectives, issues and challenges. - Westport ; London, 1994. - XIV, 516 p.

314. **Mendrinis, R.** Building information literacy using high technology : a guide for schools and libraries. - Englewood, 1994. - X, 190 p.

315. **Metz, R., Junion-Metz, G.** Using the World Wide Web and creating home pages : a how-to-do-it manual. - New York etc., 1996. - XVII, 269 p. - (How-to-do-it manuals for librarians ; no. 67).

316. The **National** electronic library : a guide to the future for library managers. - Westport (Conn.) ; London, 1996. - X, 192 p. - (The Greenwood library management collection).

317. **Newby, G.** Directory of directories on the Internet : a guide to information sources. - 2nd print. - Westport, 1994. - XV, 151 p.

318. **Pasquiner, J., Monnard, J.** Livres électroniques : de l'utopie à la réalisation. - [Lausanne, 1995]. - 316, [4] p. - Osa teksti ingl. k.

319. **Peete, G. R.** Business resources on the Internet : a hands-on workshop. - 2nd print. - Berkeley etc., 1996. - X, 138 p. - (Internet workshop series ; No 3). - Supplement to : Crossing the Internet threshold.

320. **ProCite** in libraries : applications in bibliographic database management. - Medford (N.J.), 1995. - XIV, 256 S.

321. **Project ELVYN** : an experiment in electronic journal delivery : facts, figures and finding. - London etc., 1995. - X, 181 p. - (British Library research).

322. **Resource** sharing : new technologies as a must for universal availability of information : 16th International Essen Symposium 18 Oct. - 21 Oct. 1993 : festschrift in honor of Hans-Peter Geh. - Essen, 1994. - XLVII, 311 p. - (Publications of Essen University Library ; 17).

323. **Schnell, J.** CICS und effiziente DB-Verarbeitung : Optimale Zugriffe auf DB2, DL/1 und VSAM-Daten. - Braunschweig ; Wiesbaden, 1995. - X, 313 S. - (Zielorientiertes Software-Development).

324. **Schversky, U., Mönnich, M. W.** Arbeitshilfen für Spezialbibliotheken, Bd. 5 : Personalcomputer, T. 1 : Grundlagen und Technik von PCs. - 2., überarb. u. erw. Aufl. - Berlin, 1995. - 243 S. - (Dbi-Materialien ; 140).

325. **16. Online-Tagung** der DGD : Information und Medienvielfalt : Frankfurt am Main, 17. bis 19. Mai 1994 : Proceedings. - [Frankfurt am Main, 1994]. - 476 S.

326. **17. Online-Tagung** der DGD : Online und darüber hinaus...Tendenzen der Informationsvermittlung : Frankfurt am Main, 16. bis 18. Mai 1995 : Proceedings. - [Frankfurt am Main, 1995]. - 426 S.

327. **Stock, W. G.** Elektronische Informationsdienstleistungen und ihre Bedeutung für Wirtschaft und Wissenschaft. - München, 1995. - 220 S. - (ifo Studien zur Innovationsforschung ; 3).

328. The **tech** connection : proceedings of the 7th National Library Technicians Conference, Adelaide 22-24 September, 1993. - Adelaide, 1994. - VI, 160 p.

329. **Tornsdorf, H., Tornsdorf, M.** ISDN. - München, 1996. - 441 S. - (Tornsdorfs software praxis).

330. La **transmission** électronique du document : les autoroutes de l'information : actes de la journée de colloque organisée par la Bibliothèque publique d'information, le British Council et la British Library, au Centre Georges Pompidou, 7 novembre 1994. - Paris, 1994. - 167 p. - (BPI en actes).

331. The **virtual** library : an SLA information kit. - Washington, 1994. - V, 54 p.

332. **Wissen** in elektronischen Netzwerken : Strukturierung, Erschließung und Retrieval von Informationsressourcen im Internet : eine Auswahl von Vorträgen der 19. Jahrestagung der Gesellschaft für Klassifikation, Basel 1995. - Oldenburg, 1995. - 192, [1] S. - Osa teksti ingl. k.

HOONED JA SISUSTUS

333. **Bau**, Sanierung und Ausstattung Öffentlicher Thüringer Bibliotheken 1991-1994. - Erfurt, 1995. - 56 S.

334. **Bibliotheksbau** : Compendium zum Planungs- und Bauprozeß. - Berlin, 1994. - 429 S. - (Dbi-Materialien ; 131).

335. **Building** libraries for the information age : based on the proceedings of a symposium on the Future of Higher Educational Libraries at the King's Manor, York 11-12 April, 1994. - York, 1995. - II, 94 p.

336. Das **Deutsche** Literaturarchiv : Erweiterungsbau. - [Marbach am Neckar, 1995]. - 29, [7] S.

337. **Erweiterungsbau** : Zentralbibliothek Zürich. - [Zürich, 1995]. - 39 S. -

338. **Hagloch, S. B.** Library building projects : tips for survival. - Englewood, 1994. - XIII. - (151 p).

339. **Perrault, D.** Bibliothèque nationale de France 1989-1995. - Basel etc., 1995. - 208, XXII p. - Rööptekst ingl. k. - RR.

340. **Planning** additions to academic library buildings : a seamless approach. - Chicago etc., 1995. - X, 64 p.

341. **Schul-**, Hochschul- und Universitätsbibliotheken. - 2., überarb. Aufl. - [Stuttgart, 1994]. - 54 S. - (IRB-Literaturauslese ; Nr. 3224).

RAAMATUKOGUNDUSLIKUD ORGANISATSIOONID

342. **Bibliotheksgesellschaft** Hannover : Festschrift zum 10jährigen Bestehen. - Hannover, 1994. - 83 S.

343. **DBV-Jahrestagung** 1995 : 27.-29. März 1995 in Nürnberg. - Berlin, 1995. - 154 S. - (DBV-Info ; Nr. 19).

344. **Information** vision : professional papers from the 85th Annual Conference of the SLA, June 11-16, 1994, Atlanta, Georgia. - Washington, 1994. - V, 69 p.

345. The **power** of information : transforming the world : professional papers from the 86th Annual Conference of the Special Library Association, June 10-15, 1995, Montreal, Quebec, Canada. - Washington, 1995. - VI, 94 p.

346. **Verein** Deutscher Bibliothekare e. V. (VDB) : Stand: Mai 1993. - [Wiesbaden, 199...]. - 23 S.

RAAMATUKOGU PEAKS JÄÄMA ISEENDALE TRUUKS

Lugejad ja raamatukoguhoidjad kohtuvad meeleldi kirjani-kega, ehkki viimasel ajal pole silmast silma kõnelused enam moes. Õnneks suudab ajakirjandus meid aidata ja nii kuuleme seekord, mida arvab MAIMU BERG naisest ja kultuurist – teemast, mis peaks RK lugejaskonnale eriti lähedane olema. Kuigi ta on üks enim intervjueeritav naiskirjanik ja raske on leida küsimust, millele ta poleks juba vastanud või ise kirjutades reageerinud, on tema arvamusi alati huvitav jälgida – pealegi tunneb ta raamatukoguhoidjaid hästi. Tuletame meelde, et aastatel 1969–1974 töötas Maimu Berg Tartu Riikliku Ülikooli Teadusliku Raamatukogu teadussekretärina. Ka Soome Instituudi kultuurisekretäri

ametis pole ta meiega kontakti kaotanud. Küllap Võru ja Narva rahvas juba mäletab.

Hiljuti üllatas mind raadiost esteedi ja kultuurikriitiku Linnar Priimägi arvamus: "20. sajandi inimene on ilus inimene." Olen vastupidisel arvamusel, võimalik et vääraral, aga ta ei suutnud oma napi tõestusega mu veendumust kuigi-võrd muuta. Mida arvate Teie?

Seda võis ajendada ütlemine hirm 21. sajandi ees – mis kõik veel tulla võib... Ma ei vaidlusta tema arvamust, vaid ühinen sellega. Kuna 20. sajandi inimene on meie kaasaegne, meile nii lähedane, siis me ju teame, milliseid rõõme ja raskusi ta on läbi elanud, mida suutnud meile pakkuda. Mida kõike ta on näinud ja lugenud võrreldes eelmiste sajanditega.

Aga kahekümnenda sajandi inimene on ju ka sajandi teadmiste võrra julmem ja agressiivsem. Eriti naine, kellest tahaks pisut rohkem rääkida. Kuna meie, raamatukoguhoidjad, ammutame tarkusi rohkem raamatutest, siis kõik see mis puudutab naisliikumist ehk naiste olemist ja olemust, näib olevat üpris jõhker, eneseimetluslik ja tobe. Osutan siinkohal ennekõike paljuülis- tatud Erica Jongile ("Lennuhirm", "Hirm viiekümnenda eluaasta ees"), aga mõtlen ka teistele suurematele nimedele (vt. "Vikerkaar" 1996, nr. 11/12) ja väikes- tele eesti naisautoritele, kes on pühendunud nimetatud teemale.

Asi on selles, et me ei kuulu keskkonda, mida esindavad Erica Jong ja Clarissa Pinkola Estés. Nende keskkonnas on agressiivsus ja jõhkros rohkem õigustatud. Me võime küll mujal öeldu teadmiseks võtta, aga meie naisliikumine on teistsugune ja me käitume ka teistmoodi. Ma ei näe Eestis labast agressiivsust. Mõned meie nõ. feministidest on koguni öelnud, et osa tõlgitud tekste, mida pakutakse feminismi pähe, ei sobi üldse meie konteksti. Tuletame meelde, et 19. sajandil alustanud sufražetid (naisõigus- lased Suurbritannias) olid tõesti agressiivsed.

Aga kas tänased nais(aja)-kirjanikud pole mitte julmemad lugejate ja üksteise vastu kui varem? Ega raamatukoguhoidjadki ole mõned lambukesed. Viimasel ajal võitlevad nad oma osa ja koha eest sõnakalt ja tegusalt.

Meie naiskirjanikud on juba pikka aega otse ja julmalt elule silma vaadanud. Aimée Beekman kujutas juba aastakümneid tagasi naist ilustamata, siis, kui paljud mehed alles ümber teema kõndisid. Naine peabki võitlema ja ta võitles ka eelmisel sajandil. Ma toon küll banaalse näite, aga kui kodus on ikka näljased lapsed, siis mees ei torma nende eest võitlusse, naine aga tormab. Agressiivsus oli naises ka varem varjul, aga seda oli kombeks varjata.

Eks seda tõestab ka Pinkola Estés oma teoses "Naised, kes jooksevad huntidega", ja vähemalt sada korda ning paljude näidete varal.

Me ei saa ometi salata, et naisel on võitleja loomus, ehkki leidub ka koonduslaagripiinajaid – sadistlikke Ilse Kochi tüüpi naisi. Naine on alati olnud palju keerulisem, kui arvati. Mehed on loonud aga pildi õrnast ja naiselikust naisest ja on nüüd kohkunud, et polegi nii!

Arvan, et ka naised ise on üllatunud, millised iseloomuomadused neil "võitluses" ilmsiks tulevad.

Teesklus on ju palju hullem. Õigem on näidata oma tõelist olemust.

Aga see võib kujuneda paljudele omaette tegevuseks – äärmuslikuks maksmapanemisvahendiks?

Naine tahab end müüa, ma ei mõtle prostituute. Naine tahab end ka ajakirjanduses ja kirjanduses müüa. Samuti poliitikas. Et teda märgataks, ja et ta mehest ette pääseks, peab naine olema äärmuslikum ja tugevam. Mees saab oma asju palju rahulikumalt ajada. Eks just seetõttu naisliikumine tekkiski.

Milline siis Eesti naisliikumine õieti välja näeb? Minu meelest on see paras plagiaat mõtetest, mida parajasti rännuteedelt või loetud raamatutest kokku korjatakse.

Tõepoolest, seda märkan ma kõige rohkem kirjandusteaduses. Noored kirjanduskriitikud, tulles siis Soomest või Saarest, on ka minust kirjutades üritanud mu teoseid lükata mingisse vormi ja kui ma ei sobi sinna, siis tähendab, ma ei kõlba kuhugi ja mind heidetakse kõrvale. Seda on teisedki naiskirjanikud kogenud. Siis saabub aga sama noor daam kolme aasta pärast uutelt õpingutelt ja asub teistmoodi asja kallale. Niisugust kriitikat ei saa ju üldse arvestada, kuna see ei õpeta mind, vaid surub mind eri aegadel eri mallidesse. Eks mehed teevad sedasama, ainult vähem läbinähtavalt.

Mis puutub konkreetseesse naisliikumisesse väljaspool kirjandust, siis seda tuleks küsida Barbi Pilvreilt, kes uurib, kust eesti naine on praegusesse situatsiooni tulnud. Minu arvates on eesti naine käinud oma teed, küllalt erinevat soomlastest ja ameeriklastest. Ja kui seda osatakse arvestata, siis osatakse ka paremini näha naisliikumise vajadusi ja olemust praeguses Eestis.

Eelöeldu lubab küsida, kas Eesti naisliikumine on seotud rohkem kultuuri või poliitikaga?

Meie kultuurikogemus on teatavasti suurem kui poliitiline kogemus. Naised on alati saanud kultuuriga tegelda, poliitika on aga suhteliselt uus maailm. Ma pole mingi naisliikumise asjatundja ja olen sellest koguni irooniliselt kirjutanud, kuid arvan, et mingil määral ja teatud naisi on naisliikumisse juhtinud poliitiline ambitsioon. Kui aga meie seadusandjad nullisid võimaluse naisorganisatsioonide kaudu poliitikasse pääseda, märkasin, et mitmed tegusad naised taandusid naisliikumisest. Nii et võime naisliikumist hetkel küll kultuuri ja olmega seostada. Eestis on naisliikumine tegelikult väga laialivalgub mõiste. Selle alla mahuvad valla käsitõõringid ja poliitilised suurüritused, mida pakuvad näiteks keskerakond ja reformierakond, kes naisi koondades püüavad neid poliitikasse tõmmata.

Äkki nõ. klassikaline naisliikumine ei sobigi meile, sest me ei taha ju end ka hamburgeritest tõntsiks mugida ja ka väga odavate ja totrate esemete ostmine pole eesti naisele loomumane. Aga see väide on muidugi kurjast.

On veel üks tahk meie naislusel, mis võib muutuda ohtlikuks – nimelt sage pikakoivaliste ja suuresilmsete tüdrukute ja naiste tutvustamine ajakirjades, mida võetakse samuti uudiskultuuri pähe. Lugejana on mul paljudel juhtudel õigus küsida, mida nad tegelikult ühiskonnale on andnud?

Ma ei vastandaks neid kultuurile, sest praegusel hetkel on "Kroonika" tüüpi kirjasõna osa meie kultuurist ja elust. Jääb vaid loota, et raamatukogusse seltskonnaajakirjandust lugema tulnud inimene võtab kätte ka teise-laadilise raamatu. Niisugustel väljaannetel on peibutuslik iseloom, mis ongi ilusate, pikkade ja suuresilmsete naiste näitamise eesmärk. See on teatav kultuurinähtus, millest ajapikku väsitakse ja tüdinetakse. Sellesarnase protsessi on läbi teinud teisedki maad, ka Põhjamaad omal ajal. Nüüd piirdub neil seltskonna tutvustamine mõne ajalehe seitsmenda-kaheksanda leheküljega, sest seda lihtsalt rohkem ei vajata.

Aga nii setib ju teatav kultuurikiht. Aga eks kogu maailm "teeb" ju kirjanikke, kunstnikke ja lauljaid. Nii meegi. Vaatajana jääb mul üle vaid pärani silmi jälgida, kuidas ühest keskpärasusest saab täht ja teisest ei saa.

Minu arvates on proportsioonid ikkagi tasakaalus. Selle vastu, mis maailmas tehakse, meie ei saa. Kuid ajapikku hinnatakse siiski elitaarkultuuri. Kultuuri kohal ei pea, labaselt väljendudes, kogu aeg panni taguma – seda tunnustavad need, kes sellest aru saavad. Me oleme rikutud eelmiste aastakümnete arvamusel, et kultuur kuulub rahvale. Miks peab lugeja tegema pähe näo, et saab aru näiteks Hasso Krulli artiklitekogust, kui ta seda ometigi ei mõista. Vahepeal ironiseeriti, nüüd vist enam ei räägitagi, isetegevusliku kirjanduse üle, see on aga äärmiselt vajalik asi. Kui kultuuril vahepealsed kihid puuduvad, siis tippu õhku ei tule. Meil loeb ajakirja "Akadeemia" ja "Keel ja Kirjandus" umbes tuhat inimest, aga ka Ameerikas on niisuguse väärtusega ajakirjade lugejaskond sama suur. Ma ei näe selles mingit traagikat.

Ja kõigele vaatamata surun peale arvamus, et just ameerikalik odav klants on meid ära võrgutanud. Kunagi eksisteeris ju ometi euroopalik elegants?

Ameerika on ära võrgutanud nii sakslased kui prantslased, rääkimata Soomest, kus asi on päris hull. Prantslased võitlevad vähemalt inglise keele vastu, meie aga laseme sel endale meeldida ja tahame olla Ameerika Ühendriikide sarnane. Fenomen peitub lihtsuses. Ameerikaliku kultuuri vastuvõtmisel ei pea pingutama. Nagu eelnevalt ütlesin, on suur enamus aastaid kestnud elitaarkunsti pealesurumisest väsinud. Ainult et kõike pakutavat võetakse jälle liiga tõsiselt. Keegi ei ironiseeri ega viska nalja toimuva kohta. Andrus Kivirähk pilab küll Ivan Orava kaudu endiste aegade jama ja tiblasid, aga ma pole märganud, et keegi arvestatavalt naeraks Ameerikast tuleva naiivsuse ja totruse üle. Ka massiajakirjandust võetakse surmõõniselt. Võimalik, et mõni teebki peent nalja, aga mina pole vähemalt aru saanud. Samas ei tohi unustada, et peale hamburgerite leidub seal ka väga kõrget kultuuri. Saksamaa raamatupoed on samuti üle ujutatud ameerikaliku tõlkekirjandusega (ametliku statistika järgi 90 protsendi ulatuses). Prantslastel kehtib siiski kvoot ja eurokino.

Meie massiajakirjad pole osanud ära kasutada jõudu, mis neil tegelikult on. Me räägime pidevalt, et eesti rahvas vananeb ja sureb välja, aga samas ei märka, et nad propageeriksid lastega perekondi. Isegi mitte jõukate lapsi ja sündmusi, mis paremates peredes toimuvad. Juttu on tehtud küll koera matustest, aga esile võiks tuua ka mõne lastekarja ristimist. Lugeja ajju tuleks taguda, et laps on tore asi. Ühel on laps, teisel, kolmandal ja neljandalgi tähtsal tegelasel, siis ehk hakatakse neid rohkem tahtma! Aeg-ajalt meedia küll tõstab hädakisa ja jahvatab teema ümber mis jaksab, siis aga raugab ja vist ainult Kalev Katus oskab öelda, miks me niisugusesse olukorda oleme sattunud.

Kui mõni räägib kultuuripoliitikast, siis naerdakse, isamaalisuse üle lausa irvitatakse, aga ma leian, et kool peaks seda ikka kasvatama. Tundub, et varsti eksis-

teerib küll Eesti-nimeline riik, kus võib-olla räägitakse isegi eesti keelt, aga kus pole tähtis rahvus ja isamaalisus. Eks vaatame, kuidas edasi läheb ja milline on meie tulevik. Praegu paistab, et riik on kõigele käega löönud.

Kuidas saaks raamatukoguhoidja siin aidata?

Raamatukoguhoidja on alati olnud ja on praegugi üks kõige tublim inimene. Just maal on naised ja raamatukoguhoidjad need, kes takistavad allakäiku ja võitlevad minnalaskmismeeleolude vastu. Kuigi kohtumisi lugejatega on vähem, tundub, et rahvaraamatukogudes pole publiku ja huvi puudust karta. Raamatukoguhoidjatega on väga hea ühiselt midagi teha – nad mõtleavad ise ja oleks kahju, kui nad iseseisva mõtlemise kaotaksid. Kui nad upuksid üldisesse seltskondliku eneseimetlemise, klatšimise või kadestamise õhkkonda. **Raamatukogu peaks jääma isendale truuks, raamatukoguhoidjad ei peaks minema iga vooluga kaasa, vaid pressima vastuvoolu.** Oleks suurepärane, kui raamatukoguhoidja innustuks mõnest teemast või mõne maa kirjandusest nõnda, et haaraks ka oma lugejad kaasa. Lugejal oleks siis võimalus vahetada mõtteid kohapealse spetsialistiga, isegi kui raamatukogus pole selle kohta piisavalt kirjandust. Näiteks sobib kasvõi kaasaegne vene kirjandus.

Kokkuvõttlikult võib siis väita, et meie kultuurielu on tasakaalus ja seis täitsa hea?

Minu meelest pole millegi üle haliseda. Nagu ütlesin, elitaarne luuakse nendele, kes seda vajavad ja mõistavad, massikultuur on nende jaoks, kes arvavad end sel tasemel olevat. Eksisteerib ka vahepealne, kus elitaarsuse nimel kositakse inimest massikultuurinippidega. Eri kunstiliigid saavad praeguses ühiskonnas päris hästi hakkama. Isegi kirjandus on massimeedias esil. Ma ei tea ühtegi teise riigi televisiooni, kus kultuurile oleks nii palju rõhku pandud, kui praegu Eesti riigi-

televisioonis. Iseasi, kui palju seda vaadatakse?! Soomlased ja sakslased virisevad, et nendel pole midagi kõrvale panna. Ka kirjanduslikud kolmapäevad on hoo sisse saanud ja saal on enam-vähem täis. See on omamoodi ime, et ameerika kultuuri peale tungi kõrval pole tipu poole hoidev kultuur praktiliselt oma publikut kaotanud. Probleem pole kultuuri puudumises, vaid eestikeelse kultuuritarbija väljasurumises. Võib juhtuda, et konjunktuurile mõtlevad isikud suunavad oma loomingu kesk- ja vanemaalastele, nähes nendes võimalikku publikumassi. Ka ei usu ma, et isegi Ameerikas õppinud noored hakkavad elitaarkultuuri võõrkeeles tarbima. Krimkasid küll, aga filosoofiat loeb inglise keeles ikka filosoof, mitte jurist või arst. Mis puutub internetikultuuri, siis, mida vanemaks inimene läheb, seda vähem ta viitsib ekraanile jõllitada. Päris mõnus on midagi ka pikali maas lehitseda. Pealegi ei tunne me varsti enam huvi nende tekstide vastu, mis seal liiguvad, nagu ei huvita meid enam kirjandus, mida lugesime viisteist-kakskümmend aastat tagasi.

Õelge meile üks ilus lause, enne kui talveüksindus peale tuleb, ehkki ega meil nüüd häda ka pole. Aga raamatukoguhoidjad on lihtsalt inimesed ja inimestele on omane kurvastada.

Raamatukoguhoidja pidagu meeles, et ta on väärt ja isegi kui tema ei ole väärt, siis raamatukogu on väärt ning kuna raamatukogu väärtus kasvab, siis koos sellega kasvab ka inimese väärtus, kes seal töötab. Varem või hiljem hakatakse sellest aga rohkem rääkima.

Juttu ajas Maire Liivamets

TALLINNA LINNAARST DR. BLUHM TALLINNAST, TALLINLASTEST JA NENDE HAIGUSTEST

RR-i HARULDASI RAAMATUID

RUTH HIIE

Meditšiiniajaloolisi ja üksikuid haigusi käsitlevaid materjale on 18. sajandi baltisaksa kirjanduses ilmunud tagasihoidlikult. Sajandi teisel poolel aktiveerus märgatavalt kohalik arstikond, mida näitab ka mitmete teaduslike ja populaarteaduslike tööde ilmumine **P. F. Körberi, S. R. Winkleri, H. Bluhmi jt. sulest**. Viimati mainitud ja tema saksakeelsest raamatust "Katse kirjeldada peamiselt Tallinnas valitsenud haigusi" tulebki lähemalt juttu.

Veidi rohkem kui 200 aastat tagasi nägi Saksamaal ilmavalgust nii välimuse kui ka mahu poolest tagasihoidlik raamat "*Versuch einer Beschreibung der hauptsächlichsten in Reval herrschenden Krankheiten*" (Marburg, 1790). Autoriks 27 aastat (1769–1796) Tallinnas linnaarsti ameti pidanud **Hermann Bluhm** (1743–1810). Tallinnas sündinud, üles kasvanud ning siin kogu oma elu veetnud, tundis ta hästi kohalikke olusid, inimesi, nende tavad, harjumusi ja neid vaevanud tõbeid. See omakorda võimaldas tal hea hariduse saanud arstina paremini mõista haiguste tekkepõhjust. Oma raamatusse on ta koonandanud 20 aasta jooksul Tallinnas täheldatud haigusi ja epideemiaid, kusjuures "eesmärgiks oli

pigem ülevaate andmine kõigist siin esinevatest haigustest, kui igat haigust liialt venitada, võrrelda, tsitaatide, märkuste ja õpetatud hiilgusega väikest raamatukest suureks paisutada, kus suuremas osas vaid tuule häält kuulda võib." /1/ (lk. 10–11).

Raamatu on H. Bluhm pühendanud oma heale tuttavale **Moritz Engelbrecht von Kursellile** (1744–1799), kellega koos ta oli õppinud Saksamaal ja kes hiljem oli poliitikuna Eestimaa Rüütelkonna juhtivat ametikohtadel – Rüütekonna majandussekretär ja pealik, Tallinna rüütli- ja toomkooli kuraator ja Eestimaa maanõunik. /2/ Seda tähistab tiitelilehele järgnev vastavasisuline trükitud pühendusleht.

Kuueleheküljelises lühikeses, kuid sisukas sissejuhatuses annab H. Bluhm ülevaate Tallinna asukohast, asustusest, keskkonnast ja kliimast koos aastaaegade kirjeldusega, milles ta nägi otsest seost ja mõju elanike tervisele. Mida siis dr. Bluhm peab vajalikuks ära märkida? Mitmete keskkonda puudutavate ebaseadlike asjaolude, nagu vallikraavide "seisev vesi, mis suvel talumatult haisu õhku levitab" (lk. 5) ja haiskuumal suvel, "kui tugev vihm mustuse tänavatelt liikuma paneb" (lk. 6) kõrval peab ta üheks täht-

samaks eeliseks linna head joogivett, mis "on pehme, kus seep kergesti vahutab, liha ja herned pehmeks keevad, on selge, puhta maitsega ja ilma igasuguse lõhnata" (lk. 6). Veel mainib ta ühe linnavärava juures maa seest tulevat "väga külma, heamaitset ja puhast karedat vett, milles liha ei kee pehmeks ja omandab helepunase värvuse" (lk. 7). Seda tarvitati peamiselt tee ja kohvi valmistamiseks.

Siinseid inimesi peab ta "kaunikujulisteks ja tugevateks, õrnamat sugupoolt enamasti kenaks, õitsva jumega ja viljakaks" (lk. 8). Arstina tunneb ta muret, et "kehaehitus pole enam nii tugev kui esisadel, viljakus väheneb ja järjest rohkem sünnib tüdrukuid. Varem polnud harv juhtum, kui abielupaaridel oli 18–20 last, nüüd ulatub aga laste arv vaevalt pooleni sellest" (lk. 8). Probleeme tekitab ka noorte varasem küpsus, "soodustades seejuures haiguste teket, mida varem ei tuntud" (lk. 8). Samuti on ta märganud, "et pigem pääseb 70-aastane rauk ajurabandusest ja õhupuudusest kui 40–50-aastane" (lk. 8).

Söömistavade toob ta esile kohvi- ja teejoomise, mis "on üldine ja tugevalt juurdunud, juba aastased lapsed joovad seda" ning õllepruukimise – "hästivalmistatud linnaseõlu soodustab varajast tüsenemist", liha nautimise nii lõunaks kui ka õhtusöögiks, kusjuures "laudadele ilmub mitmeid roogasid" (lk. 8).

Ilmast rääkimata ei saa läbi ka H. Bluhm. 18. sajandil peeti paljude haiguste põhjuseks ilmastiku teatavat seisundit (palavus ja põud, vahel külm ja niiske õhk jne.), mil õhk on miasmidest eriti rikas. /3/ "Õhk on suvel kuum ja lämbe ja tekitab nõrganärvilistel rammestust nagu siroko puhul. ... Keset kõige kuumemat aega tekib mõnikord tuulis-pask, mis katusekive alla rebib,... aga ängistavat õhku erakordselt värskendab. Sügis on vihmane ja õhk täis lehkavat niiskust, mis end vara hommikul ja õhtuti ilmutab ja kirikutornid nähtamatuks teeb" (lk. 7).

Raamatu põhimaterjal, s.o. peamiselt haiguste kirjeldused **on koondatud nelja peatükki**: 1. Aastaaegadele omased haigused – kevaditi katarrid ja liigestehaigused, suviti düsenteeria ja palavikud, sügiseti koolera, kõhulahtisus ja liigesevalud. 2. Aastaaegadest sõltumatud haigused, näiteks mitmesugused nakkushaigused, palavikud löövetega, rõuged, leetrid, sarlakid, nõgestõbi, läkakõha. 3. Kroonilised haigused, kus dr. Bluhm käsitleb kopsupõletikku, kõhukinnisust, soolesulgust, vesitõbe, hingeldustõbe, kurnatust, luuvalu, haiglast raskemeelsust ja hüsteeriat, sammaspoolt, skorbuuti, sügelisi, suguhaigusi. 4. Kõige sagedamini esinevad lastehaigused, nagu soolenugilised, piimaraig, lange-tõbi, inglistöbi. Kõigi loetletud haiguste puhul on lühidalt ära toodud nende kulg ja soovitatav ravi, toetudes oma aja tunnustatud arstide praktikale, ravi-meetoditele ja ettekirjutustele. Seda kinnitab ka haiguste kirjelduste juures sagedasti esinevad tohtrite nimed. Lisaks laialt levinud aadrilaskmisele ja rangele dieedile soovitatakse näiteks kroonilise düsenteeria puhul “erakordselt hea toimega kuivatatud aedmaasikate pulbrit koos marjadega” (lk. 13).

Pikem ja põhjalikum neljast peatükist on teine, kus aastaaegadest sõltumatutest haigustest vaatleb ja kirjeldab dr. Bluhm 1786. ja 1787. aastal valitsenud, tihti surmaga lõppenud limapalavikku e. tüüfust ja 1788. “kui ühel kurvemal ja nukramal” aastal esinenud ägedat tüüfust, rõugete puhangut ning ikaldust: “Maal valitses üldine leivapuudus. Rukki hind tõusis ennekuulmatult kõrgele, 140 rublani, millele piiramatu viinavalmistamine kaasa aitas. Talupojad müüsid oma vara ja kariloomi, tulid karjakaupa linna taha kerjama. Mõni nädal võis eeslinnast leida 6–7 täppverevalumitega surnut vankritel lamamas. See oli roiskumispalavikuga komplitseerunud limapalavik ja *Typhus nervosus*” (lk. 49). Siinkohal olgu vahemärkusena juurde lisatud, et

haigusena arvukalt märgitud palavikud, nagu sapi-, roiskumis-, tähni-, lima- või närvipalavik tähistasid 18. sajandil kohalikus meditsiinilises kirjanduses ja kiriku meetrikaraamatutes tüüfust, sest termin “tüüfus” puudus. Alles 19. sajandi keskpaiku täpsustati kliinilise kirjelduse alusel tüüfuse mõiste. /4/ Tolleaegse käsituse kohaselt ei olnud palavik haiguse üks sümptomitest, vaid haigus ise. Ka dr. Bluhm ei jäta ühelgi aastal märkimata palaviku massilist esinemist. Palavikku tuleb vaadelda ka kui külmetushaiguse või gripi nähuna. Juba täpsemat nimetust – influentsa – kohtame Tallinnas 18. sajandi lõppaastal üha sagedamini. /5/ Samas 2. peatükis toob ta veel ära kuus üksikasjalikult kirjeldatud haiguslugu aastast 1788 ja ajavahemikus mai 1784–1789 surnud inimeste nimestiku ja nende haiguslood. Eespool nimetatud viie aasta haigestumus ja suremus (625-st suri 55) oli suurim just traagilisel 1788. aastal.

Suurt suremust soodustasid kehv sanitaarne olukord, tihe asustus “majad, mille arv ulatub umbes 500-ni, seisavad tihedalt üksteise kõrval peamiselt kitsastel tänavatel, mis talvel ülespoole küünarluud jääga kattuvad” (lk. 5), ülerahvastatus “praegune elanike arv ulatub kõige rohkem 8000-ni, millest väike osa linnas, suurem osa eeslinnas elab” (lk. 9). Sundmajutusega, näiteks 1788. aasta Vene-Rootsi sõja ajal, rahvastati üle eriti eeslinn, mil Tallinna elanikele lisaks tuli korteritesse paigutada 12 000 sõjaväelast. /6/ Vähem oluline polnud ka harimatus, ebausku lokkamine ja arstiabi küündimatus. Linnaarst dr. Bluhm annab aastate keskmiseks 360–370 surmajuhtu, s.o. umbes iga kahekümne seitsmes, lisades omapoolse selgituse: “Suurem osa sellest arvust langeb eeslinnale, kus lihtne inimene oma saatusele alistub ja sagedamini sureb, kuna elatakse madalates väikestes ruumides suure hulgana koos ja arsti eriti ei usaldata. Sügavalt juurdunud saatuslikkuse põhimõte aitab nende klassi inimeste

suremusele kaasa. Teadmisega – mis surmale on määratud, peab surema – sureb lihtnimene filosoofilise rahuga ja põlgab arstiabi ära” (lk. 9).

Raske oli omaaegsel linnaarstil usuliste eelarvamuste ja ebausukütkes olevaid inimesi veenda ravi vajalikkuses. Sellega puutus H. Bluhm pidevalt kokku ja kui 18. sajandi teisel poolel (1756. a.) alustati ka Eestis variolatsiooni e. rõugete panemist, st. pookematerjal võeti rõugehaigelt, seisis ta selle probleemiga jälle teravalt silmitsi. Bluhmi andmeil esines aastail 1774–1789 Tallinnas pidevalt rõugete puhanguid (v.a. 1766). Kõige ägedamad neist 1783. ja 1788. aastal, mil rõuged “teiste nakkushaigustega tuisustusid” (lk. 16). Tallinna avalik arvamus, kui selle esindajateks võib pidada kohalikku nädalalehte, astus äärmiselt teravas toonis välja rõugete panemise vastu. 1784. aastal ilmus leheveergudel “kogenud arsti” härra Parise arvamus variolatsiooni kohta, kus ta lastevanematele soovitas rõugete puhkemisel lastel kaks-kolm korda kõhtu puhastada ja ussid välja ajada. /7/ Dr. Bluhm märgib oma raamatus, et enam ei suhtuta rõugete panemisse nii halvustavalt. Koguni vastupidi – meeldi oldavat nõus nii 8-päevase eelkuuriga kui ka operatsiooni enesega. “Nii viienädalased lapsed kui ka täiskasvanud taluvad haigust ühtemoodi hästi” (lk. 17). Rõugete panemisega tegeles dr. Bluhm kuni 1805. aastani, mil ta oma vastuses arstivalitsuse korraldusele rõugete panemise ruum registreerida, vastab, et on nõrk ja vana, piirab oma tegevust ja seetõttu rõugeid enam ei pane. /8/

Lõpetuseks üle veerandsajandi tallinlasi ravinud arstist veidi lähemalt. /9/ **Hermann Bluhm** sündis Tallinnas 20. detsembril 1743. aastal. Õppis Tallinna ja pärast seda ühe aasta Kloster-Berge gümnaasiumis Magdeburgi lähedal. Peale selle Strassburgi ja 1763. aastast alates Leipzigi ülikoolis, kus ta 30. augustil 1767. aastal omandas arstiteaduse doktorikraadi. 14. juulil 1769. aastal kutsuti ta Tallinna linnaarstiks

(*Stadtphysikus*) aastapalgaga 200 rubla, millega kaasnes kõikidest maksudest vabastamine ja kõrgem seisus (alates rae liikmest kuni kohtufoogtini välja). 27. oktoobril andis ta rae täiskogu ees vande. Ametisse astumisel Tallinnas arstidelt eksamit ei nõutud, nagu seda tehti Riias ja mõnes teises linnas. Aitas dokumentide esitamisest ja ametivandest. /10/ 1784. aastal sai ta ka loa arstipraksiseks Venemaal. 1786. aastal annab ta politseiarsti vande, lisades allkirjale "Tallinna linna- ja politseiarst". Ametisse jäi ta vabastamispalveni 1796. aastal. Elas Tallinnas Pikal tänaval oma majas. Ravis teiste hulgas ka **August von Kotzebue** (1761–1819) abikaasat **Christina (Christel) Gertrude von Kotzebue'd** (1769–1803) (tuntud vene admiral ja ümbermaailmasõitja **Adam Johann von Krusenstierni** öde), enne kui nad 1800. aastal Siberisse teele asusid. "Õnnelikul kombel astus vahele mu õilis suurepärase arst dr. Bluhm, kelle järele kohe saadeti. Ta tegi mu abikaasale selgeks, et erutatud seisundi tõttu pole ta vastupidav ja peab tingimata otsustama veel mõned päevad viibima". /11/ Teatavasti pagendas Paul I 1800. aastal A. v. Kotzebue kui kahtlase poliitilise kirjaniku Siberisse, abikaasa järgnes talle vabatahtlikult. Hermann Bluhm suri Tallinnas 17. märtsil 1818. aastal.

Oma pikaajalise praksise jooksul registreeris ta järjekindlalt ja üksikasjalikult haiguslugusid ja analüüsis neid. Osa sellest tööst on jõudnud ka tema raamatusse, kuid paljud jäi trükis avaldamata. Ise põhjendas ta seda peamiselt oma suure koormatusega: "Saan hästi aru, et nii mõndagi oleks tulnud põhjalikumalt näidata, enam parandada ja tõestada, aga see nõuab rohkem aega ja muusat, kui minul üle jääb, hoolitsedes ligi 2000 inimese tervise eest, külastades ligi 30 ja rohkemgi haiget päevas nende kodudes, võideldes mitmesuguste haigustega ja olles nüüd võitluseks selle mitmepealise maoga hästi varustatud, mitte silmapilkugi ei tohi tegevusetu olla.

Tunnistan ausalt, et selline elu on väsitav ja et salajane mure õpetatud arsti piinab; aga ainuüksi surmalemääratu sõbralik naeratus tilgutab palsamit hirmu täis rinnale ja teeb meid tugevaks vastu pidama, seni kui sõber Hain nii arsti kui haige puhkepaigale ära viib" (lk. 10).

Nii tagasihoidlikult ja kriitiliselt hindab oma suurt ja ennastalgavat tööd raamatu autor ja arst, kes üle veerandsajandi hoolitses tallinlaste tervise eest ja kes oma raamatusse on jäädvustanud olulist informatsiooni toleaeegsest Tallinnast, tallinlastest ja neid piinanud haigustest.

VIITED

1. Kõik tsitaadid, mille leheküljed on toodud sulgudes, pärinevad H. Bluhmi raamatust "Versuch einer Beschreibung der hauptsächlichsten in Reval herrschenden Krankheiten" (Marburg, 1790).
2. Deutschbaltisches biographisches Lexikon, 1710–1960. Köln; Wien, 1970. S. 433.
3. Rootsmäe, L. Nakkushaigused surma põhjustena Eestis, 1711–1850. Tallinn, 1987. lk. 10.
4. samas, lk. 46.
5. Gustavson, H. Meditsiinist vanas Tallinnas kuni 1816. Tallinn, 1969. lk. 50.
6. samas, lk. 51.
7. Revalische Wöchentliche Nachrichten, 1784, nr. 12.
8. Brennsohn, I. Die Aerzte Estlands vom Beginn der historischen Zeit bis zur Gegenwart. Riga, 1922. S. 139.
9. samas, lk. 139.
10. Gustavson, H., lk. 70.
11. Kotzebue, A. v. Das merkwürdigste Jahr meines Lebens. Berlin, 1801. Th. 2. S. 116.

RENESSANSS JA RAAMAT: HINGEHARIDUSELT VAIMUHARIDUSELE

VAHUR MÄGI

TTÜ

Vaimsest vaatevinklist oli renessanss mõtleva vähemuse – kunstnike ja teadlaste teene. Seadnud end vastu keskaegsele elulaadile, ei lepitud antiikkultuuri peegeldamisega läbi araablaste või skolasitikute silmade. Keskaeg tõi inimese käsutusse arvukalt tehnilisi uuen-dusi, milleta niipea otsustavat mur-rangut poleks saanud toimuda. Õhus oli tunda teist hingust.

Kirjanduses murdis end kesk-aegeest piiratusest esimesena välja Dante. Temale langeb itaalia kirja-keele looja aupaiste. Aluseks toskaana kodumurre, vormis ta sellest kogu rahvast ühendava keelesilla. Kirikuladina kõikvõimsus oli sun-nitud taanduma. Tema järel tulid Petrarca ja Boccaccio. Petrarca oli esimene tõeline, eheda stiilitunne-tusega kirjamees pärast antiikaega, kes mõistis isikliku, autorile ainu-omase ütlemissviisi tähendust. Heit-nud kõrvale kammitsevad loogika-kaanonid, juhendus ta kirjutamisel ainuüksi sisetundest. Vabalt, elava keskustelu vaimus siirdub Petrarca teemalt teemale, teeb meeleolu-võnkeid silmas pidades julgelt kõrvalepõikeid, peaasi, et mõte selgem saaks. Ta alustab võitlust, mida humanism terve mõistuse nimel on läbi aegade pidanud. Teri-tab hammast juura kallal: mis on sellel pistmist inimliku tõega, paljas leivaõping ja seejärel lobe tasku-täitmise allikas. Seadusemeeste sõnakurnamisele seab Petrarca vastu inimliku õiguse käsud sää-rastena, nagu neid on õpetanud antiikfilosoofid. Ta enese poole-hoid kuulub Platonile, valmistades

sel moel ette pinda vaimustatud imetlusele, mis renessansi poolt kreeklastele varsti osaks sai: kõik peab seisma ühenduses inimesega, usaldagem valgustatud loomu-likku mõistust. Piiride seadmine tea-duses ei käi kokku hariduse kõrge eesmärgiga.

Humaniste jäigi iseloomustama järelejätmatu liikumine harituse poole. Ühena esimestest sõnastas selle Petrarca. Inimesena oli ta vas-tuoluline, ent eks kogu renessanss olnud pikitud kontrastidega, hiil-guseihalus käis käsikäes maailma-piinaga. On kaheldud Petrarca armu-valus, ometi kirjutas ta oma armastu-sest Laura vastu end kirjanduse tippmeheks. Siitpeale võime jälgida humanismi võidukäiku. Laurast sai uue ellusuhtumise, renessansi-ajastu naise, maiselt ihaldusväärse olevuse ideaalide silmahakkavaim kandja. Ka Boccaccio aitas kirjan-duslike kõrguste poole teele naine – Fiammetta. Tõeline läbimurre tuli aga siis, kui lummatuna Dante “Jumalikust komöödiast” asus Boccaccio kirja panema inimlikku komöödiat. “Dekameroni” kümme katkupõgenikku vestavad kümne päeva jooksul sada lugu – lõbusat, õpetlikku, frivoolset. Antiikaegseid idamaiseid ja keskajale iseloomu-likke *facezia* id läbisegi. See oli teadlik hüvastijätt keskajaga ja meistrisulega kirjaniku käesirutus meie lugejale. Nii teost ka mõisteti. Mis Petrarcal koos tema ülistatud Lauraga saavutamata jäi, tehti nüüd kuhjaga tasa. Kirjasõnasse oli astu-nud ehe elu, täis peitmatuid kont-raste ja kirgi.

Ligineva teaduspöörde esimesi kuulutajaid oli kaluri pojast kardinaliks tõusnud Nicolaus Cusanus. Suutmata leppida tardunud skolas-tikaga, asus ta teed sillutama tege-likkusesse süüvivalde maailmanäge-misele. Vaadetelt veel puhtalt kesk-ajamees, lähtus Cusanus oma arut-lustes juba matemaatilistest ning loodusteaduslikest tõekspidamis-test. Väitega maailma lõpmatusest ajas ja ruumis, samuti kõikjal valitsevast liikumisest ennetas ta Kopernikut. Aina tugevamalt juur-dus seisukoht, et tõe mõõdupuuks on katse. Uue teadusliku mõtlemise ideaali püstitas Galilei, kutsudes üles mõõtma kõike, mida mõõta annab ja muutma mõõdetavaks seda, mida veel mõõta ei anna.

Itaaliast levis humanism Prant-susmaale ja sealt edasi Põhja-Euroopasse. Protestandid kuulu-tasid pühaks õiguse isiklikule arvamusele ja valikuvabadusele. Renessanss tähendas seljapöö-ramist mõõdanikule. Sündis klas-sitsistliku kunsti ja kirjanduse ning teadusliku looduskäsitlusega kul-tuur. Loomult oli renessanss ra-hutu. Füüsiliselt naudingult rebiti võltshäbi viigileht. François Rabe-lais valis oma Thélème kloostri – ideaalse ühiskonna – juhtmotiiviks: tee, mida soovid. Kõrgemaks ees-märgiks seati vaba elu ja ohtlikud mõtted. See polnud odav, mistõttu pole imestada, et muutusid vaated ka rahategemisele. Antiikajale iseloo-mulik tööpõlgus asendus renessansi-inimese palju pragmaatilisema ellusuhtumisega. Aujärjele nihku-sid tegelikult oskused. Kõigepealt need, mis võimaldasid edukamalt kukrut täita. Iseäranis kehtis see kaevurite ja metallimeeste ettevõt-mistes. Ilmus ulatuslikke teoseid, kantud soovist luua kord raas-haaval kokkukorjatud teadmistes. Biringuccio *Pirotechnia* heitis val-gust keemia saladustele, Agricola *De re metallica* kirjeldas mäetöid ja metallide saamist, Antonio Neri *De arte vitratia* klaasikeetmist. Uued töövõtted tootasid jõukust. Varsti astusid ajaloo näitelavale esimesed nutikad mehed, kes mitte ainult ei rääkinud uutest masinatest, vaid lubasid need mõningase vaevatasu eest ka valmis teha ja mõnikord tegidki. Sündis heuristika – õpetus leiutamisele.

Teaduses olid teetähisteks Koperniku *De revolutionibus orbium coelestium* ja Vesaliuse *De humani corporis fabrica*. Esimene andis pildi taevavõlvist, teine inimkehast. Renessansikunsti manifestiks sai Alberti *Trattato delle pittura*. Ta oli hoolega õppinud käsitöolistelt, küsitlenud rauatöömehi, ehitajaid, laevameistreid, saapatallutajaid. Maalikunsti põhieesmärgiks pidas Alberti kolmemõõtmelise maailma kujutamist kahe mõõtte kaudu. Maalijatelt nõudis ta geomeetria tundmist.

Ajastu hinge järgides arenes Leonardo da Vinci looming. Tema sünnilooga kohta on öeldud, et kindlasti oli ta suure armastuse vili, samas kardetavasti laps, kelle ilmaletulekut väga ei soovitud. Ta ei häbenenud end avalikult harimatuks meheks nimetada, mis aga ei takistanud tal tarvitamast teravaid sõnu skolastikute ja raamatutarkusi pungil humanistide kohta. Ta manas Firenze uusplatonismi ja ülistas eksperimenti, väites, et ainult loodus ja kogemus loovad usaldava põhja aruteluks. Madal päritolu polnud tal võimaldanud nooruses tutvuneda ladina kirjavara, tänu millele võis ta hiljem

Aristotelese ees aukartust tundmata näidata üles hardumust looduse enese ees. Temast jäi maha tuhandeid lehekülgi märkmeid ja visandeid, milles kajastub väga lai küsimustering – kunst, teadus, filosoofia, insenerioskused. Mõni mõte kordub neis ikka ja jälle, ometi pole see looja meele heitlikkus, vaid sihikindla otsija keskendumus, mõtte korrastamine, uute lahenduste järelejätmatu otsimine.

Galilei oli veendunud, et suudab loodust seletada mõistuse varal ja ta ühendas mehaanika matemaatikaga. Ka Leonardo tundis, et mehaanika vajab kvalitatiivset lähenemist, kuid ta tegi seda pimesi. Galilei kasutada oli parem eksperimenteerimistehnika ning taibukam matemaatika. Ta saavutas eesmärgi. Teda peetakse üheks tehnikateaduste rajajaks. Teiseks oli hollandlane Stevin Brüggest, kelle mõju teaduse käekäigule võinuks olla palju suurem, paraku ei tunnistanud ta tõsise isamaalasena peale hollandi keele ühtki teist, mistõttu tema mõtted leidsid tunnustamist alles pärast seda, kui ilmusid esimesed tõlked võõrkeeltesse.

Inimene on oma mõtted raiunud kivisse, põletanud savisse, tähendanud üles papüürusele ja pärgamentile. Siis jõudis kätte paberi aeg, mis ületas omadustelt eelkäijaid. Paber oli hõlpsamini käsitsetav, mis aga peamine – teda sai odavalt valmistada. Sündinud Hiinas, jõudis paber pika teekonna järel Euroopasse. Esimese paberiveski panid maurid käima Hispaanias, araabia ja lääne tsivilisatsiooni puutekohas. Edasi läks kiiresti. Ettevõtlik eurooplane otsis tegevust ja üksteise järel rajati paberiveskid üle mandri. Õigupoolest algas paberi võidukäik üheskoos trükikunsti kasutuselevõtuga. Sedamööda, kuidas levis kirjaoskus, kasvas järjest tungivamaks nõudmine sobivama kirjutusmaterjali järele. Pärgament, rääkimata vasikanahksest vellumist, jäi kalliduse tõttu enamikule kättesaamatuks.

Trükipress hakkas ahnelt paberit neelama ja raamatuid aina tuli, võttes niiviisi enda peale töö, millega antiigi kirjaorjad ning mungad keskaja kloostrite skriptooriumides palehigis oma igapäevast leiba olid teeninud. Kui Idamaades läks trükikunsti kõigepealt tarvis taoistlike

ja budistlike palvete paljundamiseks, kuna nende puhul on tähtis hulk, mis tõstab spirituaalset väärtust ja hiljem võeti sama menetlus kasutusele rahamärkide tegemisel, siis ega Euroopas targemini toimitud. Siin alustati mängukaartide, patuandesuskirjade ja pühapiltide puuklotsidelt trükimist. Nõnda trükitud poognaid liideti mõnel pool ka raamatuks. Liikuvatelt tähtedelt trükitud raamatuni jõuti hiljem, enne tuli teha mitmeid leuitisi ja tehnilisi täiustusi, millest tähtsaim oli vända kasutuselevõtmine.

Jätame siinkohal kõrvale ammuse küsimuse, kas Gutenberg võis olla mõjustatud trükikunste alal Idamaades saavutatust. Tõsiasi on aga jäänud, et

Maagivedu kaevanduses.

Vee väljapumpamine kaevandusest.

Gregorius Agricola graviüürid raamatust "De re metallica" (Basel, 1556).

ÕHTUMAA KULTUURILUGU

MAIRE LIIVAMETS

Ilmar Vene. Vahemere tuuled Hüperboreas / Toim. Madis Kolk. – Tartu: Ilmamaa, 1997. – 399 lk. – (Eesti mõttelugu. 16).

uus raamatupaljundusviis levis kiiresti tänu saksa trükkalite nobedusele. Itaalias läks trükipress otsekohe renessansi teenistusse. Seejärel hakati raamatuid uutmoodi valmistama Prantsusmaal. Esimese raamatu Inglismaal trükkis Saxton oma Westminsteri pressil. Esimene teaduslik teos, mis trükipressist läbi käis, oli Pliniuse *Historia naturalis*. Aastaks 1500 tegutses Euroopas tuhatkond trükipressi ja tosinas riigis oli välja antud 40 000 raamatut. Ka eestikeelne trükisõna võlgneb oma sünni renessansile ja Saksa reformatsioonile, ehkki eeldused raamatute levikuks ja oma raamatukultuuri tekkeks küpsesid siin varakult.

Siitpeale pääses inimõte paremini liikvele. Odav trükitud raamat soodustas lugemisoskuse levikut, virgutades omakorda nõudlust raamatu järele. Trükikunst lammutas seinategelikkust ja raamatutarkust tundva õpetatud mehe vahel. Neid hakkas ühendama hariv sõna. Sinnamaani kandusid käsitöölise oskused edasi suuliselt – meister õpetas õpilast. Trükitud raamat tegi võimalikuks ja varsti juba hädavajalikuks käsitöölise kirjaoskuse. Sild töö, kunsti ja teaduse vahel, võttis järjest kindlama kuju. Edasipüüdlikule teotsejale avanes raamatu vahendusel teine, sootuks avaram maailm, mis kutsus aina edasi minema. Eurooplane oli varem hea tsunftimeister, nüüd hakkas kiiresti laienema manufaktuuri-tootmine, eelmisest tõhusam ja ajakohasem. Kui raud demokratiseeris kehalise töö vahendid, siis trükikunst tegi sama vaimse töö omadega. Trükikunsti tähendus inimkonna edasiliikumises on olnud aukartustäratav.

Raamat kannab teadmist, ta on talletatud sõna ja mõte. Mil kombel talletamine toimub, pole lugeja seisukohalt eriti oluline. Ei tihka arvata, et üksnes peapööritusega moodsa tehnika edusammudest saab seletada tänapäeva inimest haaranud kahtlusi raamatu tuleviku suhtes. Kas suudab raamat oma harjumuspärasel kuues püsima jääda või tuleb tal taanduda, andes ruumi virtuaalsusele? Hoopis lootusrikkam on uutest võimalustest näha loovat koostöötahet inimeste teadmiste ja oskuste avardamisel ning süvendamisel.

Ajendatud 18. 02. 1997. a. toimunud kõnekoosolekust "Mida ühiskond ootab raamatukogult?"

Niisiis tänu vihmassele suvele on Ilmar Vene esseedekogumik läbi töötatud ja neile, kes ehk ka selle tõsise lugemise ette võtavad, tahan tunnistada, et kaks ja pool kuud oli tihkelt tegemist, et materjalist läbi murda. Loomulikult ei tähenda see veel teab mis suurt teadmistepagasit, aga nüüd vähemalt kujutan ette, missugune on autori lugemus ja kui sügavalt ta maailmakirjandusse on kaevunud. Muidugi võinuks kirjutada raamatust ülevaate mõni autoriga võrreldav kirjandusteadur, esteetikaprofessor, vanakreeka või ladina keele tundja, aga loobugem kõrgest teaduslikkusest! Eelkõige seetõttu, et Ilmar Vene poolt interpreteeritud ja seletatud Euroopa kirjandus- ja kultuuriloole lugejaid juurde meelitada.

Ent kõigepealt – mida teame "Vahemere tuulte" autorist? Mida teame keskealisest, väga erudeeritud mõtlejast? Sest just mõtleja Ilmar Vene on. Me tunneme vaid avaldatud tekste – kui neidki. (Võimalik, et Tartu Ülikooli Raamatukogus leidub inimesi, kes Vene töid ja tegemisi paremini mõistavad, sest kuuldavasti töötas ta aastaid seal.) Kuidagi ei saa jätta ohkamata – uskumatu, kuidas ühiskond on klammerdunud tühisuse hõlma, unustades sageli tõelised vaimuväärtused ja nende loojad. Nii näib olevat ka eesti elavate mõtlejatega, ehkki "Ilmamaa" teeb oma tööd väärmatu kindlusega. Eelnevale retoorilise hüüatusele leiame selge ja praktilise vastuse ka Ilmar

Vene esseest "Atika öö": "Kas Platonit aitas tarkus, kui ta mere-röövlite kätte langes? Raha oli see, mis mõtleja orjapõlvest päästis, mitte mõistus." (lk. 317) Muidugi mõjub see lause konkreetses kontekstis veidi kulunult ja kohatult, aga hetke väärtushinnanguks ta igatahes sobib.

Ilmar Vene käsitleb ennekõike antiigi kõrgvaimu ja keskaja kultuuri. Keskaja metafüüsika kohta võib lugeda polemiseerivat arvamust pea igast kirjutisest. Hämmastava loomulikkuse ja julgusega annab ta hinnanguid antiikaja mõtlejate kohta, kes peaksid tavamõistes ammu kandma pühakukuube. Märkab nimesid, keda autor näib eelistavat, ja kes tõusevad teiste seast esile – Sokrates, Platon, Augustinus, hilisematest sajanditest Goethe ja Voltaire. Olgugi et valgustajatesse suhtub autor kuidagi tõrksalt. Poleks uskunud, et ka ise veel Martin Lutheri tegevuse üle hakkab mõtlema ja küsima, mida siis Luther tõepoolest tegi, aga "Usk ja armastus" ja "Tahteorjus vabastajana" andsid selleks mõjusa tõuke.

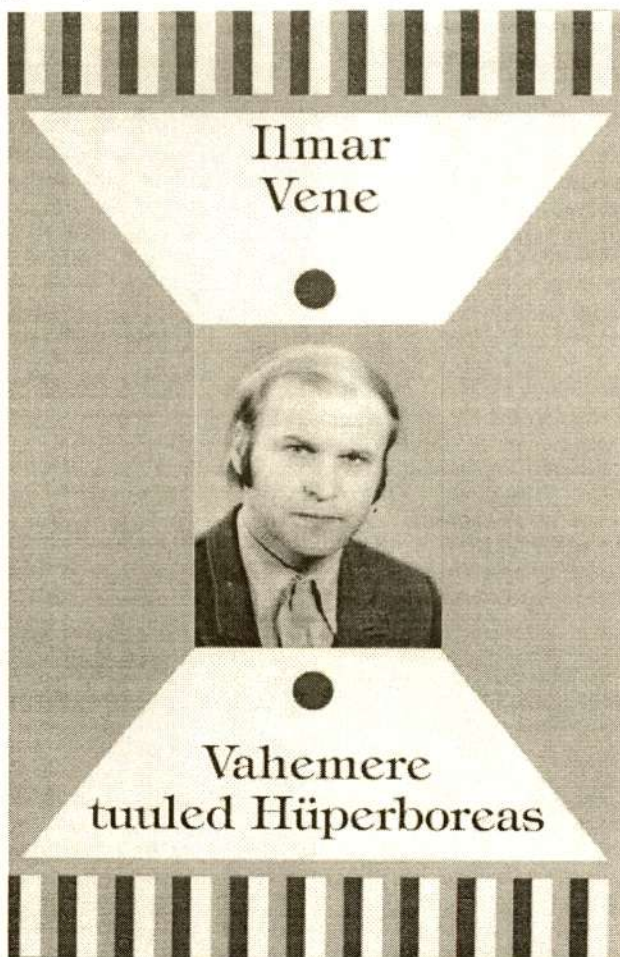
Ideaaljuhtumil tuleks "Vahemere tuuli" lugedes orienteeruda ka mitme tuhande aasta vanuses Öhtumaa filosoofias (üksnes kirjandusest ei piisa), sest "Öhtumaise vaimuelu peasiht on kahe aastatuhande vältel seisnud püüdes selgitada Vaimu olemust. Peavahendina rakendati seejuures inimkeelel põhinevat mõtlemisvõimet." (lk. 323) Kuigi

tsitaat pärineb kogumiku lõpuosast, kinnitab ta lugemise algul tekkinud arusaama, et Ilmar Vene tegeleb rohkem ühe või teise sajandi mõttearenguga, kui jäädvustunud kirjandusliku st. sõnalise materjali tutvustamisega. Ja haarata seda mõttekulgu pole lihtne, olgugi et Ilmar Vene artikleid on ajakirjandusest varemgi loetud. Tegelikuses köidab raamat arvatavasti väheseid, sest Ilmar Vene ei populariseeri, nagu sedalaadi tekstidelt mõnikord oodatakse, vaid pigem raskendab seniste kidurate filosoofiliste teadmiste selekteerimist.

Kogumiku kolmest tsüklist **“Edev ja surematu”, “Inimene ja ajastu”** ja **“Saatuslik õige”** nõuavad just keskmise tsükli artiklid vaeva ning tuge teatmeteostest. Viimane tsükkel puudutab põhiliselt kahekümnenda sajandi vaimuelu, mida võiksime paremini tunda, sest siin peatutakse ka ühe andeka kaasmaalase elu- ja loomekäigul. Avaessee **“Kahekümnnes sajand”** algab kangastuva üldistusega, mis järgnevatel lehekülgedel pidevalt meeles mölgub. Ja

see kõlab nõnda: **“Kahekümnnes sajand jääb kahe äärmuse, Marsil õitsevate õunapuude ja kõikvõimalike kollektiivkoleduste vahele.”** (lk. 323) Pärast jõulist, jaatavat ning üldharivat sõnumit selle sajandi rootsi kirjanikust Pär Lagerkvistist (**“Pär Lagerkvisti lakkamatu kahekõne”**) ja Nietzsche reformaatorliku olemuse analüüsi (**“Galilealane või Zarathustra?”**) jõuame lõpuks ja lõpetuseks Artur Alliksaareni, kes kuulub ilmselgelt Ilmar Vene eelistatute sekka. Tema iseloomustuseks üks meie sajandit raamivrida kirjutisest **“Puhastustuli”**: **“Kuidas saaks tume kivi jääda ahtumata, kui teda kordamööda väärivad kahekümnenda sajandi suurjõud: sõda, vangilaager ja vähk?”** (lk. 380) Raske on leida lühemat ja täpsemat iseloomustust luuletaja kohta, kes pidi mahtuma õitsevate õunapuude ja kollektiivkoleduste vahele ja seejuures veenma oma loomingu humanismi võimalikkuses maa peal. Seda teksti peaks kindlasti lugema. Kuid Herodese nimi **“Puhastustule”** ja Ilmar Vene viimasel tekstileheküljel tuletab meelde, et inimene on edev, **s u r e m a t u s t** i h k a v n i n g v o i m u a h n e, mis sunnib meid heitma pilgu Öhtumaa mõttele aegade algusesse, ka kogumiku algusesse. Raamatu esimene esse kannab **p e a l k i r j a** **“S o k r a t e s e** legend”, kus vist esimese tuntuma antiikmõtteleja kohta käivad sõnad on sissejuhatajaks järgnevatel tekstidel. Need sõnad on: **“Kõigi aegade kõige vaimuerksamad inimesed mõistsid oma filosoofi surma selle**

eest, et ta püüdis neid teha paremaks. Ühtegi moraaliõpetust pole tegelikult drastilisemalt ümber lükanud. Mitte kunagi.” (lk. 14) Milline materjal mõtlemiseks, nagu ka kohe järgnev **“Edev ja surematu”**, mille alglauseid lihtsalt ei saa jätta siinkohal tsiteerimata: **“Juba aastatuhandete eest pandi tähele, et need, kes raamatute põlgamisest raamatuid kirjutavad, kirjutavad neile peale oma nime. Läbinägelikud lugejad said otsekohe aru, et näilise hoolimatuse ja üleoleku taga on varjul kõige tavalisem edevus.”** (lk. 15) Nagu eespool juba öeldud, kõneleb Ilmar Vene antiikaja suurmeestest palju ja põhjalikult. Kõike edasi ja ümber sõnastada pole minu võimuses, küll aga jätan igavesti meelde Ciceroga seotud mõtte – vaim suunaku võimu! Kas selle suunamine on aga minu või kõrvalseisja võimuses, jääb meile praegu teadmata. Õigupoolest on see alati olnud ja jääb sajandi ja ajastu otsustada. Igatahes pärandas 18. sajand meile ilukirjanduse mõiste, Voltaire tõekspidamised ja kuulsad armastuslood, mida uurigu iga lugeja juba ise. Ilmar Vene aga on jälginud Euroopa sõnakunsti üht suurteost – Goethe **“Noore Wertheri kannatusi”** (**“Don Juani ja Wertheri armastus”**). Artikli pealkiri **“Vana Euroopa”** võib assotsieeruda nii mõnelegi Oswald Spengleri nimega, kelle kuulus **“Öhtumaa allakäik”** oli kunagi moeasi. Kuna Lääne mandumisest on kirjutatud tuhandeid lehekülgi, püüab Ilmar Vene muu kõrval selgitada, miks lugejale meeldib allakäigulugu nautida. Allakäigu nautimine ning sellest kõnelemine – jälle üks kummaline inimolemust iseloomustav seik, mis pakub (kaasa)mõtlemist ja puudutab meid päris lähedalt. Kuid heidame korraks Euroopa kõrvale ja keskendume esseele **“Maailmatajust”**, kus juttu meie loovisiksusest Ain Kaalepist. Loomulikult ei pääse me Euroopakesksusest siingi, sest ka Tuglasele, Tammsaarele, Kaplinskile, Dostojevskile ja Baudelaire'ile on pühendatud ridu. Autor seletab ühtlasi, mida ta maailmataju all

mõtleb: "...tegemist on koondnimetusega, mida antud juhul kasutatakse isiksuse individuaalsete eripärasuste üldistamisel." (lk. 48) Igal juhul huvitav lugemus! Minu arvates ulatab autor selle esseega lugejale võtme keskmise osa muukimiseks, sest nagu juba ütlesin, kerge see pole. Teadagi on "Inimene ja ajastu" jutumärkideta kirjutades põnev materjal, kuid Ilmar Vene käsitluses äärmiselt mõttetihedate ja sageli raskesti jälgitavate tekstide kogum. Kuid jätkakem taas tsitaadiga: "Sünnist ja surmast, kahest suurest saladusest on lähtunud kogu metafüüsilist laadi mõtlemine..." (lk. 139) See lause aitab mõista väga palju. Tegelikult kõike, millest on lähtunud need mõtlejad ja suurnimed, kelle arutlusi, ilmatarkust ja maailmanägemust Ilmar Vene on pikkade aastate jooksul uurinud. Nimesid pole mõtet siinkohal üles tähendada, sest selleks on kogumiku lõpus loetelu.

Ükskõik kui püüdlikult ma ka loetut ja omandatud vahendaks, pole võimalik Ilmar Vene tekstide teatavat iroonilis-tõredat või siis koguni teisi ignoreerivat maailmataju edasi anda. Selle mõistmiseks tuleks luua omaette kirjanuse järjestamise süsteem – mida, kuidas ja kunas lugeda ning hinnata. Selleks peaks analüüsima vähemalt kümme korda ajastute protsesse ja inimõtte järeldusi nende kohta, selleks peaks olema käes tervikmudel Öhtumaa mõteloost, mitte killud, mille sidumiseks alalõpmata algmaterjalist puudu tuleb. Ent haritud lugeja **suudab tutvuda** konkreetse mastaapse kultuuriainesega, st. Ilmar Vene kirjutatuga, mis selgitab nii sõltumatult ja isikupäraselt Euroopa mõttelugu. Seejuures ei pea me ilmtingimata omandama Kanti või Hegeli süsteemi, piisab ka väikestest filosoofia annustest, elementaarsetest kirjandus-, filosoofia- ja ajalooeadmistest – sest detailidest võib kujuneda süsteem! Tähtis on mõelda, tunnetada ja kahelda. Tähtis on mõtestatud terviku tajumine ja seda pakub Ilmar Vene kogumiku "Vahemere tuuled Hüperboreas" lugemine igal juhul.

BIBLIOGRAAFIA-TOIMKOND

arutas oma septembrilõpu koosolekul eestikeelsete raamatute (1918–1940) andmebaasi loomist INNOPAC-is. Osalema ja arvamust avaldama oli palutud ka raamatuloolasi ja retrospektiivse rahvusbibliograafia koostajaid EAR-ist. ELNET Konsortsiumi elektronkataloogi loomiseks on osavõtvates raamatukogudes käivitatud ka konverteerimise ja rekatalogimise eriprojektid. Ajaliselt varasema (EAR-i retrospektiivne rahvusbibliograafia) ja hilisema perioodi (Raamatukroonikad) kohta on trükis ilmunud/ilmumas bibliograafiad ja andmebaasid saab INNOPAC-i konverteerida või sisestada trükibibliograafia kirjed.

1918–1940 ilmunud raamatud on küll registreeritud Eesti raamatute üldnimestikes, aga lünklikult ja kirjereeglidki on muutunud. Sellest tulenes *de visu* rekatalogimise vajadus, mille tarvis loodigi RR arhiivkogu juures vastav talitus.

Pärast andmebaasi loomist RR-is, selle võrdlust ning täiendamist teistes raamatukogudes on kavas trükiväljaande koostamine.

Arutluse all oli ka **statistika**: kui palju ikkagi ilmus raamatuid aastatel 1918–1940 mujal, ennekõike Nõukogude Venemaal. Peeti otstarbekaks järgida varasema bibliograafia põhimõtet: arvestada raamatute hulka jätkväljaannetest aasta- ja raamatkalendrid, lisaks ka ülikoolide toimetisi ja muid monograafilisi käsitlusi. Põhimõtteliselt kirjeldatakse jätkväljaandeid nii perioodika- kui raamatubibliograafias.

Vaidlusi tekitas **paljundatud tekstide** kuulumine trükiste bibliograafiasse. Mimeograafil või šapirograafil paljundati ennekõike mitmesuguseid (ülikooli)ioengute tekste,

mis võisid olla emakeelse õpiku algvariantiks, aga mitmel põhjusel trükivalgust ei pruukinud näha. Seetõttu kalduti arvamusele, et neid tuleks käsitada kui trükiseid ja peegeldada ka trükibibliograafias.

Alla viieleheküljelised **pisitrukised** jäaksid ainult rahvusbibliograafia andmebaasi ega tuleks kavandavasse trükiväljaandesse. Neid kirjeldatakse individuaalselt, kui nad oma kultuuriloolise tähenduse tõttu on raamatuna kataloogitud, või rühmiti. Lugejale on nad andmebaasis koos raamatutega kättesaadavad.

INNOPAC-is saab eristada esi- ja kordustrukke. Trükiste **temaatilisest** jaotumisest peaks andma mingi pildi liigitamine UDK pealiikide järgi.

Kogumike sisu peeti otstarbekaks avada traditsiooniliselt märkuste väljal.

Nõustuti sellega, et **retsensioone ja uurimusi** ei kajastata. Kõnesoleva perioodi trükimaht nõuaks selleks eraldi projekti ja arvatavasti ei rahuldaks valik ikkagi kõiki uurijaid. Kõigepealt tuleks registreerida trükised.

Bibliokirje pealdisse lisatakse teadaolevad **autorite eluaastad**, muud isikuandmed kuuluvad isikute normkirjese. On ju ilmunud või ilmumas ridamisi biograafilisi teatmeteoseid, elulugude valikuline esitamine ei mahu käesoleva projekti raamidesse. **Nimede eestistamine**, mis oli märgitud aja omapära, ja **pseudonüümide avamine**, kajastub traditsiooniliselt märkuste väljal.

Kirjed märksõnastatakse.

Otsustati ette valmistada ELNET konsortsiumile projekt eri raamatukogude vahelise koostöö fikseerimiseks andmebaasi täiendamisel/eksemplariandmete lisamisel. 1918–1940 ilmunud raamat on õnnetus seisus: nõukogudeaegsed keelustamised on raamatuid rikkunud, erihoius olek on raamatute normaalset ringlust ja järelikomplekteerimist takistanud. Aja jooksul on kadunud irdlisad, paljudel eksemplaridel ei ole enam originaalkõidid. See, kas raamatul on bibliokirjega võrreldes mingeid erinevusi, selgub alles kõigi eksemplaride võrdlemisel.

Lisaks tutvustas kolleeg Helje Riives Tallinna Tehnikaülikooli raamatukogu värsket väljaannet "Eesti tehnikaartiklite bibliograafia" I osa, selle koostamispõhimõtteid ja aluseks olevat andmebaasi.

Anne Ainz

KOGUDE TOIMKONNAS

1998. a. tegevuse prioriteetidid sisalduvad juba 1997. a. aruandes:

- kogude säilitamine
- INNOPAC, sellega seonduvad probleemid
- sundeksemplari seaduse täitmine
- komplekteerimise koordineerimine, s.h. *Conspectus*'e tutvustamine

Toimkonna koosolekul 25. 02. 1998 arutati järgmisi probleeme:

- INNOPAC-i juurutamine
- *Conspectus*'e mõiste, sisu, eesmärk
- elektroonilised ajakirjad ja nende kättesaadavus
- seminar ja Frankfurdi raamatumess
- algatatud küsimused

INNOPAC-i komplekteerimismudelit tutvustas Ülo Treikelder (TÜ raamatukogu).

Süsteemiga ühinenud raamatukogude põhitähelepanu on käesoleval aastal pööratud INNOPAC-i koolitusele, vajadusel sisetöö ümberkorraldamise planeerimisele, koostöö kavandamisele ja ühtlustamisele raamatukogude vahel. Üleminek automatiseeritud süsteemile toob kaasa olulisi muudatusi nii komplekteerimistegevuses kui ka raamatukogu töös tervikuna.

Globaalsete, raamatukogudevaheliste, süsteemi tervikuna puudutavate küsimuste ja probleemide lahendamiseks on loodud raamatukogude konsortsium.

Lokaalsete küsimuste ja probleemide lahendamiseks on raamatukogudes vastavad töögrupid, kelle ülesandeks on koordineerida raamatukogusiseseid INNOPAC-iga seotud tegevusi ja olla abiks tekkivate probleemide lahendamisel.

Conspectus'e idee ja peamine sisu on toimkonna liikmetele tuttav. Süvendatud tutvustus toimus märtsis **ühapäevase seminarina**, mille viisid läbi Konrad Kikas (TTÜ) ja Jüri Järs (TTÜ). Seminar toimus Tiiu Valmi ja Konrad Kikase initsiatiivil. Juba veebruaris Käärikul toimunud seminaril, kus üheks teemaks oli ka komplekteerimise koordineerimine, tehti ettepanek, et *Conspectus* peaks leidma käsitlemist raamatukogude konsortsiumis. See ettepanek kinnitati ka märtsiks toimunud seminaril ja täitmine tehti ülesandeks Jüri Järsile. Augustis Lahemaal toimunud raamatu-

kogude seminaril sai eespool öeldu kinnitust ja töö algus kavandati käesoleva aasta sügisele, mil on moodustatud konsortsiumi juurde vastav töögrupp.

Erinevate väliskirjastuste **elektrooniliste ajakirjade** andmebaaside tutvustamist alustati toimkonna initsiatiivil juba 1997. a. Konkreetseid pakkumised olid aluseks raamatukogude poolt vastavate materjalide esitamiseks Helle Klementi (TAR) vahendusel Tiiu Valmile.

Rahvusvaheline seminar toimus 4.-5. juunini RR kaasabil ja finantsilisel toetusel. Otsustati, et raamatukogudele on üritus tasuta, kuid kvaliteetse tõlkega. Tõlkimist toetas kaks välisfirmat – kirjastus "Springer" ja raamatuvahendusfirma "Erasmus".

Seminaril **eesmärk oli anda ülevaade välisriikide (USA, Hollandi, Prantsusmaa, Inglismaa) raamatuturust, tänapäeva infomaterjali-dest ja -vahenditest, elektrooniliste ajakirjade andmebaasidest**. Tööst võttis mõlemal päeval osa 50 raamatukoguhoidjat nii teadus- kui ka rahvaraamatukogudest.

Frankfurdi raamatumessi külastamiseks kavandati **projekt – "Eesti raamatukoguhoidjad raamatumessil"**. Ettevalmistuste käigus taotleti Kultuuriministeriumilt, Kultuurkapitalilt ja Avatud Eesti Fondilt sõidutoetust.

Raamatukoguhoidjate üritust toetab kirjastus "Springer", kelle kaudu saadakse messi pääsmed tasuta (üks pääse maksab 480 krooni).

Frankfurdi raamatumessile sõitis 47 raamatukogutöötajat, kes käisid muuhulgas ka ekskursioonil Prahhas, Frankfurdi linnaraamatukogus ja ülikooliraamatukogus.

Juunikuu seminar ja messikülastamine on omavahel seotud ja teadlikult planeeritud.

Sundeksemplari seaduse täitmisest.

Vastavalt koosoleku kokkuleppele tulnuks 10. märtsiks esitada nii pretensioonid kui ettepanekud RR rahvusbibliograafia osakonnale. Järgmiseks sammuks oleks olnud märgukirja koostamine Kultuuriministeriumile. Kuna raamatukogud ei ole RR rahvusbibliograafia osakonda esitanud sundeksemplaride saamisega seotud probleeme (informatsioon Ülle Talihärmilt, RR RB osakond), siis ei ole ka mille-

gagi Kultuuriministeriumi raamatukogunõuniku poole pöörduda.

Koostöös Saksa Raamatukogunduse Instituudiga korraldati toimkonna poolt RR arvutite õppeklassis ühepäevane **seminar**, kus käsitleti dokumentide (raamatute, ajakirjade, artiklite) leidmist ja tellimist SUBITO ja DBILINK-i vahendusel. Seminarile, mis oli mõeldud eelkõige info- ja RVL-i töötajatele, kutsuti vaid suuremate teadusraamatukogude esindajad.

Novembrikuus on plaanis teha kokkuvõtteid, koostada aastaaruanne ja kavandada 1999. a. tegevus.

Lea Lumi

TERMINOLOOGIA-TOIMKONNAS

ERÜ terminoloogiatoimkond on 1998. a. tõsiselt tööd teinud. Vahepealse väheaktiivse perioodi jooksul kogunes rohkelt läbivaatamist ja otsustamist vajavat materjali.

Toimkond arutas **rahvusvaheliste kirjastandardite tõlkimisega** kerkinud mõisteküsimusi. Kuna standardite tõlkimine jätkub, ei ole see valdkond päevakorrast maha võetud, oluline on just terminoloogia ühtlustamine nii eri dokumentides kui ka seni kasutatuga.

Toimkond arutas läbi raamatukoguhoidjale vajaliku **arvutisõnava** esimese valiku. Eesti Rahvusraamatukogus ettevalmistatav inglise-eesti ja eesti-inglise sõnastiku käsikiri pole plaanikohaselt valminud.

Suur töö on Hans Jürmani poolt RR raamatukogunduse osakonnas valminud **nn. varia käsikirja** läbivaatamine. Tegu on raamatukogunduse piiralade terminoloogiaga. Väga mahukas käsikiri eeldab valikut olulistest terminitest, seletuste täpsustamist ja ajakohastamist, sest paljud terminite seletused pärinevad aastate tagant. Kahjuks ei tegelda meie erialaga kokkupuutuvatel aladel, näiteks kirjastamine, trükindus jne. praegu aktiivselt terminoloogiatöoga. Kirjandusteaduslike terminite puhul võetakse arvesse tööd, mida on tehtud kirjandusteadusliku terminoloogilise sõnastiku ettevalmistamisel.

Lisaks on terminoloogiatoimkond arutanud ka ettevalmistatava **raamatukoguhoidja sõnaraamatu** koostamist.

Kalju Tammaru

KOOLITUSTOIMKONNA

korraldatud küsitluse tulemusena selgus, et Eesti suuremad teadus- ja erialaraamatukogud pakuvad rahvaraamatukogude töötajate seminaridele väga palju erialaseid ja üldkultuurilisi teemasid.

Eesti Rahvusraamatukogu, 1998.**a. II poolaasta**

1. Tio Tepandi "Arhitektuuris ja sisekujunduses (töö- ja eluruumides) kasutatavad ruumi energiseerimise alused (Vana-Hiina süsteemi järgi)"

2. Urve Haug "Lilleseade"

3. Triin Soone "Avalikud suhted raamatukogus"

4. Inna Saaret "Kultuuriloolised ekskursioonid Eestimaa erinevatesse paikadesse" (buss tuleb tellida raamatukogul)

5. Tiiu Tosso "Muusikastiilide võrdlev ülevaade (antiigist tänapäevani); "20. sajandi muusikastiilid"; "Baltisakslased ja eesti muusikakultuur 19. sajandil"

6. Giina Kaskla "Infohanked ja infoallikad"

7. Tiina Ritson "Ilukirjanduse ja kirjandusteaduse andmebaas "Litera" ja RR-i kirjandusnimestikud"

8. Eve Nurk, Eve Aus "Eesti ajakirjanduse bibliograafilised andmebaasid"

9. Tiina Koot, Maia Ruttu "Õigus- alased infoallikad" *

10. Larissa Petina "Rariteetne raamat" *

Eesti Meditsiiniraamatukogu

Milvi Tedremaa

e-post: info@medlib.ee

"Kirjandusülevaated esteetikaravist: värviravi 4 tundi; naeruravi 4 tundi; kirjandusravi 4 tundi (töö proosaga – 2 tundi; töö luulega – 2 tundi)"

Need teemad on UNESCO Euroopa Komitee kokkutulekute programmis, kus lektor on osalenud 1993. ja 1996. aastal.

Eesti Kirjandusmuuseum

Krista Pisuke "Kirjastus "Eesti Kirjandusmuuseum"

Võimalik on tellida ka folkloori, eesti kirjandust ning kultuurilugu käsitlevaid loenguid.

Kontaktisikud:

1. Folkloor: Anu Korb, Eesti Rahvaluule Arhiivi juhataja
e-post: era@haldjas.folklore.ee

telefon: 27 420 406; faks: 27 420 426; aadress: Eesti Kirjandusmuuseum, Postimaja pk. 368 / Vanemuise 42, EE2400 Tartu.

2. Kirjandus ja kultuurilugu: Piret Noorhane, Eesti Kultuuriloolise Arhiivi juhataja
e-post: piret@kirmus.ee;

telefon: 27 430 045; faks: 27 420 026; aadress: Eesti Kirjandusmuuseum, Postimaja pk. 368 / Vanemuise 42, EE2400 Tartu.

Piret Noorhane poole tuleb pöörduda ka Krista Pisukese loengu tellimiseks.

Eesti Akadeemiline Raamatukogu

1. Tiiu Reimo "Raamatuajalugu"; "Eesti raamatu ajalugu"; "Trükinduse areng Tallinnas 17.–18. saj."; "EAR-i baltikaosakonna kogude ajalugu"; "Köite ajalugu"

2. Endel Valk-Falk "Tallinna köitjad läbi sajandite"; "Gooti stiil köitekunsti"

3. Rene Haljasmäe "18. saj. köitekunst Tallinnas"

4. Marje Aasmets, Arda-Maria Kirsal "Universaalne kümnendliigitus"

5. Ellen Allikas "Raamatute hoiutingimustest"

Kontaktisik Mare Horma, raamatukogunduse osakond, tel. 645 4118

Tartu Ülikooli Raamatukogu

1. Ene Jaanson "Trükitegevus Tartus ja Pärnus 1632–1710"; "Trükikojad, kirjastused ja raamatukauplused Tartus 19. saj. I p."; Elna Hansson "Haruldase raamatu mõistet TÜR-i kogude põhjal"; "Vanemast eesti raamatust Tartu Ülikooli Raamatukogus" (hõlmab mitut teemat – kooliõpik, illustreeritud lasteraamat, omanikumärgised raamatutes jne.)

2. Tatjana Šahhovskaja "Kirillitsatrükistest TÜ Raamatukogu kogude põhjal"

3. Niina Vorobjova "Lääne-Euroopa 16. saj. raamatu uurimisest TÜ Raamatukogus"; "Bibliofiilne kogu (Pavel Aleksandrovi memoriaalkogu näitel)"

4. Kiira Schmidt "Saksa 17. saj. raamat TÜ Raamatukogus"

5. Ene Jaanson "TÜ Raamatukogu vanade kaartide kogu. Eesti Euroopa kaardil"

6. Mare Rand "TÜ Raamatukogu ajaloolised kogud ja tööst nendega"

7. Ene Jaanson "Ekstsiibris vana raamatus"

8. Kadri Tammur "Köitekunsti ajaloost Tartu Ülikooli Raamatu-

kogu näidete varal"; "Teateid eestlaste vaimsest ja materiaalsest kultuurist 16.–17. saj. trükistes"

9. Mare Rand "Haruldased käsikirjad ja trükised muusika alalt TÜ Raamatukogus"; "Käsikirjad raamatukoguhoidja praktikas"; "Tartu ülikooli õppejõudude käsikirjapärand Tartu Ülikooli Raamatukogus"

10. Leili Punga "Käsikirjalisi materjale eesti keele uurimisest ja uurijatest TÜ Raamatukogus"; "Autograaf kogumisobjektina (TÜ Raamatukogu kogude näitel)"

11. Kiira Schmidt "Schardiuse autograafide kogu ja saksakeelsed autograafid selles"

12. Aili Bernotas "Karl Morgens- terni kirjavahetus kultuurilooliste teaduskontaktide peegeldajana"; "Tartu Ülikooli kuraatori Karl Lieveni kirjad rektor Gustav Ewersile"

13. Sulo Lembinen "Tartu Ülikooli Raamatukogu fotokogu kultuuriloo allikana";

14. Inge Kukk. Loengusari TÜ Raamatukogu kunstikogust, erinevatest graafikatehnikatest, eri maade (näit. prantsuse 17.–18. saj. graafika) ja nimekate meistrite graafikakunstist (Albrecht Dürer, Rembrandt jt)

15. Kersti Taal "Õpetatud Eesti Selts ja eesti raamatulugu"

16. Maret Konson "Konservaatori soovitusi kogude hooldamiseks"

Tallinna Tehnikaülikooli Raamatukogu

Jüri Järs "Automatiseerimisest"

Eesti Lastekirjanduse Teabekeskus

1. Anne Rande "Informatsioon lugeja teenistuses"

2. Anne Kõrge "Meie lapse lugemislugu (Laste vaba aja lugemise- uuringust)"

3. Andres Jaaksoo "Lastekirjan- dus eile, täna, homme"

4. Anu Kehman "Eesti lasteraa- matukogudest 1997. aastal"

5. Leida Olszak "Ainult lastele" ("Nukitsa" konkursist)

Koolitustoimkond loodab, et iga linna/maakonna keskraamatukogu leiab eelnenud loetelust sobivad teemad seminaride läbiviimiseks.

Samasuguse küsitluse tahame läbi viia ka 1999. aastal ning uus ülevaade peaks raamatukogudeni jõudma aasta pärast.

Aivi Sepp
koolitustoimkonna esimees

* Loengut on võimalik läbi viia ainult RR-is. RR-i loenguid vahendab Krista Talvi, raamatukogunduse osakond, tel. 630 7129.

VANARAAMATU TOIMKONNAS

ERÜ vanaraamatu toimkonna üks tegevussuundi on Eesti muuseumide ja arhiivide vanatrükisekogudest ülevaate saamine ning sealsete töötajatega kontaktide loomine. **24.-25. septembrini** kohtusid Viljandis 20 vanaraamatu spetsialisti Tallinna ja Tartu raamatukogudest, muuseumidest ja arhiividest, peaesmärk oli tutvuda Viljandi muuseumi raamatukoguga.

Muuseumi rajasid Viljandisse 1878. aastal kohalikud sakslased. 120 aastat tagasi asutatud muuseum sai oma nime lossivaremetes toimunud arheoloogiliste väljakaevamiste finantseerija, Vändra mõisniku Friedrich von Ditmari auks. Ajapikku kujunes Ditmari muuseumi juurde, mille 1881. a. võttis oma hoole alla Viljandi Kirjanduslik Selts (*Felliner Litterarische Gesellschaft*), väärtuslik raamatukogu. Seltsile kuulunud trükiste kõrval leiab sealt ka 1875–1892. a. tegutsenud saksakeelse Liivimaa maagünaasiumi raamatuid. Tänapäevaks on kogu kasvanud 30 000 eksemplarini, kus leidub rariteete koguni 16. sajandist, vanimad eestikeelsed raamatud on pärit 18. sajandist. Rohkesti *baltica* t sisaldab Viljandi-**maa bibliofiili Tõnis Kihuoja kogu**, kes oli need hankinud 1918–1919. a. baltisakslastest mahajäänud mõisatest. Kihuoja kogust on muuseumi jõudnud üle 3000 eksemplari, veidi suurem on viljandlase **Karl Naanurile kuulunud raamatute** hulk. **Kirjastaja ja raamatukaupmehe Hans Leokese kogust** on jäänud kodulinna muuseumile vaid väike osa.

Muuseum asub linna ühes vanemas kivimajas, 18. sajandist pärit apteegihoones. Mõni aasta tagasi sai muuseum kõrvalolevasse majja lisaruumid, kus paiknevad teadurite tööruumid, lugemissaal, konverentsiruum ning fondid. Vana maja on ainult ekspositsiooni jaoks. Remonditud ruumide ja noore personaliga muuseumist jäi positiivne mulje. Toimikond omalt poolt pakkus välja võimaluse kasutada vanaraamatu spetsialisti abi rariteetide nõuetekohaseks kirjeldamiseks.

Lisaks tutvusime ka Viljandi kesk-raamatukoguga, kus vaeveldakse ruumipuuduses. Nagu rahvaraamatukogudele iseloomulik, puuduvad neil vanemad trükised, leidub vaid mõni 19. sajandi raamat. Võimaluste

piires komplekteeritakse vanemaid Viljandit puudutavaid trükiseid. Raamatukogu töötajaid nõustati restaupeerimis- ja köitmisalastes küsimustes.

Kohtusime kultuurikolledži raamatukogunduse kateedri juhataja Mati Muru ning õppejõu Ilmar Vaaroga, kes rääkisid kateedri suundumusest jääda traditsioonidele truuks ja mitte kalduda liialt informaatikasse. Seda kinnitas ka diplomitööteemade valik. Mitmed neist, näiteks Viljandi muuseumi *baltica*-kogu nimestik olid otseselt seotud Viljandiga.

Tiiu Reimo juhatusel viidi läbi ka toimkonna koosolek, kus tähtsa küsimusena arutati eesti raamatu 475. aastapäevaga seotud näituste korraldamist.

Urve Sildre

AUTORIÕIGUSE JA TEISTE JURIIDILISTE KÜSIMUSTE KOMITEE

IFLA nõukogu ja peakonverentsi resolutsiooniga 5. septembrist 1997. a. tehti IFLA täitevkomiteele ülesandeks luua autoriõiguse ja teiste juriidiliste küsimuste komitee, kes nõustaks IFLA-t ja tema osiseid järgmistes küsimustes:

- autoriõigus ja intellektuaalne omand;
- majanduslikud ja äritõkked raamatukogude komplekteerimisel;
- raamatukogudele kuuluvate materjalide vaieldavad omandisuhted;
- elektrooniliste tekstide autentsus;
- litsentsikokkulepped ja kasutuslepingud;
- teised raamatukogudele ja raamatukogundusele rahvusvahelist tähendust omavad juriidilised küsimused.

Resolutsiooni vastuvõtmisele eelnes IFLA aktiivne osalemine autoriõigusega seonduvates aruteludes, kus kaitsi raamatukogude huvisid. Tunnetati vajadust tõhustada ja koordineerida tegevust, et IFLA suudaks selgelt ja põhjendatult osaleda kerkivate probleemide lahendamisel.

Komiteesse, mille tööd juhib Kanada rahvusraamatukogu peadirektor Marianne Scott, kuulub 29 esindajat 22 riigist. Täitevkomitee on Eesti esindajana ERÜ ettepanekul kinnitanud komitee koosseisu alla kirjutanu.

Komitee tööd toetab sekretariaat, mis tegutseb IFLA UAP programmi keskuse raames Suurbritannias.

Komitee esimesed istungid toimusid IFLA '98 käigus Amsterdams. Lisaks oli huvilistel võimalus esitada küsimusi avatud foorumil 18. augustil.

Kalju Tammaru

CECUP

1994. aastal toetas Euroopa Liit (DGXIII/E4) rahaliselt EBLIDA ECUP-i (Euroopa Autoriõiguse Kasutajate Platvorm) aastast projekti. Projekti eesmärk oli teadvustada raamatukoguhoidjatele autoriõiguse probleeme, otsida lahendusi elektroonilise infolevi tingimustes koos autoriõiguse omajatega, tugevdada raamatukogude positsioone diskussioonides autoriõiguse küsimustes.

Projekt saavutas edu. Seminarid toimusid kõigis 14 osavõtvas riigis ja tulemuste vastu tunti laialdast huvi. 1996. a. algul käivitus 36-kuuline projekt ECUP+, mis jätkas tööd raamatukogude huvide esindamisel ja kaitsmisel ning võimalike lahenduste otsimisel raamatukogude tegevusele soodsate tingimuste loomiseks, eriti elektroonilise info keskkonnas.

EBLIDA algatusel hakati ette valmistama analoogset projekti ka Kesk- ja Ida-Euroopa riikide raamatukogudele. Projektis osalemiseks andis nõusoleku kümme riiki, kes on lepingulistest suhetes Euroopa Liiduga. Projekti katusorganisatsiooniks on EBLIDA ja nii kirjutas EBLIDA 25. juunil alla lepingule Euroopa Liiduga 18 kuud kestva projekti alustamiseks. Projekti kogumaksumus on 155 000 eküüd.

Projekti raames korraldatakse igas osalevas riigis üks seminar. Põhiettekanadjaks on projekti juht Tuula Haavisto. Lisaks arutab rahvusvaheline juhtkomitee (*steering committee*) neljal korral kerkinud probleeme ja kavandab edasist tegevust.

ERÜ kirjutas lepingule alla 1997. aastal. Kontaktisik ja juhtkomitee liige on allkirjutanu.

Eestis toimub seminar esialgse kava kohaselt 1999. a. aprillis. Juhtkomitee esimene istung, kus fikseeritakse täpsem kava edasiseks tegevuseks, toimub 19.–20. oktoobrini Ljubljanas. Kõik komitee istungitega seotud kulud kannab Euroopa Liit.

CECUP-projekti materjalidega saab tutvuda ERÜ büroos.

Kalju Tammaru

Tutvuge uue nimestikuga!

Eesti Kirjandusmuuseumi väljaande "Gustav Suits : Personaalbibliograafia" koostaja Külli Tamkivi saatesõnast saame teada, et bibliograafia algnimestiku pani kokku August Palm kirjandusteadlase Nigol Andreseni palvel. Bibliograafia koosneb kahest osast. Esimene registreerib Gustav Suitsu luuleloomingu, mis omakorda on jaotatud nelja alajaotusse. Teine osa koondab tavapäraselt tema elu ja loomingut käsitleva materjali. Kaaskoostajana nimetatakse EAR-i bibliograafi Tiina Koivat, kes on koostanud väliseesti väljaandeid puudutavad kirjed. Bibliograafia sisaldab nime- ja Suitsu luuletuste pealkirjade loendi. Samuti pseudonüümide loetelu.

26.–28. augustini korraldas ATP Tarkvara oma klientidele, raamatukogutarkvara *Kirjasto 3000* kasutajatele laeval "Silja Symphony" konverentsi "*Kirjasto 3000 areng Eestis*". Konverentsil räägiti *Kirjasto 3000* juurutamisest Eestis, infoühiskonna ja Eesti raamatukogusüsteemi senisest arengust ning tulevikuväljavaadetest, jagati soovitusi riistvara hankimiseks.

Võrumaa keskraamatukogule, kes võttis Eestis esimesena kasutusele raamatukogusüsteemi *Kirjasto 3000*, omistas ATP Tarkvara aasta kuldkliendi tiitli.

Lisaks tööjuttudele oli osalejatel meeldiv võimalus veeta päev Stockholmis ja teine Helsingis, nautida meeleolukat meresõitu ja üksteise seltskonda.

IFLA 64. konverents "Raamatukogud informatsiooni ja kultuuri ristteedel" toimus 16.–21. augustini 1998. a. Hollandis Amsterdamis. Konverentsist võttis osa 3328 delegaati 120 riigist. Eestist osales kaksikümend neli raamatukoguhoidjat, igauks neist külastas talle tööalast huvi pakkunud sektsiooni(de) tööd, ettekannetega esinesid Leie Juha ("Eesti ajalehed 1989–1997") Rahvusraamatukogust ja Sirje Virkus Tallinna Pedagoogikaülikoolist. Konverentsi ajal oli avatud näitus, kus oma teenuseid reklaamis 101 firmat ja organisatsiooni. Kõigi ettekannete tekstidega on võimalik tutvuda bukletite ja CD-ROM-i "IFLANET 98" vahendusel Rahvusraamatukogu raamatukogunduse teabetoas.

Taariassaartalernerani Veaiji

Kura Skymning

Skymningtid

Hälsingstämman

Skymningstämman

Ljöraskiptumun i skymningin

9-15
1998

En nordisk biblioteksuge
Nordisk biblioteksvecka
Nordisk bibliotekuke
Norraen bokasafnavika
Ein-nordurlendsk bokasavnsvika
Pohjoismainen kirjastovikko
Funani Apnanarlermiut sapaatin
gkunneani atuagaateqadimmi
Dovvirinngit g girjet avovahku

www.nordisk-biblioteksuge.org

Tänavu teist korda toimuvast **Põhjamaade raamatukogunädalast** 9.–15. novembrini 1998 on kutsutud osa saama ka Baltimaad.

Hingedekuu nädal, mis toetub sel aastal sõnapaarile HUUMOR PÕHJALAS, algab kõigis osalevates Põhja- ja Baltimaade raamatukogudes kindlat rituaali järgides üheaegselt – Eestis 9. novembril kell 19.00. Tubades kustutatakse kunstvalgus ja süüdatakse küünlad ning Frans G. Bengtssoni romaanist "Orm Punane" loetakse ette peatükk (või vähem) "KUIDAS KUNINGAS HARALD SINIHAMBA JUURES JÕULUSID PÜHITSETI". Nõnda ühiselt alustades moodustub kõigist küünaldest omamoodi ringleek – valgusepärg.

Nädala muud ettevõtmised lähtuvad aga juba iga raamatukogu võimalustest, ideedest, fantaasiast, tahtmisest, oskusest. Sõnu, mõisteid ja tähendusi, mis meie kultuuri- ja ruumiteadvuses seostuvad Põhjamaadega on ju lõpmata arv.

Lääne maakonna keskraamatukogus toimub kindlasti avaõhtu, reedene Islandiõhtu koos naljamehe Skarri Skripaga ning loodetavasti ka Põhjamaade lauludeõhtu Noarootsi rahvaülikooli ja Ain Sarve eestlaulmisel.

Raamatukogunädala internetiaadress on www.nordisk-biblioteksuge.org ning nädala projektijuhi, islandi mehe Oddur Albertssoni e-posti aadress oddura@ismennt.is

Head osasaamist!

Mati Puhm

Lääne maakonna keskraamatukogu

tel.: 247 44 156

faks: 247 44 056

e-post: mati@lib.haapsalu.ee

SUMMARY

Asko Tamme, acting director of the ELNET Consortium, gives a survey of the activities of the Consortium. The system has been worked out: the libraries of the Consortium use two mainframes – in Tallinn (*helios.nlib.ee*) and in Tartu (*merihobu.utlib.ee*). Great databases with sufficient covering will be created. They are not identical in these two servers. To facilitate the common solutions of the system, different working groups were formed. In 1998 two more libraries have joined the Consortium, the Estonian Academy of Music Library and the Estonian Academy of Arts Library.

* * *

Mai Põldaas, an information technologist at Tallinn University of Educational Sciences Library (TPUL) writes about electronic information services. On October 1, 1995 the cataloguing module of KIRI electronic system was implemented there. The Open Estonian Foundation gave the money for buying this system. For that time it became evident that KIRI was unsuitable for research libraries. In the autumn of 1995 the ELNET Consortium was founded for choosing the most appropriate library system for Estonia, TUES became a member of it. In 1997 the Consortium gave the money for buying the hardware and for training the personnel. The preparations for the implementation of the new integrated system INNOPAC are being carried out.

* * *

In his article "Quo vadis the Information System of Public Libraries?" the project leader Jüri Järs writes that the county and city central libraries autoamtion project will be employed by stages in 1995–2000. The cost of it is planned to be 18–20 million kroons. The goals of the first stage (preparation period) and the second stage (building local networks and the implementation of the system) are fulfilled. The article gives a survey of the results of a questionnaire, carried out in February 1998, and the principal tasks of the third stage.

* * *

Sirje Virkus (Associate Professor, Head of the Chair of Information Science, Department of Information Studies, Tallinn University of Educational Sciences) writes about "Information technology in library and information science education". The incredibly rapid changes in information handling technologies within the past two or three decades have altered, in some cases drastically, the activities of information professionals and the functions of libraries as well as the information service departments of individual organisations. The changes are the most significant characteristic of our information age, and information technology has been the driving force behind of the changes in the profession. The changes in society demand changes in education, its content, and management and training systems. Education is in the midst of a monumental paradigma shift and the way that all instructors teach and the way all students learn is also changing. There is a shift from a teacher-centred to a learner-centred process, from a pedagogic approach to a facilitative one. Essential are the learning process and the quality of education. Education and training throughout life will be a fundamental need in the information society and it is also a prerequisite for managing in information society.

The Department of Information Studies at Tallinn University of Educational Sciences (TUES) therefore place particular emphasis on reshaping education and training system so that they can meet the demands of lifelong learning in the information society. Systematic modernisation of the curricula of library and information science in TUES started in 1988 and the amount of information technology courses has increased from 5 to 40%. During the period 1988–1998 the following information technology courses have been integrated to the library and information science curriculum of TUES: information technology, information handling, information systems and networks, computer-based information retrieval systems, comparison of information systems, analysis and design of information systems, computer-based library systems, databases, hypertext and hypermedia, artificial intelligence, information seeking and retrieval in Internet, information retrieval in CD-ROMS and online databases, online business information systems, etc. Information technology courses in the Department of Information Studies of TUES have enabled to offer technological knowledge and skills to many graduates and tried to help them to integrate into modern technological and virtual environment. At present it is characteristic that information technology has been used in many different courses: cataloguing, collection development, information sources and retrieval, etc. The content of information technology courses has been changed a lot as well. The modernisation of library and information science education has happened also in implementing modern teaching methods in education.

One possibility to improve university education and continuing education is distance education. Distance education enables to widen education possibilities, to change stereotypic teaching and learning models, to facilitate self-consciousness and open the university to every person. The study process of modern distance education started in the Department of Information Studies in 1994. Two distance education projects have been designed for distance learners: the distance education pilot project for school librarians and the long-term project "Information technology in libraries".

* * *

In her article "The International Project for Teaching and Learning Information Literacy" Gerda Koidla, deputy director at Tallinn Technical University Library and an Estonian co-ordinator of the European Union's project DEDICATE, gives survey of the goals and the programme of this project.

* * *

The topic of the interview with the writer Maimu Berg is a woman and culture. She is of opinion that feminism in Estonia is different from feminism in America and Scandinavia. At present it is more interrelated with culture and mode of life. Vulgar aggressiveness is not characteristic of Estonians but Estonian women want to know how they have reached the present-day situation. Berg thinks that a librarian must not go with the tide but must stick to his/her opinion and even to go upstream, if necessary. All in all she considers the situation of Estonian culture good and balanced. All strata of consumers have their possibilities to use culture: there are high culture, mass culture and culture for medium strata. These strata can be pulled to the very best of culture by using the tricks of mass culture.

In her article "Dr. Bluhm About Tallinn, the Inhabitants and Their Diseases" Ruth Hiie opens the contents of the book "An Attempt to Describe the Prevailing Diseases in Tallinn" (Marburg, 1790) written by the local doctor Hermann Bluhm (1743–1810) who worked in Tallinn for 27 years as the town doctor and took care of thousands of people suffering various diseases. He had to fight against the devastating epidemics but also the ignorance and the superstition of the inhabitants, their distrust of the doctor. H. Bluhm gives a detailed description of the illnesses that tortured the population of Tallinn and often lead to death during the 70's and the 80's of the 18th c. and the treatment he used. The death rate was the highest in 1788 when the epidemics of spotted fever or typhus and the smallpox were the most acute and the crop failure the severest. One also finds interesting facts about the way and the conditions of life in the old Tallinn. Among many things the learned doctor worried about is the abrupt fall of the increase in the population - from 18-20 children to 9-10, the earlier maturity that causes new trouble and the deterioration of the health of the residents in general.

* * *

Vahur Mägi, professor at Tallinn Technical University, in his article "Renaissance and a Book: from the Education of the Soul to the Education of the Mind" describes the development of man's knowledge and skills from Renaissance to the present time. He gives many examples on that subject. This article is induced by the emerging of virtual libraries and the processes caused by it.

* * *

In her article "The Occident History of Culture" Maire Liivamets introduces Ilmar Vene's collection "Mediterranean Winds in Hyperborea". Ilmar Vene, an esseist and critic deals with and mediates to readers high intelligence of antiquity as well as the culture of the Middle Ages. His independent and in places ironical view about the geniuses of European culture are very exciting and edifying. The readers of Ilmar Vene's articles should also orientate in the European literature, history and philosophy that are more than a thousand years old, because Vene does not popularize knowledge but selects it.

"RAAMATUKOGU"

ilmub 1999. aastal 6 numbrit

Individuaaltellijale Eestis

üksiknumbri hind 35 krooni
tellimishind aastaks 210 krooni
pooleks aastaks 105 krooni

Raamatukogudele

üksiknumbri hind 60 krooni
tellimishind aastaks 360 krooni
pooleks aastaks 180 krooni

Toimetus jätab endale õiguse vajadusel ajakirja hinda aasta jooksul korrigeerida.

TELLIGE AJAKIRJA OTSE TOIMETUSEST!

CONTENTS

■ FIRST COLUMN

World is Moving to the Information Society **Valdo Praust 4**

■ AUTOMATION

ELNET Consortium in 1998 **Asko Tamme 7**

Electronic Information Services in Tallinn University of Educational Sciences **Mai Põldaas 9**

Quo vadis the Information System of Public Libraries **Jüri Järs 10**

Co-operation with Akershusi County Library **Tagmar Lehtme 12**

Implementing Information Technology in the Training of Library and Information Workers **Sirje Virkus 14**

International Project for the Teaching and Learning Information Literacy **Gerda Koidla 17**

■ RECENT LITERATURE OF LIBRARIANSHIP 19

Present to the NLE from the Frankfort Book Fair: Literature **23**

■ INTERVIEW

A Library Must Preserve Its Identity: an Interview with Maimu Berg **Maire Liivamets 31**

■ BOOK HISTORY

Rare Books in the NLE: Dr. Bluhm about Tallinn, the Inhabitants and Their Diseases **Ruth Hiie 34**

Renaissance and a Book: from the Education of the Soul to the Education of the Mind **Vahur Mägi 37**

■ ESTONIAN HISTORY OF IDEAS

Occident History of Culture **Maire Liivamets 39**

■ ESTONIAN LIBRARIANS ASSOCIATION 41

■ NEWS 45

■ SUMMARY 46

* * *

Eelmisesse ajakirjanumbrisse on sattunud eksitavad vead:

lk. 6 III veeru teise lõigu esimene lause peab olema: 30. detsembril 1927. a. Tartu Rahvaraamatukogu Selts likvideeriti.

lk. 12 II lõigu esimeses lauses peab aastaarv olema 1996.

Toimetus vabandab.

RK

